

51. møde.

Torsdag den 28. januar kl. 11.

Den første sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til handelsministeren af Poul Dam, Morten Lange, Aksel Larsen og Ømann:

„Hvilke erfaringer har regeringen draget af en række store virksomheders økonomiske vanskeligheder i de seneste måneder?“

Ordføreren for forespørgerne (Poul Dam):

Motiveringen for socialistisk folkepartis forespørgsel er åbenbar for enhver, og der er ikke brug for nogen langstrakt broderen på den. Igennem det sidste halve års tid har aviserne så at sige daglig bragt nye meddelelser om virksomheder, der var kommet i vanskeligheder. Det gælder inden for bygge- og anlægsvirksomhed, ligesom det gælder for den egentlige industri, ja, der er næppe nogen branche inden for erhvervslivet, der ikke har sine konkurer, betalingsstandsninger, masseafskedigelse og virksomhedslukninger.

I et dynamisk samfund må der selvsagt altid foregå forskydninger, der vil føre til lukning af bestående virksomheder. Deri behøver der i sig selv ikke at være noget faretruende. Men det omfang, som kriserne inden for erhvervslivet har fået på det sidste, gør det umuligt at klare problemerne med en henvisning til den naturlige udskiftning. Det må undersøges, om der er årsager uden for virksomhederne, som truer erhvervslivets sundhed, og om samfundet har forsømt sine opgaver i denne sammenhæng. En bestående virksomhed skal naturligvis ikke bevares for enhver pris. Hverken arbejdskraften eller andre produktionsfaktorer skal fastholdes på steder, hvor det samfundsmæssige udbytte er mindre end det, man kunne opnå ved anden anvendelse. Men så bør der også føres en sådan politik, at produktionsfaktorerne kan blive udnyttet fuldt ud og med det maksimale samfundsmæssige udbytte. Erhvervslivets trivsel er afgørende for samfundsudviklingen, vel at mærke så-

fremt begrebet erhvervslivet forstås i sin fulde bredde. Det er ikke alene kapitalen eller arbejdsgiverne, der er erhvervslivet, det er alle, som virker inden for det, alle, der er med til at frembringe den produktion, som samfundet skal leve af.

Socialistisk folkeparti har hidtil ikke været tilfreds med regeringens erhvervspolitik, og jeg tror heller ikke ret mange andre i samfundet har været det. Men der kan vel ske ændringer, og derfor spørger vi: hvilke erfaringer har regeringen draget af en række store virksomheders økonomiske vanskeligheder i de seneste måneder?

Handelsministeren (Knud Thomsen): Selv om alle må beklage de vanskeligheder, som nogle store og også små virksomheder har haft i den senere tid, vil jeg advare mod at generalisere ud fra disse tilfælde. De er ikke symptomatiske for dansk erhvervsliv, som langt fra befinder sig i nogen krisesituation.

Der vil og skal altid være risiko forbundet med drift af erhvervsvirksomheder. Vi lever i et konkurrencesamfund, hvor produktions- og afsætningsvilkår stadig er udsat for forandringer. Det giver store chancer for de virksomheder, der formår at tilpasse sig de skiftende vilkår, og det har danske virksomheder i høj grad både evnet og nydt godt af. Modstykket hertil er uundgåeligt, at virksomheder, der af den ene eller anden grund ikke formår at leve op til disse krav, må bukke under. Heri er et af de væsentligste elementer i ethvert økonomisk fremskridt. Risikomomentet er en udfordring til de enkelte virksomheder til at holde sig vågne og forny sig og dermed et aktiv for erhvervslivet som helhed. Gennem stadig tilpasning af produktion og virksomhedsstruktur opnås også øget effektivitet for samfundet.

For erhvervslivet har det i de senere år været karakteristisk, at vi lever i et meget omskifteligt klima. Det er nu engang vilkårene for et lille land med en stor udenrigshandel og heraf følgende afhængighed af både forsyningsforhold og afsætningsforhold i udlandet, at erhvervslivet må være beredt til at tilpasse sig disse omskiftelige forhold.

Dette gælder fornuftigvis alle former for erhvervsvirksomhed, men er givetvis af særlig betydning for industrien, hvor jo de

[Handelsministeren.]

store omstillinger sker. Jeg skal derfor nævne nogle tal til belysning af dette erhvervs tilpasning til ændringerne i produktions- og afsætningsforhold. Målt i faste priser er industriproduktionen forøget med mere end 80 pct. i løbet af de sidste 10 år. Men arbejdskraftudbuddet har kun givet mulighed for en forøgelse af antallet af ansatte i industrien med ca. 8 pct., og jeg mener her totalantallet. Tages der hensyn til den kortere arbejdstid, er antallet af arbejdstimer i industrien faldet med ca. 5 pct. fra 1960 til 1970. Produktiviteten er forøget med gennemsnitlig $6\frac{1}{2}$ pct. årligt, naturligvis et gennemsnit, der dækker over store variationer. I løbende priser er produktionen forøget med gennemsnitlig 9 pct. pr. år. I samme periode er industrieksporten værdimæssigt forøget med gennemsnitlig 14 pct. pr. år, og importen af industrivarer er forøget med 12 pct. pr. år. Denne udvikling har ført til, at den danske industri har måttet se sin andel i hjemmemarkedets forsyning formindsket. Produktionsfremgangen har i det væsentligste måttet ske ved, at industrien har eksporteret en stigende del af produktionen. I 1959 leverede dansk industri 66 pct. af hjemmemarkedets forsyning med industrivarer, medens selvforsyningsgraden i 1969 kun var ca. 55 pct. Samtidig er den i udlandet solgte del af industriproduktionen øget fra 32 pct. i 1959 til 44 pct. i 1969.

Udviklingen i disse få tal viser, at dansk industri som helhed har vist betydelig tilpasningsevne og konkurrenceevne. Den større specialisering inden for den danske industri har været medvirkende til produktivitetstigningen, og dansk industri har formået at forøge sin andel af andre landes import. Denne udvikling har forudsat stærke ændringer i de forskellige branchers produktion. Mange traditionelle produktioner har måttet opgives i takt med denne specialisering og frigørelse af handelen. Enkelte industrigræne har tabt terræn, men flere har formået at forny sig og udvide deres produktion, nu baseret i stor udstrækning på eksport. Antallet af arbejdspladser i industrien er i dag væsentligt større end da den nuværende regering trådte til, ca. 20.000, og de for nylig fremkomne oplysninger om den meget betydelige stigning i industriinvesteringerne i 1969 efter tilbagegangen i

1967 og 1968 viser, at det ikke er tilbagegang eller stagnation, men fortsat vækst, dansk industri venter sig i de kommende år.

Disse strukturændringer har ikke mindst givet sig udslag i de enkelte virksomheders udvikling. En undersøgelse af udviklingen i et antal større eksportvirksomheder, som repræsenterer en betydelig del af dansk industrieksport, viser et ejendommeligt billede, nemlig at halvdelen af disse virksomheders samlede eksportstigning i de sidste 10 år hidrører fra virksomheder, der kun havde en beskedent eksport i 1960, mens på den anden side en gruppe virksomheder, der i 1960 repræsenterede ca. 40 pct. af de undersøgte virksomheders eksport i 1960, havde haft stagnerende eller faldende eksport i løbet af 1960'erne. Det er åbenbart, at så betydelige forskydninger mellem virksomhederne ikke kan finde sted uden konsekvenser for de virksomheder, der ikke kan vinde med i konkurrencen.

Disse tal har jeg anført for at illustrere, at industrien som helhed har haft en sund udvikling. Der er bevægelighed i industriens forhold, og det er nødvendigt, at såvel de enkelte virksomheder som de enkelte brancher viser smidighed i tilpasningen til de udefra kommende afsætnings- og forsyningsforhold. Mislykkes denne tilpasning, hvad enten det skyldes fejlvurderinger fra virksomhedsledelsens side eller andre forhold, kan det koste den enkelte virksomhed dyrt.

Det kan i almindelighed ikke være samfundets opgave at klare sådanne vanskeligheder for den enkelte virksomhed, men regeringen har et ansvar for, at forholdene generelt lægges sådan til rette, at erhvervene får de bedste mulige vilkår for tilpasningen. Jeg tænker her også på den koncentrationstendens, der er så stærkt fremme i tiden. Hvad enten man synes om det eller ej, er det åbenbart, at der er en accelererende udvikling i gang henimod færre og større virksomheder, mod stedse færre selvstændige erhvervsdrivende og stadig flere lønmodtagere. Det er en udvikling, der forekommer i praktisk taget alle dele af erhvervslivet, i industrien, i håndværket, i handelsfunktionerne og ikke mindst iøjnefaldende i butikshandelen, og jeg kan tilføje en udvikling, hvor Danmark naturligvis ikke står isoleret.

Fra regeringens side har vi da også været

[Handelsministeren.]

indstillet på at støtte erhvervene i den bestandige tilpasning til de ændrede vilkår. Denne tilpasningsproces angår såvel de enkelte virksomheder som de i virksomhederne ansatte.

Foranstaltninger med hensyn til arbejdsformidling og omskoling letter overførsel af arbejdskraft fra industrier i tilbagegang til industrier i fremgang. Samtidig søger man fra statens side at lette erhvervslivets finansieringsvilkår på særlige områder, hvor der er specielle behov herfor. For de eksporterende erhverv stilles der gennem eksportkreditordningen garantier og kautioner til rådighed for meget store beløb. I finansåret 1969-70 ydedes der således garantier til en eksport, der beløb sig til mere end 1,5 milliarder kr., og ved udgangen af juli måned 1970 havde eksportkreditrådet ydet garantier og kautioner for i alt 6,2 milliarder kr. Til støtte for eksportfremmende foranstaltninger, som gennemføres under en række forskellige former, disponerer Danmarks erhvervsfond desuden over et beløb, der i indeværende år andrager 11,5 mill. kr. Disse bestræbelser på at fremme eksporten planlægges og koordineres i et udvalg, hvori alle interesserede erhvervsorganisationer og ministerier er repræsenteret.

For at fremme erhvervsudviklingen, strukturelt og regionalt, ydes der på forskellig måde finansieringsbistand. Udviklingen i den senere tid har nødvendiggjort en stram pengepolitik, men inden for de muligheder, der foreligger, søger man at skaffe kapital til de områder, hvor særlige forhold gør sig gældende.

Gennem særlige låne- eller garantiordninger bl. a. for håndværk, industri og visse handelsvirksomheder søger man at tilskynde til en mere hensigtsmæssig strukturudvikling. For de egne af landet, hvor erhvervsudviklingen og investeringerne ikke har været på højde med det øvrige lands, søger man på grundlag af egnsudviklingsloven at lette erhvervsmæssige investeringer, som kan bidrage til en mere hensigtsmæssig udbygning af disse egne erhvervsliv. I de vanskeligst stillede områder har der siden 1969 kunnet ydes egentlige investerings-tilskud.

Der er i tidens løb ydet egnsudviklings-

bistand for ca. 550 mill. kr. til ca. 400 virksomheder med anlægsinvesteringer på ca. 950 mill. kr. I visse egne har der været ydet bistand til mellem halvdelen og tre fjerdedele af den industritilvækst, der har fundet sted. Egnsudviklingsbestræbelserne har givet resultater, og arbejdet er nu i en god gænge.

Mens egnsudviklingsloven navnlig bidrager til at afbøde nogle af de ulemper og tilpasningsvanskeligheder, som i særlig grad rammer egne, der ikke i forvejen har noget industrielt miljø, sættes der ad andre veje ind på mere generelt at fremme og lette den stadige tilpasning af vore virksomheder, som udviklingen nødvendiggør; jeg tænker her navnlig på de midler, der anvendes til fremme af industriens tekniske udvikling og produktivitet.

Det sker bl. a. gennem serviceydelser fra en række institutioner, som med finansiell støtte fra det offentlige tilbyder industrien bistand til løsning af konkrete problemer af teknisk og med stigende styrke virksomhedsøkonomisk art. Der kan her være grund til særlig at nævne de teknologiske institutter og den indsats, der med støtte fra statens teknisk-videnskabelige forskningsråd ydes af forskellige institutter under Akademiet for de tekniske Videnskaber. Et udvalg nedsat af handelsministeriet undersøger for tiden mulighederne for en udbygning og effektivisering af denne bistandsydelse. Gennem Danmarks erhvervsfond ydes der støtte til produktivitetsfremmende foranstaltninger, herunder ikke mindst til udbredelse af kendskabet til moderne principper for virksomhedsledelse og til fagbevægelsens meget omfattende indsats på uddannelses- og oplysningsområdet. Denne støtte administreres af et udvalg med repræsentanter for arbejdsmarkedets parter og de interesserede ministerier. I en række virksomheder eksperimenteres med nye og utraditionelle ledelses- og samarbejdsformer, og gennem den nye samarbejdsudvalgsaftale, som LO og Dansk Arbejdsgiverforening har indgået, er der skabt et godt udgangspunkt for en stadig forbedring af trivselen på industriens mange arbejdspladser.

Der er også grund til at fremhæve de i foråret 1970 udvidede muligheder for finansiell bistand til erhvervslivets egne forsk-

[Handelsministeren.] ... nings- og udviklingsmuligheder gennem fondet til fremme af teknisk og industriel udvikling.

Vi berører her en indsats, som må tillægges den største vægt, da det er på det teknologiske område, de store udfordringer til dansk industri vil vise sig i de kommende år. Det er meget væsentligt, at industriens virksomheder over en bred front vænner sig til at regne med, at den produktion, de måske har succes med i dag, vil være lidet salgbar om få år. Det kræver med andre ord, at tanken om, hvad der kan afsættes om 5-10 år, til stadighed indgår i den enkelte virksomheds aktuelle overvejelser.

Den slags fremsyn kræver en speciel indsats af ressourcer til planlægningsfunktioner, og det vil igen sige, at den også stiller store krav til ledelsens indsats. Det kan være svært for mange virksomheder, ikke mindst for de små og mellemstore, hvor ledelsen har fuldt op at gøre med at klare produktionens og afsætnings daglige problemer. Alligevel har mange mindre virksomheder netop vist deres styrke i tilpasningsevnen, samtidig med at det undertiden i større virksomheder har skortet på det overblik og fremsyn, der er nødvendigt for effektive planlægnings- og udviklingsfunktioner.

Vi må indstille os på, at vore virksomheder til enhver tid står over for konkurrenter, som sætter store ressourcer ind på hele tiden at være på højde med udviklingen og helst et stykke foran. Danske virksomheder har som nævnt vist en betydelig tilpasningsevne og formået at øge deres samlede markedsandel under de skærpede konkurrencevilkår, men der er ingen tvivl om, at tilpasningsproblemerne fremover bliver stadig mere krævende, og der kan derfor i disse år næppe sættes nok ind på den teknologiske oprustning af dansk industri. Det gælder også den del af denne oprustningsproces, som det offentlige tager del i gennem uddannelse og efteruddannelse, gennem service og konsultationsydelser og gennem finansieringsbistand m. v. I en tid, hvor den offentlige sektors forbrug af ressourcer må begrænses, må vi samtidig gennem den forskningspolitiske prioritering tage nøje vare på, at de ressourcer, det offentlige vil lægge beslag på til forsknings- og udviklings-

opgaver, fremfor alt sættes ind på de områder, hvor de mest direkte og med mindst mulig forsinkelse kan være med til at holde vort erhvervsliv på højde med den hastige udvikling.

Der er i det moderne samfund en vekselvirkning mellem den offentlige og den private sektor. Det er centralt, at dette forhold afstemmes, således at totalresultatet for samfundet bliver bedst muligt. De erhvervspolitiske foranstaltninger, jeg her har omtalt, er et led i denne afbalancering mellem offentlig og privat indsats. Det er ikke udtryk for nogen dirigering af erhvervslivet, som både for sin egen skyld og for samfundets er bedst tjent med frie forhold, men for erkendelsen af, at på en række områder stiller udviklingen så betydelige krav til vore erhvervs tilpasning, at en særlig indsats fra det offentlige er nødvendig.

Hovedsigtet med den støtte til erhvervsudviklingen, som gives, har været at gøre dansk erhvervsliv velegnet til at leve i et omskifteligt konkurrencesamfund, men man har også været opmærksom på, at de omlægninger, som må finde sted i produktionen, skulle ske gradvis, således at der samtidig med nedlægningen af produktionen på ét område skabtes produktionsmuligheder på andre områder. Hensynet har været, at man skulle fremme konkurrencen, men at denne skulle foregå på rimelige vilkår, og at eventuelle nedlæggelser af dansk produktion skulle foregå gradvis. Chokbehandling er sjældent, ej heller på det økonomiske område, nogen anbefalelsesværdig fremgangsmåde.

Det giver mig anledning til at gøre et par bemærkninger om B & W-sagen, da jeg vel tør gå ud fra, at forespørgslen også har sin baggrund i denne store virksomheds vanskeligheder og den garanti, som Nationalbanken efter regeringens anmodning og med tilslutning fra folketingets finansudvalg har ydet denne virksomhed.

Som bekendt har virksomheden nedsat et hurtigtarbejdende sagkyndigt udvalg, der skal søge virksomhedens økonomiske forhold klarlagt. Det vil derfor ikke være på sin plads på nuværende tidspunkt at fremkomme med endelige vurderinger og placering af ansvaret for den situation, der er opstået på B & W. Baggrunden for, at rege-

[Handelsministeren.]

ringen imødekom virksomhedens anmodning om en øjeblikkelig hjælp, var, at virksomheden var kommet i en situation, der indebar, at virksomheden stod over for at måtte indstille driften, medmindre der kunne ydes den en likviditetsstøtte, som der under de givne forhold ikke var mulighed for at virksomheden kunne opnå på sædvanlig måde gennem sine bankforbindelser. Regeringen fandt, at der forelå sådanne ganske særlige forhold, at en helt ekstraordinær indsats fra det offentlige side var berettiget og nødvendig. Med disse „særlige forhold“ tænker jeg her i første række på hensynet til muligheden for at udskille motorfabrikken som et særligt selskab, således at det kunne undgås, at denne del af virksomheden blev revet med ved et eventuelt sammenbrud forårsaget af værftsafdelingens vanskeligheder. En sådan udskillelse er jo, som det vil være offentligheden bekendt, nu sket.

Nu er B & W foruden at være en motorfabrik i verdensformat tillige et skibsværft. Sagen har derfor i den offentlige debat givet anledning til bemærkninger om rimeligheden af støtte på et område, der i forvejen nyder godt af en særlig kreditordning, og derfor vil jeg fremkomme med et par bemærkninger herom. Regeringen har ligesom tidligere regeringer fundet det rigtigt, at en så betydningsfuld industri som skibsværftsindustrien ikke skulle udkonkurreres, fordi udlandets værfter var i stand til at yde kreditter på gunstigere vilkår. Konkurrencituationen inden for værftsindustrien har i den sidste halve snes år været således, at den særlige kreditordning, der har gjort det muligt at finansiere de lange kreditter på 8-10 år, der nødvendigvis må ydes ved salg af skibe, til en rente på ca. 6 pct. — som nu for øvrigt er forhøjet til 7½ pct. — ganske enkelt har været en forudsætning for dansk værftsindustriens beståen. Vi har ment, at dansk værftsindustri burde have en fair chance for at overleve, da danske værfter i øvrigt fuldt ud er i stand

til at producere skibe, der pris- og kvalitetsmæssigt kan konkurrere på verdensmarkedet. Jeg synes, vi skylder den øvrige værftsindustri at sige, at den stort set har forstået at udnytte denne mulighed og ikke har ønsket andre støtteordninger. Det vil være beklageligt, hvis den betydelige indsats, der er gjort i dansk værftsindustri både fra de ansattes og fra virksomhedernes side, helt bliver overset på grund af de særlige vanskeligheder, B & W har haft.

Forespørgerne efterlyser de erfaringer, der kan høstes af de økonomiske vanskeligheder, der i den senere tid har ramt nogle større virksomheder. De eksempler herpå, som har vakt offentlighedens interesse, har imidlertid hver for sig sin særlige baggrund og sine særlige perspektiver og kan efter min opfattelse ikke give anledning til, at man drager generelle konklusioner. Som jeg har sagt flere gange, lever vi i et foranderligt samfund. Forandringerne er en forudsætning for fremskridt. Det er derfor uundgåeligt, at virksomheder bukker under i konkurrencen og må lukke. Den fulde beskæftigelse, vi alle er enige om at tilstræbe, kan ikke tilvejebringes ved sikring af enhver virksomheds beståen. Noget sådant ville blot bremse udviklingen og gøre os mindre rustet til at møde konkurrencen udefra, hvorved beskæftigelsen for alvor ville blive truet.

Vi har i det sidste årti været vidne til en industriel udvikling her i landet, der tåler sammenligning med den strukturændring, der i sin tid fandt sted, da vi blev en førende producent af animalske landbrugsprodukter og dansk landbrug kom til at indtage sin førende stilling. Det kan ikke undre, at sådanne omvæltninger kan føre til sammenbrud for nogle virksomheder, men disse tilfælde er ikke karakteristiske for dansk industris situation.

De vanskeligheder, der er opstået, er beklagelige, men det er ikke mindre beklageligt, såfremt der i offentligheden opstår en fornemmelse af, at dansk industri ikke er vågen og ikke kender sin besøgestid. Vi

[Handelsministeren.]

har nemlig en levende og dynamisk industri, hvis resultater burde tale for sig selv. Meget i den offentlige debat kunne imidlertid tyde på, at resultaterne faktisk ikke taler for sig selv, i det mindste ikke højt nok. Der er behov for, at man i almindelighed bliver mere industriminded, som det jo hedder, hertilands. Forståelsen for, at en dynamisk industri hører til de vigtigste forudsætninger for vort samfunds trivsel, synes ikke tilstrækkelig udbredt. At bygge en sådan forståelse op må selvfølgelig først og fremmest være industriens egen sag, men jeg har ment det rimeligt at benytte denne anledning til at tegne et mere nuanceret billede af dansk industri end det, der fremstår i den offentlige debat. Det er uheldigt, at offentligheden hører mest om de fejlslagne foretagender og langt mindre om det store antal virksomheder, hvis ledelser og ansatte har forstået at tage de udfordringer op, som en konkurrencebetonet omverden stiller dansk industri over for.

De resultater, der er opnået, er først og fremmest tilvejebragt gennem liberale midler. Der er intet, der tilsiger, at vi nu skulle gribe til en drastisk dirigering. Jeg tror således ikke på tanken om et statsligt eller halvstatsligt institut, der skal indskyde kapital i private virksomheder. Det ville let ende i, at det offentlige til slut dog måtte holde armen om de virksomheder, som kom i vanskeligheder. Det skulle derimod glæde mig, om der fra privat side blandede dem, der har økonomisk evne og forretningsmæssig ekspertise hertil, blev taget et vægtigt initiativ, sådan at det kunne undgås, at levedygtige virksomheder på grund af midlertidig kapitalmangel eller behov for omstrukturering må lukkes eller afhændes til udlandet. De initiativer, der er taget, har været nyttige, men en opfølgning og udbygning var nok en overvejelse værd.

Den liberale grundindstilling, som jeg giver udtryk for, betyder ikke, at regeringen fralægger sig sit medansvar for den generelle ressourcefordeling eller ikke har øje for den vekselvirkning mellem det offentlige og de private erhverv, som er karakteristisk for det moderne samfund. Det offentlige må påtage sig en del serviceopgaver for er-

hvervene, såfremt den nødvendige tilpasning og specialisering ikke mindst på det industrielle område, men også på andre områder naturligvis, skal lykkes. Jeg har allerede omtalt en del af de foranstaltninger, der i denne henseende er truffet. Udviklingen vil utvivlsomt nødvendiggøre, at vi står åbne over for yderligere behov for en offentlig serviceindsats over for erhvervslivet.

Men det centrale problem er naturligvis fordelingen af ressourcerne; dvs. i sidste instans fordelingen af arbejdskraft og kapital mellem den offentlige og den private sektor. Hovedansvaret herfor er regeringens, da denne fordeling beror på dels den almindelige økonomiske politik, dels det offentlige eget forbrug af arbejdskraft og kapital. Vi er vel alle klar over, at det i længden ikke lader sig gøre at forbruge mere, investere mere og afsætte mere til offentlige gøremål, end der er produktionsmæssig dækning for. Ressourcerne er begrænsede, og det må erkendes, at det har knebet med at holde hus med dem. Boligbyggeri, sociale formål, uddannelse, bekæmpelse af forurening må prioriteres højt, men vi kan ikke på én gang få alle ønsker på disse områder opfyldt og samtidig sikre, at de investeringer i erhvervene, som er nødvendige for den fortsatte ekspansion, også er til stede. Det er en forudsætning for øget velfærd, at der er plads for en videreudvikling af vort erhvervsliv, og at der reserveres de nødvendige ressourcer hertil.

Regeringen har som bekendt igangsat et langsigtet planlægningsarbejde — den såkaldte perspektivplan — hvor bl. a. rammerne for det offentlige virke i de kommende 15 år søges udstukket.

Det er vigtigt, at dette planlægningsarbejde tilrettelægges således, at der er de nødvendige ressourcer til rådighed for den erhvervsmæssige udvikling, ellers kan de sporadiske vanskeligheder, som har givet anledning til den forespørgsel, der er stillet til mig, let gå hen og blive en udbredt foreteelse af almindelig samfundsmæssig karakter. Perspektivplanlægningen vil være nyttig også for en debat om denne grundlæggende problemstilling, og folketetinget vil i perspektivplanerne få et materiale for et udgangspunkt for en sådan debat. I fortsættelse heraf forestiller jeg mig, at der vil være behov for at trække specielt de industrielle

[Handelsministeren.]

udviklingsperspektiver nærmere op, og jeg vil meget gerne i samarbejde med industrien og fagbevægelsen tage denne opgave op.

I øvrigt føler jeg trang til at takke for forespørgselen og føje til, at når jeg med den anledning har forsøgt her at trække nogle mere almene erhvervspolitiske synspunkter frem og dermed måske også er gået lidt ud over, hvad forespørgslen direkte tager sigte på, har det været bevidst og med den gode hensigt at opfordre også folketinget til en sådan lidt bredere debat om disse problemer. Jeg tror, vi trænger til en sådan debat, og at det i det hele taget kunne være nyttigt, om vi en gang imellem her i folketinget tog os tid til at fordybe os i de erhvervsmæssige problemer, der opstår under den industrielle udviklingsproces, vi befinder os i. Jeg vil derfor for mit vedkommende være indstillet på at bidrage bedst muligt til en saglig debat herom.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.15.

Mødet udsat kl. 11.32.

Mødet genoptaget kl. 13.15.

Forhandlingen genoptoges.

Ordføreren for forespørgerne (Poul Dam): Jeg vil gerne indlede med at takke handelsministeren for svaret på forespørgslen. Det var jo en meget saglig og oplysende redegørelse, selv om den måske hverken var særlig ophidsende eller særlig overraskende.

Der er forskellige af handelsministerens betragtninger, som jeg gerne vil gøre et par bemærkninger til indledningsvis.

Straks i begyndelsen siger handelsministeren, at man ikke må generalisere ud fra de vanskeligheder, som visse virksomheder har haft i den senere tid, og at dansk erhvervsliv langt fra befinder sig i nogen krisesituation. Det er da forståeligt, at mangt og meget kan understøtte en sådan

opfattelse. Men det er vel nødvendigt, at konjunkturovervejelser føres løbende, så man ikke venter, til katastroferne bliver voldsomme, men netop har udkig efter de sorte skyer i horisonten, som kan varsle et kommende uvejr. Når man ser på de tal for konjunkturbarometret, dels for bygge- og anlægsvirksomhed, dels for industrien, som er fremkommet i „Nyt fra Danmarks Statistik“ i den sidste uges tid, får man indtrykket af, at konjunkturforventningerne i det mindste er ringere, end de har været tidligere, og at erhvervslivet frygter dårligere tider og gør det med så meget større berettigelse, som forløbet i oktober kvartal har vist sig at være ringere, end man havde forudset. Der er for industriens vedkommende 21 pct. af virksomhederne, der havde en mindre produktion i oktober kvartal end i juli kvartal, medens det kun var 14 pct., der havde forudset en mindre produktion. Ser man på de øvrige tal, finder man dér hele vejen en forskydning til det dårligere fra forventningerne til oktober kvartal og til det endelige faktiske resultat.

Ud fra dette er det altså forståeligt, at de forventninger, man giver udtryk for til januar kvartal, ikke er særlig optimistiske. Der er en utryghed over for eksporten, over for hele konjunkturforløbet, som gør, at man må følge de enkelte virksomheders vanskeligheder med opmærksomhed, fordi de i en vis udstrækning kan være symptomer på nogle generelle vanskeligheder, som er lige om hjørnet.

Der er da også andre steder i handelsministerens redegørelse, hvor han gør opmærksom på nogle af problemerne. Han gør opmærksom på, at industrien har en stadig formindsket andel i hjemmemarkedet, og selv om det naturligvis i nogen grad er udtryk for, at vi har fået en forskydning i industriproduktionen, en specialisering, som i sig selv er ønskelig, er det dog også noget, man må tage med i betragtning. Der er også andre betragtninger rundt omkring i handelsministerens redegørelse, der afslører, at han ikke er så helt tryk ved situationen.

Det kan heller ikke synes helt rimeligt at pege så stærkt, som handelsministeren gjorde det, på, at der i 1969 har været en meget betydelig stigning i industriinvesteringerne. Det er selvfølgelig rigtigt, at industriinvesteringerne er steget i løbende

[Poul Dam.] priser med ca. 33 pct. i forhold til 1968; som var et særlig svagt år. Ser man det over bare en 3-4 år og tager hensyn til pristigningerne, er der ikke tale om nogen stigning i industriinvesteringerne; så er der tale om en industriinvestering, der i realværdi ligger nogenlunde på det samme beløb; til trods for at man vel må formode, at situationen kræver en stadig og stærk forøgelse i industriinvesteringerne. Dertil kommer, at den stigning, der skete fra 1968 til 1969 i industriinvesteringerne, i ganske væsentlig grad gælder fast ejendom, altså ikke det egentlige, direkte produktionsapparat; og at en opdeling på brancher, som også er foretaget i det pågældende nummer af „Nyt fra Danmarks Statistik“, viser, at der ikke er tale om nogen generel udvikling, men at en ganske betydelig del af stigningen gælder den kemiske industri, hvor der måske har været særlige forhold, der gjorde sig gældende.

Hvad angår 1970, er forventningen en stigning på 10 pct. — stadig i løbende priser. Sammenholdt med de 33 pct. fra 1968 til 1969 er det altså en meget svag stigning i industriinvesteringerne, der er sket — i alle tilfælde er industriinvesteringerne ikke steget nok.

På et senere sted i talen har handelsministeren omtalt industriens eget ansvar for udviklingen og påpeget, at der på mangfoldige områder er tale om en gunstig udvikling inden for industrien; der er tale om værdifulde initiativer, mange industrivirksomheder arbejder dygtigt og initiativrigt, og det er da fuldstændigt klart. Vi er ganske enige i, at der er meget ros værdigt initiativ i dansk industri, og at adskillige virksomheder arbejder på en sådan måde, at det giver tro på, at samfundet nok skulle klare sig, hvis dette initiativ på tilsvarende måde gjorde sig gældende i hele erhvervslivet.

Men når man sådan henviser til, at industrien selv må klare tingene, synes jeg ikke, man helt kan se bort fra den meget kraftige kritik, som i den senere tid er fremkommet fra en række industrifolks side over for Industrirådet. Det synes, som om den enkelte virksomhed i mange tilfælde er i stand til at gøre en god indsats; men at industriens organisation slet ikke

er i stand til at føre en rimelig industripolitik, slet ikke er i stand til at gøre den samfundsmæssige indsats, som handelsministeren åbenbart venter af den. Sidst er denne kritik af Industrirådet kommet frem i en kronik af fabrikant Svend Bergsø i Politiken i dag, som jeg ikke skal inddrage i debatten, da det vel ikke er alle, der har fået læst den endnu.

Hvis man skal se på hele den økonomiske situation og situationen for erhvervslivet i første række, kommer man ikke uden om at lægge mærke til de mange flaskehalse, som gør sig gældende, de mange generelle problemer, som hindrer initiativet, og som i mange tilfælde stiller virksomhederne i uovervindelige vanskeligheder, som ikke er skabt af dem selv, men som de ikke desto mindre kan komme til at bukke under for.

Den væsentligste af disse flaskehalse er efter mit skøn den følelige kapitalmangel, som handelsministeren indirekte indrømmer eksistensen af flere steder i sin redegørelse. Han har således sagt, at det ville være godt, om man fra privat side ville tage et vægtigt initiativ, så det kunne undgås, at levedygtige virksomheder på grund af midlertidig kapitalmangel eller behov for omstrukturering måtte lukkes eller afhændes til udlandet. Det er en ganske vigtig erkendelse. En sådan sætning er jo ikke nogen hypotese. Det er en sætning, man anvender, fordi det er en realitet, at virksomheder, som absolut er levedygtige, på grund af den nuværende kapital situation ikke er i stand til at leve videre, i hvert fald ikke på danske hænder.

Der er et reelt forhold her, som det er nødvendigt at tage op med langt større kraft, end regeringen hidtil har villet gøre det. Det er meningsløst, at virksomheder, som har den fornødne arbejdskraft, den fornødne dygtighed, det fornødne initiativ, på grund af kapital situationen skal tvinges til at lukke eller forhindres i den udvidelse, som samfundet har så hårdt brug for. Det er nødvendigt, at der gøres et virkelig reelt arbejde for at tilvejebringe langt mere kapital til disposition for dansk erhvervsliv, end det hidtil har været muligt, og det er ganske åbenbart særlig nødvendigt, at den disponible kapital bliver styret, således at den først og fremmest følger samfundsmæssige hensyn. Med „samfundsmæssige

[Poul Dam.]
hensyn“ tænker jeg ganske bredt, nemlig på alle de hensyn, der kan sikre, at produktionen og dermed vor nationalindtægt bliver så stor som overhovedet muligt, så vi får mulighed for at udvikle vort samfund på alle de mange måder, vi ønsker os.

Jeg ved nok, at handelsministeren, som det er sædvane for borgerlige politikere, tror — eller i hvert fald antyder, at han tror — at enhver styring vil medføre en bureaukratisering, eller at det offentlige bare skal holde armen om de virksomheder, der er i vanskeligheder. Det er der naturligvis ikke tale om. Det er samfundskonomisk meningsløst, at støtte det, der bør gå ned. Det, der er tale om i øjeblikket, er, som handelsministeren selv siger, at levedygtige virksomheder rammes alvorligt af midlertidig kapitalmangel. Det er i øvrigt glædeligt at se, f. eks. i Svend Bergsøes før omtalte kronik, at det ikke er det private erhvervslivs folk, der har denne mistillid til staten, som ministeren har. Tværtimod udtaler Svend Bergsøe, at både udenrigsministeriet og handelsministeriet er langt mere levende og forstående over for erhvervslivet end f. eks. Industrirådet — sammenholdt med kritikken af Industrirådet betyder det måske ikke så meget. Men jeg har tillid til, at man kan opbygge et statsapparat, der er tilstrækkelig smidigt til at kunne virke til fordel for initiativet og virkelysten på en sådan måde, at det er de virkelig produktive investeringer, som bliver tilgodeset.

Kapitalmangelproblematikken har naturligvis andre sider. Der er hele spørgsmålet om den udenlandske kapital, som blev omtalt i spørgetiden for nylig, og som jeg ikke skal komme nærmere ind på. Der er tale om kapitalflugt fra Danmark som følge af visse personers ønske om at placere deres penge andetsteds, og der er tale om dræning af udenlandsk ejede virksomheder i Danmark, hvorved fortjenester, som burde være blevet i Danmark og være investeret i Danmark, bliver ført til udlandet. Der er en række muligheder for at fastholde kapital i Danmark, som bør undersøges og udnyttes.

En anden flaskehals svarer til den serviceindsats, som handelsministeren også har omtalt. Det er rigtigt, at staten, allerede

som forholdene er i øjeblikket, har en række serviceopgaver med en beskeden konsulentordning, med støtte til forskning og produktudvikling, garantiordninger og al den slags. Men hvis man sammenligner den indsats, der øves på dette område, med den indsats, der øves på et traditionelt væsentligt, men dog i tilbagegang værende erhverv som landbruget, forstår man det, når det fra nogle menneskers side fremhæves, at Danmark ikke er tilstrækkelig industri-minded. Er der et rimeligt forhold mellem behovene på disse områder og det, der gøres fra det offentlige? Jeg har bemærket, at handelsministeren flere steder i sin redogørelse udtrykker sin vilje til et samarbejde mellem det offentlige og det private på en række af disse områder. Burde denne gode vilje ikke få helt anderledes kontante udtryk? Er det ikke sådan, at en lang række initiativer, en lang række ideer, ikke bliver ført ud i livet, ikke bliver støttet tilstrækkeligt, fordi den serviceindsats, som det offentlige kunne yde, ikke bliver ydet?

Man taler også og med rette om de begrænsede ressourcer, vi har her i landet. Kapitalmangelen har jeg allerede omtalt, men det er klart, at spørgsmålet om ressourcer er langt bredere. Jeg skal for god ordens skyld gentage, hvad vi fra mit partis side tidligere har fremhævet om forkert brug af ressourcerne. Vi mener, at det offentliges forbrug, ikke mindst administrationen, kunne nedskæres. Vi mener, at landbrugsstøtten kunne omlægges uden skade for landbruget, men afgjort med besparelser. Vi mener selvsagt — og alle venter det — at der kunne spares på forsvarsministerens budget. Ressourcerne kan omfordeles, og det er nødvendigt at gøre det, hvis man mener noget alvorligt med talen om, at ressourcerne i større udstrækning skal stilles til rådighed for erhvervslivet. Hvis der ikke var disse ressourcer, siger handelsministeren, kunne de sporadiske vanskeligheder let gå hen og blive en udbredt foreteelse af almindelig samfundsmæssig karakter — igen en af disse indrømmelser af, at alt er ikke så enkelt, som handelsministeren helst ville give det udseende af.

Blandt ressourcerne er naturligvis også en begrænset arbejdsstyrke. Det er vigtigt, om vi kan udvide arbejdsstyrken. Vi kan

[Poul Dam.]

gøre det ved at begrænse antallet af indkaldte værnepligtige, deriblandt indkaldes vi jo en række, som absolut ikke er værnepligtige, men som bare er indkaldte. Vi kunne måske også gøre det ved på ny at tage spørgsmålet om skattetrykkets betydning for arbejdsviljen op. Jeg tror, at kildeskatten, således som den er udformet, har fået en virkning, som vi ikke i tilstrækkelig grad havde haft øjnene åbne for. Jeg indrømmer, at jeg selv var med til at gennemføre kildeskatten, men jeg tror, det er vigtigt, at nogle stykker af os fra alle partier erkender, at vi kan blive klogere. Skattetrykket fører i øjeblikket til en begrænset vilje til at tage arbejde, som har betydning for udbuddet af arbejdskraft.

Men dernæst er spørgsmålet om arbejdsstyrken ikke alene et spørgsmål om det samlede antal personer, der er til rådighed, men også hvem de er, og hvilken uddannelse de har. Vi har en ganske betydelig mangel på uddannet arbejdskraft på en række områder. Vi har derimod noget af et overskud af underuddannet arbejdskraft eller af arbejdskraft, som er uddannet på et tidspunkt, hvor uddannelsen ikke svarede til nutidens krav. Kvinder, ufaglærte og de for længst uddannede er alle grupper, som kunne blive til langt større gavn for samfundet og kunne få langt bedre indtægter, hvis man kunne sætte udvidede uddannelsesprogrammer i gang for dem.

Dernæst synes rationaliseringen at gå for langsomt. Det hænger sammen med de for begrænsede investeringer. Men det hænger naturligvis også sammen med, at en rationalisering kun kan lykkes med nogenlunde held, hvis der er tilstrækkelige mængder af kvalificeret arbejdskraft, og hermed kommer jeg tilbage til det, jeg just omtalte. Vi har brug for en udbygning af erhvervsuddannelserne, måske på helt nye måder. Utraditionelle former kunne anvendes, mere effektive former, hvorved man sikrede, at arbejderstyrken på alle områder blev langt mere effektiv og langt mere egnet til nutidens og fremtidens krav, end den er i øjeblikket.

Der er vel også en flaskehals i den dynamik, hvormed virksomhedsnedlæggelserne foregår. Vi har en kapitalistisk samfundsorden, hvilket betyder, at det afgørende for

en beslutning om nedlæggelsen er en rent pengemæssig overvejelse; hvis pengene er tabt, anses alt for at være tabt. Det er den direkte kapitalrente, det direkte kapitaltab, som bliver afgørende for beslutningerne. Men samfundsmæssigt set er dette langtfra altid rigtigt. Samfundsmæssigt set må man vel snarere sige, at fordi pengene er tabt, er alt ikke tabt. Vi kender det fra det gode gamle klassiske eksempel med statsbanerne, som for længst skulle have været nedlagt, for de penge, man har anbragt i statsbanerne, er i hvert fald tabt.

Men vi ved, at der i en virksomhed, selv efter at pengene er tabt, er et produktionsapparat, i nogle tilfælde et forældet og udslidt produktionsapparat, som ikke er noget værd, men i andre tilfælde et produktionsapparat, som gør det muligt at fortsætte, også med den arbejderstab, der er der, på en sådan måde, at der kan opnås et væsentligt samfundsmæssigt udbytte ved en rekonstruktion.

Rekonstruktionsmulighederne er ikke mindst med den nuværende kapitalmangel alt for små, og det er vel også sådan, at hele den panik, der opstår omkring en virksomhedsnedlæggelse, kan vanskeliggøre rekonstruktionen. Jeg tror, at man i langt højere grad fra samfundets side må se på nødvendigheden af at hjælpe med rekonstruktioner, hvor der er en arbejderstab og et produktionsapparat, som muliggør en fremtidig rentabel produktion. De penge, der er tabt, er tabt, men det betyder jo ikke, at man ikke i fremtiden vil kunne få noget ud af det. Jeg tror, der er nedlagt virksomheder, hvor det samfundsmæssige tab bliver større end nødvendigt, fordi der går panik i det, og fordi man på grund af hele dynamikken, hele den kapitalistiske indstilling til tingene ikke foretager den rimelige rekonstruktion.

I slægt med dette er naturligvis den forældede beslutningsstruktur, der findes i erhvervslivet. Den hænger sammen med aktieselskabsopbygningen. Vor aktieselskabslov trænger hårdt til en fornyelse og har gjort det længe. Det ved jeg handelsministeren er enig i, men jeg ved også, at det synes at være svært at komme til vejs ende med den. Vi har åbenbart forældede organisationer — jeg gentager henvisningen til kritikken af Industrirådet. Vi har vel

[Poul Dam.]

også en foreldet beslutningsstruktur inden for bankvæsenet, som gør det vanskeligt at få disse ting til at løbe på en rimelig måde.

Endelig er et stort og væsentligt område, som handelsministeren også var inde på, at samfundet næppe i tilstrækkelig udstrækning er industriminded. Det er vel forholdsvis klart, at gamle traditioner og fordomme medfører, at man er mere indstillet på den klassiske erhvervsproblematik, og selv om vi har haft væsentlig industri i landet i 100 år, har vi ikke rigtig vænnet os til at leve med den. Vi trænger til en større forståelse af erhvervslivets og ikke mindst industriens vilkår.

Det er i denne forbindelse vigtigt at gøre opmærksom på, at der er visse årsager til, at ganske store dele af befolkningen har svært ved at opnå den tilstrækkelige forståelse af industrien og det øvrige erhvervsliv. Det er for det første den modsætning mellem kapital og arbejde, som er traditionel, og som ikke forsvinder, ligegyldigt hvor meget man taler om trivsel på arbejdspladsen og andet lignende. Vi har set den meget tydeligt stikke hovedet frem i den senere tid, hvor risikoen ved virksomhedsnedlæggelser i betydelig udstrækning skal bæres af de ansatte derved, at de ikke har nogen sikkerhed for, at den løn, de har indtjent i den sidste periode før nedlæggelsen, er til stede. Det er indgået i drøftelserne omkring B & W, og det er indgået en række andre steder. Det er forståeligt, at de arbejdere og den arbejderklasse, som ser det sådan, at virksomhederne arbejder med deres penge og ikke vil sikre deres lønninger, har svært ved at se problemerne i nogen anden sammenhæng. Det er nødvendigt, at problemerne om sikringen af de ansattes lønninger løses. Der er fremsat en række forslag på dette område; jeg skal ikke komme ind på dem på dette sene tidspunkt af min taletid, men jeg vil understrege, at hvis problemerne om de ansattes sikkerhed ikke løses også på dette område, bliver det svært at få en tilstrækkelig forståelse af erhvervslivets problemer i bredere kredse.

I forbindelse med dette står den traditionelle hemmelighedsfuldhed i alle virksomheder, hvor de beskæftigede, der dog mere end nogen andre er interesserede i

virksomhedernes ve og vel, er dem, der sidst får noget at vide. Det bliver nødvendigt at få de ansattes indflydelse på virksomhederne lovfæstet med det allerførste. Man kan ikke i længden forlange solidaritet, forståelse af den samfundsmæssige sammenhæng, hvis de ansatte kun er ansatte. Jeg kan henvise til det forslag, vi har fremsat om dette emne tidligere, og andre har været inde på tilsvarende emner. Det er nødvendigt at få gjort noget ved det. Motivationsdiskussionen og trivselsdiskussionen er meget venlig og rar, men den gør det ikke; at få de ansatte gjort aktivt interesserede i erhvervslivet forudsætter, at de ansattes indflydelse direkte bliver sikret. Så kan man parentetisk sige, at det offentlige måske en gang imellem stiller krav som følge af kontoriusseri og andet lignende, som i hvert fald belaster de små virksomheder på en urimelig måde, så konkurrencen forskydes.

Der er en lang række områder, hvor det er nødvendigt at gribe ind for at skabe basis for, at samfundet kan blive mere industriminded, og jeg tror, det er nødvendigt at gøre meget for at sikre, at erhvervslivet kan få mulighed for den udvikling, den forøgelse af produktionen, som den gode arbejdskraft, de gode medarbejdere og de mange initiativrige folk inden for dansk erhvervsliv kunne skabe mulighederne for. Den samfundsmæssige indsats må til, for at alle disse instanser kan få rimelige arbejdsvilkår, og for at vi kan få et tilstrækkeligt resultat til fordel for hele samfundet. Dette vil jeg gerne udforme i en motiveret dagsorden, som lyder således:

„Idet folketinget vedkender sig sit medansvar for opretholdelsen af beskæftigelsen og forøgelsen af produktionen,

opfordrer det regeringen til at søge gennemført foranstaltninger, hvorved

urimelige virksomhedsnedlæggelser forhindres,

erhvervslivets forsyning med kapital sikres og bringes under offentlig styring med særligt henblik på eksportproduktionens behov, på fornøden rationalisering og på fremme af nye initiativer,

støtten til forskning, produktudvikling og udbygget erhvervsuddannelse forøges,

kontrollen med aktieselskaber og andre erhvervsdrivende selskaber skærpes og

[Poul Dām.]

de ansattes indflydelse i virksomhederne lovfæstes, og går herefter over til næste sag på dagsordenen.

Formanden: Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Ivar Nørgaard: Også jeg vil gerne takke handelsministeren for redegørelsen. Den var nøgtern og sober. Den redegjorde for en række af de foranstaltninger, som man gennem tiden har iværksat til støtte for dansk erhvervsliv, nogle gange med de konservatives støtte, nogle gange mod de konservatives stemmer. Men den var også et meget godt eksempel på — trods de liberale forsikringer — at en konservativ minister vel i reglen accepterer, hvad der er gennemført, selv med konservativ modstand, og derefter forsvarer det, men er meget utilbøjelig til selv at tage initiativ til nye og nødvendige foranstaltninger — for selv om talen var nøgtern og sober, var den hverken i form eller indhold sprudlende af ideer eller perspektiver.

Handelsministeren har ret i, at det i et samfund med fuld beskæftigelse og økonomisk vækst må være sådan, at der nedlægges virksomheder. Det må også accepteres, at et lille land som Danmark får udenlandsk kapital så langt inden for grænserne, at udenlandske kapitalejere opkøber danske virksomheder. Men i det seneste års tid er antallet af konkurser og af udenlandske investeringer steget meget kraftigt. Spørgsmålet er nu: er denne udvikling begyndelsen til en videreudvikling, hvor flere virksomheder går konkurs, og hvor endnu mere udenlandsk kapital bruges til opkøb af danske virksomheder, eller er vi inde i en overgangsperiode, som i løbet af relativt kort tid er overstået? Det er noget, vi bør analysere. Det fremgik ikke af handelsministerens redegørelse, om regeringen havde analyseret denne situation og var kommet til nogen konklusion, men man må jo stille sig selv og hinanden det spørgsmål: hvad er årsagen til, at så relativt mange virksomheder er gået ned det sidste års tid, og

hvad er årsagen til, at store danske virksomheder bliver solgt til udenlandske ejere?

Handelsministeren fremhævede, at det betød overordentlig meget, hvordan vores konkurrenceevne og effektivitet var, og at vi kom i vanskeligheder, hvis vi ikke fulgte med i udviklingen. Der må man vistnok sige, at både den B & W-undersøgelse, vi nu har set, den tidligere B & W-undersøgelse, vi har set og hørt resultater af, og den boligundersøgelse, vi har set og hørt resultater af, har afsløret, at der mangler en hel del herhjemme, for at man kan sige, at vi på alle punkter driver vore virksomheder rationelt. Der blev i disse undersøgelser påpeget væsentlige mangler, og det er givet, at vi på dette felt kunne iværksætte et særdeles frugtbart samarbejde mellem de ansatte og ejerne og også mellem de ansatte, ejerne og samfundet for at fremme rationaliseringsbestrebelse.

Man kan uden vanskelighed konstatere, at kreditknapheden i dag er en væsentlig årsag til, at virksomhederne har vanskeligheder. Man kan spørge, om der dog ikke kunne gøres noget, som lettede disse stramme vilkår enten generelt eller for de virksomheder, man navnlig ønskede at fremme. Vi har fra socialdemokratisk side gentagne gange fremhævet, at den meget stramme kreditpolitik med den ekstraordinære, kriseagtigt høje rente for det første ikke virkede efter sin hensigt, idet den ikke medførte, at betalingsbalancen blev forbedret, og for det andet var en direkte skadelig foranstaltning, fordi den for det første øgede huslejeniveauet urimeligt og for det andet skabte omkostningsstigninger i konkurrenceerhvervene, som kunne være undgået.

Regeringen har været meget tøvende over for vore forslag. Hvad angår selve diskontoen, kan regeringen jo henvise til, at det ikke er dens sag, men Nationalbankens. Ikke desto mindre er det et væsentligt politisk anliggende, hvordan rentefoden er, og vi kender da i hvert fald fra vores regeringstid den praksis, der anvendes, når Nationalbanken træffer beslutninger om diskontoens højde. Den består i, at man taler med regeringen. Jeg ved ikke, hvad man har sagt, da Nationalbank og regering sidst talte sammen. Jeg synes nok, at noget kunne tyde på, at det er Nationalbanken,

[Ivar Nørgaard.]

der i denne situation har taget initiativet til det fornuftige at sætte renten ned, mens regeringen vistnok har været noget tøvende. Men da det altså er Nationalbanken, der har ansvaret, fik vi en diskontosænkning på 1 pct., hvad vi hilser med tilfredshed.

Man kunne spørge, om denne ene procent er tilstrækkelig, for den kriseagtige forhøjelse, der fandt sted i sin tid, var på 2 pct., og i mellemtiden er renteniveauet i udlandet faldet ned under det niveau, det var på, da vi herhjemme forhøjede vor diskonto med 2 pct. Men vi er klar over, at man kun har ønsket at nedsætte med denne ene procent, og at vore ønsker ikke kunne fremme en yderligere nedsættelse.

Derfor har vi som bekendt i 21 mands udvalget forsøgt os med andre forslag, der kunne lempe dansk erhvervslivs ulige vilkår over for udenlandske erhvervsdrivende. Vi har spurgt økonomiministeren, om man ikke kunne tænke sig at se på den forskelsbehandling, danske erhvervsdrivende er udsat for, når danske importører kan finansiere køb af færdigvarer i udlandet til betydelig lavere rente, end danske producenter kan finansiere deres kreditter til de samme købere med. Vi har heller ikke på dette punkt mødt nogen særlig imødekommenhed hos regeringen. Regeringen har stort set afvist at gå noget skridt i den retning, selv om f. eks. England netop nu har gennemført en sådan foranstaltning. Man henviser til, at vi har internationale forpligtelser. Det har vi naturligvis, og vi bør ikke bryde internationale forpligtelser. Men spørgsmålet er, om man ikke let ville kunne få de internationale organers tilladelse til en midlertidig foranstaltning, der kunne sikre dansk erhverv lidt rimeligere vilkår.

Hr. Poul Dam var inde på den stramme finanspolitik. Det er givet, at den også kan skabe problemer for dansk erhvervsliv — ikke mindst en finanspolitik, der er gået så vidt, at visse forbrugere har fået en direkte nedgang i deres realindkomst. Tendenserne i den retning for 1971 synes at være endnu

mere pessimistiske. Det ser ud til, at lønmodtagere i vidt omfang, hvis det går som regeringen ønsker det, vil få en direkte nedgang i deres disponible realindkomst, hvilket vil være til ulempe for dansk produktion og dens afsætning på hjemmemarkedet.

Men jeg er enig med handelsministeren og hr. Poul Dam i, at det også er centralt at tage de mere generelle og langsigtede problemer op i en drøftelse som den, vi skal have i dag — altså tage stilling til dansk erhvervslivs strukturproblemer og spørgsmålet om, hvordan det offentlige kan fremme en rimelig og hensigtsmæssig strukturudvikling.

Som det rigtigt bliver fremhævet i handelsministerens tale, har vi i de seneste år været ude i en udvikling, hvor vi har forsøgt at industrialisere landet, og hvorved landbrugspræget er blevet stærkt aftagende. Men man må vistnok erkende, at man her i folketinget og ovre i regeringsbygningerne er lidt bagud i denne strukturtilpassningsudvikling. Hvis vi ser på de to ressourcer, som man oftest interesserer sig for, kapitalen og arbejdskraften, må man konstatere, at den kanalisering af i hvert fald kapitalen, der finder sted, ikke mere svarer til en moderne erhvervsstruktur. Vi har opbygget vore kapitalmarkedsinstitutioner under den forudsætning, at Danmark var et landbrugsland, og at vi skulle sørge for et velsmurt system, der sikrede, at der kom tilstrækkeligt med midler til landbruget. Man må vistnok erkende, at det danske realkreditsystem i den henseende har været særdeles velsmurt og effektivt og har været medvirkende til, at vi fik en så gunstig udvikling over til animalsk landbrugsproduktion, at dansk landbrug igennem mange år har været særdeles konkurrencedygtigt over for omverdenen.

Men det danske kapitalmarked er ikke egnet til at kanalisere tilstrækkelig kapital til den nødvendige industrialisering af Danmark. Vi ser derfor også, at det ikke kun er på grund af kreditstrammingspolitik og

[Ivar Nørgaard.]

en skrap finanspolitik, at erhvervslivet har finansieringsproblemer, men også fordi vi ikke har fået tilpasset vore kapitalmarkedsinstitutioner til strukturændringen. Vi er så småt begyndt. Vi har lavet en reform for kredit- og hypotekforeningerne, og socialdemokratiet har fremsat lovforslag om en reform af pantebrevsmarkedet, så der er altså lidt gang i det. Men vi mangler et initiativ til en omfattende kapitalreform, en omfattende reform af vort kapitalmarked, som sikrer, at vi løbende får kanaliseret kapitalen over i de brancher og erhverv, som vi ud fra et samfundsmæssigt syn mener bør fremmes — og det er først og fremmest byerhvervene, sådan som udviklingen hidtil er gået.

Vi har en række bestemmelser om, hvordan man gennem offentlige kanaler flytter midler til de forskellige erhverv, og vi har en række service- og støtteorganer, som også er hjemlet i lovgivningen, men også på disse felter må vi vist erkende, at det bygger på forudsætningen om, at Danmark er et landbrugsland.

Det er tilfredsstillende, at handelsministeren erkender, at vi har disse strukturproblemer, men jeg synes bare ikke, handelsministeren tager den nødvendige konsekvens af sin erkendelse. Den nødvendige konsekvens af erkendelsen af, at det offentlige skal samarbejde med industrien og det øvrige erhvervsliv for at fremme strukturændringen, er nemlig dannelsen af organer, som handelsministeren er meget tilbageholdende med at have et positivt forhold til, for det er noget, han opfatter som drastiske indgreb; det er noget, handelsministeren føler strider mod de liberale dogmer, som i hvert fald hans regeringsfæller dyrker, og som de konservative nu også er begyndt at bruge som dækkende deres politik. Det må nok skurre lidt i nogle af de konservatives øren at høre handelsministeren så mange gange i dag tale om liberal politik som noget, han står for. Det kan for så vidt være os andre lige meget, hvis det ikke førte til, at de konservative nu sammen med venstre og radikale er med til at hindre dannelsen af tidsvarende organer, der kan formidle kanaliseringen af den knappe kapital.

Handelsministeren tog ikke stilling til det

tidligere af socialdemokratiet fremsatte forslag om et kapitalmarkedsråd. Jeg forstod, at handelsministeren erkendte, at man burde have lidt koordinering på dette felt, men som sagt havde handelsministeren ikke selv nogle forslag. Jeg vil gerne genfremsætte vort forslag om dannelse af et kapitalmarkedsråd, som sikrer, at folketinget, arbejdsmarkedet og erhvervslivet i et centralt organ er med til at afstikke linjerne for den knappe kapitalens kanalisering, og som kan være med til at administrere den reform af kapitalmarkedet, der er helt nødvendig.

Fra socialdemokratisk side har vi også foreslået en offentlig investeringsbank. Den tog handelsministeren stilling til, så vidt jeg har forstået af hans indlæg, idet handelsministeren netop om dette forslag sagde, at det var en drastisk dirigering, og han troede ikke på tanken om et sådant institut. Der var ikke mange argumenter imod, men der var dog ét, nemlig at det let ville ende i, at det offentlige skal holde armen om de virksomheder, der er i vanskeligheder. Det er helt åbenbart, at det ikke skal være en statslig eller offentlig investeringsbanks funktion at holde armen om virksomheder, der er i vanskeligheder, medmindre disse virksomheder kan klare vanskelighederne, hvis man foretager en nødvendig rationalisering, og hvis man får den nødvendige kapital. Jeg mener heller ikke, man kan formulere det negativt og sige, at det aldrig kan være sådan, at en statslig investeringsbank skal hjælpe virksomheder. Det er klart, at det skal den, men den skal ikke klare en hvilken som helst virksomheds problemer, hvis det viser sig, at virksomheden ikke har muligheden i sig.

Handelsministeren har i stedet for et fromt ønske, det gav han i hvert fald udtryk for, om, at man fra privat side vil tage et vægtigt initiativ, som han udtrykte det, så det kunne undgås, at levedygtige virksomheder på grund af midlertidig kapitalmangel eller behov for omstrukturering må lukkes eller afhændes til samfundet. Det er interessant, at handelsministeren her ligesom giver udtryk for det synspunkt, at man skulle danne en slags privat kapitalmarkedsråd, sådan må jeg forstå det.

Netop den udvikling, vi har gennemlevet, viser, at vi har vanskeligt ved at skabe den

[Ivar Nørgaard.]

tilstrækkelige kapital, og at vi må ty til udenlandske kapitalkredse for at klare vores kapitalforsyning, og jeg tror ikke, man har nogen særlig mulighed for at ordne det på længere sigt, uden at det offentlige kommer med i et sådant kapitalmarkedsråd, er med til at overvåge anvendelsen af kapitalen og også til at fremskaffe noget af den nødvendige kapital. Efter min opfattelse ville det også være gunstigt, når det drejer sig om den udenlandske kapital, at det i et vist omfang var det offentlige, der tog den hjem og derefter kanaliserede den, fremfor at man automatisk overlod det til kapitalejerne i udlandet at få ejendomsretten til danske virksomheder.

I slutningen af talen kom handelsministeren ind på regeringens tanke om en langsigtet planlægning, de såkaldte perspektivplaner. Det må hilses med glæde, at man fra den borgerlige regerings side nu har udarbejdet sådanne planer. Man har efter vor mening været lidt længe undervejs, men bedre sent end aldrig. Forberedelsen af dette arbejde fandt jo sted i forbindelse med udarbejdelsen af tre- og fireårsplanerne i den socialdemokratiske regering, og vi kan derfor selvfølgelig kun være tilfreds med, at regeringen nu, om end lidt sent, udarbejder sådanne perspektivplaner, for det vil netop afsløre, ud over det meget centrale problem om prioritering af offentlige opgaver, et helt nødvendigt behov for samarbejde mellem stat og erhvervsliv.

Allerede da vi offentliggjorde de første tre- og fireårsplaner, havde vi et fælles møde med erhvervenes folk, hvor vi gjorde opmærksom på ønskeligheden af, at vi fik et fremtidigt samarbejde, så vi også fik kendskab til erhvervslivets fremtidsplaner. Jeg forstår, at det er også noget, regeringen er interesseret i, og der er næppe nogen tvivl om, at det hurtigt vil afsløre sig, at man simpelt hen ikke kan lave en tilstrækkelig effektiv offentlig perspektivplanlægning, medmindre man kender erhvervslivets planer, lige så lidt som erhvervslivet kan foretage fornuftig planlægning uden at kende det offentlige planer.

Handelsministeren siger, at han gerne ville have en drøftelse om disse spørgsmål med repræsentanter for erhvervslivet og for fagbevægelsen. Jeg tror, det er overordent-

lig nødvendigt med et sådant samarbejde, men jeg synes, at handelsministeren har formuleret sit ønske ret svagt. Det er ikke udtryk for, så vidt jeg kan læse talen og høre den, et initiativ fra regeringens side, og jeg skal derfor opfordre regeringen til at tage et konkret initiativ på linje med, hvad flere socialdemokrater og fagforeningsfolk har foreslået i den seneste tid, et konkret initiativ til dannelsen af et organ med repræsentation fra fagbevægelsen og erhvervslivet til drøftelse af de industrielle udviklingsperspektiver.

Til slut skal jeg sige et par ord om den konkrete B & W-sag.

Som bekendt har socialdemokratiet tilsluttet sig støtten i den forstand, at vi har erklæret os enige i ønskeligheden af, at Nationalbanken har givet denne garanti på 50 mill. kr. til et banklån til B & W, og motiveringen har været den samme som den, regeringen har fremført, at det ville få højst uønskede konsekvenser, hvis vi ikke gik ind for en sådan garanti. Men vi har understreget, at vi er kun gået ind for at støtte en sådan garanti i den periode, den hidtil har skullet gælde, nemlig til den 15. marts, og at vi er frit stillet over for, hvad der skal gøres i fremtiden.

Vi tillægger det megen vægt, at det 3 mands udvalg, der undersøger B & W, får tilendebragt denne undersøgelse så tidligt, at man kan få en fornuftig drøftelse af det her i folketinget, før man skal tage stilling til, hvad der skal afløse denne ordning — den udløber som bekendt den 15. marts. Det kan nemlig ikke være sådan, at man bare straks springer til med et millionbeløb og derefter lader fem være lige for så måske at konstatere, at de 50 mill. kr. kun har været brugt til at sikre aktiekursen for dem, der fortsat skal eje motorfabrikken. En støtte til B & W og til andre industrielle virksomheder må være en konstruktiv del af en samlet industripolitik, og derfor må der også fremlægges overbevisende argumenter for, hvad der er brug for, og hvad der er levekraft i. Men vi ser naturligvis gerne, at et sådant foretagende bliver saneret og kan køre videre og kan blive så sundt, at det kan klare sig.

Hvis der i fremtiden skal investeres offentlige midler, må det imidlertid efter vort synspunkt være en forudsætning, at vi har

[Ivar Nørgaard.]

indsigt med og kontrol med, hvordan disse midler bliver anvendt.

I øjeblikket hersker der en del usikkerhed om, hvad det skal ende med, og det fremgår af aviserne, at man i meget vidt omfang skønner, at selve skibsværftet kan risikere at lukke, hvorfor man har adskilt motorfabrikken fra skibsværftet formelt.

Det er givet, at det har vital betydning for de mennesker, der arbejder på skibsværftet, både for deres fremtidige beskæftigelsesmuligheder og for noget så elementært som det, om de kan få deres ret, nemlig udbetalt den løn, de har til gode. Jeg har forstået, at man har lavet en ordning, der bevirker, at de timelønnede nu kun skal give B & W kredit i 8 dage i modsætning til 14 dage, og at de månedslønnede skal give B & W kredit i en måned. Det kan ikke være rimeligt, at arbejdere og funktionærer ikke kan få sikret den løn, de har ret til, når de har arbejdet en uge eller en måned, og jeg vil derfor henstille, at bestyrelsen i B & W som et godt grundlag for de videre forhandlinger med det offentlige sørger for, at de ansatte derude ikke kommer til at tabe i løn for arbejde, de har udført.

I øvrigt er det som sagt socialdemokratiets holdning, at vi afventer redegørelsen fra 3 mands udvalget, før vi vil tage stilling til B & Ws fremtid, og vi håber, at regeringen vil orientere dette ting både om indholdet af rapporten og om regeringens hensigter, så vi i god tid kan få en reel drøftelse af mulighederne; det er i hvert fald betingelsen for, at vi kan tage et medansvar for fremtidig offentlig støtte til B & W.

Hans Kjær: Også jeg vil først takke handelsministeren for en fyldig og saglig redegørelse. Det er forståeligt, når der fremkommer meddelelser om store virksomheders økonomiske vanskeligheder og endda sammenbrud, at det kan give anledning til megen debat og måske også nogen frygtbetonet uro i befolkningen, og derfor mener jeg, at det kan være nyttigt, at vi får slået fast, at der ikke må drages fejlfortolkninger af det.

Det danske samfund har i en årrække været og vil i en årrække fortsat være i en betydelig omstillingsproces, ja, man kan vel sige i en dobbelt omstillingsproces.

Ikke alene har vi i løbet af en kort årrække

gennemgået en udvikling til et moderne industrisamfund, hvilket er en omstillingsproces i sig selv; men samtidig befinder den ganske verden sig i en ny fase af teknisk revolution, hvor den hastige teknologiske udvikling stiller industrien over for nye problemer og dermed nye krav til disse problemers løsning. Man kan endda føje til, at der har været de særlige problemer, som er forbundet med, at der endnu ikke er nogen fælles markedsdannelse.

Det forekommer mig, at erhvervene i almindelighed og industrien i særdeleshed har vist en smidighed og en omstillingsevne til disse så stærkt skiftende vilkår, der har givet imponerende gode resultater indtil nu, og fortjener megen anerkendelse for det. Det kan illustreres ved at erindre om, at det fortsat er lykkedes at holde dette samfund på en høj levestandard, blandt de højeste i verden, selv om den nu altså er lidt højere, end der faktisk er produktionsmæssig dækning for.

Trods alle påstande om forestående arbejdsløshed har regeringen opnået at få genskabt den fulde beskæftigelse, som senest arbejdsløshedstallet for 1970 har bevist, og den nedgang i antallet af beskæftigede, der var de sidste 3 år før regeringsskiftet inden for industrien på 34.000, er jo vendt, og tallet er steget igen med ca. 30.000 på disse år. Det ville vel være en utopi at forestille sig, at en så voldsom omstillingsproces skulle kunne ske uden tabsomkostninger, og det vil vi også komme til at opleve fremover. Tænk bare på de krav, det stiller, at industrieksporten skal fordobles på 5 år. Det illustrerer ganske godt de store krav, vore erhverv stilles over for.

Nu er det ikke noget nyt, at en omfattende strukturændring medfører vanskeligheder og virksomhedslukninger. Det er ikke noget specielt træk for dansk erhvervsliv, det er heller ikke noget, der specielt rammer store virksomheder. Man må blot erindre om vilkårene igennem årene inden for landbruget og den udvikling, som vi kan konstatere inden for håndværk og handel. De menneskelige problemer, der følger deraf, er ikke mindre for den enkelte, når det drejer sig om små eller mindre virksomheder, end når talen er om store virksomheder, måske snarere tværtimod, men der tales mere om de store virksomheder.

[Hans Kjær.]

Der er grund til at være opmærksom på, at et egentligt lavtlønsproblem er stærkest udbredt blandt kredse af selvstændige erhvervsdrivende i dag. Udbygningen af tryghed og trivsel for den enkelte optager os med rette meget, men der er betydelige kredse blandt selvstændige, som ikke alene ikke får andel i den mere almindelige udbygning af tryghedssystemerne, men som tværtimod må se egen utryghed vokse, også fordi de skal deltage i forpligtelserne over for andres tryghed. Vi kan og bør nok gøre en bedre indsats over for disse følger af strukturudviklingen, men snarere ved socialpolitiske og arbejdsmarkedspolitiske initiativer end ved erhvervspolitiske.

For virksomheder med et begrænset antal beskæftigede bør efter min opfattelse tilstræbes en større spredning af risikoen med hensyn til forpligtelser, de har over for de ansatte, i de forhold, hvor virksomheden ikke er direkte ansvarlig for hændelsesforløbet, og det kan ske ved en spredning af omkostningerne. For dem, der mister erhverv og ofte også den investerede kapital, bør vi udbygge de faciliteter, der kan lette overgangen til anden beskæftigelse ved omskoling og efteruddannelse og om nødvendigt for den mest sårbare aldersklasse øge mulighederne for førtidspensionering.

Men én ting kan vi ikke, eller bør vi ikke forsøge: vi kan ikke generelt garantere hverken små eller store virksomheder deres fortsatte beståen. For erhvervenes egen skyld og for hele samfundets skyld må de opriftskræfter, der alene kan skabes på grundlag af det private initiativ, sikres den størst mulige frihed, alene begrænset af de hensyn til helheden, som det offentlige må afstikke i lovgivningen. Risikomomentet er et integrerende led i en fri konkurrence, og fjerner man risikomomentet, så går både friheden og incitamentet for initiativ tabt. Det er opriftskræfterne i et samfund, der baner vej for den nødvendige, fortsatte økonomiske vækst, som er en helt afgørende forudsætning såvel for den enkeltes levestandard som for, at det offentlige kan løse de meget betydelige opgaver, som vi alle ved at de kommende år byder os at løse.

Med dyb beklagelse må man konstatere, at der ikke er den tilstrækkelige forståelse

for denne sammenhæng mellem erhvervenes formåen og det offentliges formåen. Man støder ofte på udtrykket erhvervsvenlighed i erhvervspolitiske debatter. Jeg mener ikke, at det er venlighed, erhvervene har brug for. Jeg mener, at det, erhvervene har brug for, er erhvervsforståelse, forståelse for de vilkår, erhvervene virker under, forståelse for, at værdierne ikke skabes ud af luften, forståelse for erhvervenes betydning for helheden og ikke mindst forståelse for nødvendigheden af, at der er muligheder for de ekspansive til at opnå tilstrækkeligt overskud til at sikre såvel den nødvendige betaling for risikovillig kapital som til fortsat udbygning.

Efter at begrebet profit er blevet gjort til noget odiøst, er vi godt på vej til en nedvurdering af selve det at drive erhverv med sigte mod overskud. Det er ligesom ikke fint at være kommerciel. Det er en meget farlig udvikling, som bør vendes. Det er efter min opfattelse en nødvendig politisk opgave at arbejde for den nødvendige erhvervsforståelse, men det er ikke en mindre nødvendig opgave for erhvervene selv og erhvervenes organisationer. Vi lever nu i et moderne industrisamfund, der står over for vældige udfordringer, men det er ikke lykkedes at skabe et egentligt industri-klima i vort samfund.

Hr. Poul Dam var inde på en kritik af Industrirådet. Jeg skal ikke gå ind i en debat om det, men jeg vil sige, at PR-indsatsen er hverken fra Industrirådet eller fra de andre erhvervsorganisationer efter min mening god nok. Jeg har imidlertid personlige erfaringer for, at enhver organisatorisk indsats begrænses af de tilsluttede medlemmers egen vilje og indsats. Det kan derfor kun glæde, at der inden for industrien selv er kommet en livlig debat i gang om disse forhold, for det er den første forudsætning for øget indsats, og på det område er det nødvendigt, og det haster.

Jeg deler ganske den opfattelse, at der er nøje sammenhæng mellem erhvervenes muligheder for at løse den meget store opgave, det er at sikre den fortsatte økonomiske vækst, og det offentliges indsats. Regeringen har vist megen forståelse for denne sammenhæng. Den meget stramme finans- og pengepolitik er, som alle ved, at gøre en dyd af nødvendigheden, fordi vi nu må sikre

[Hans Kjør.]

den vending, der skal genskabe balancen i vor samfundsøkonomi. Tiden er ikke inde til at lempe på disse forhold. Det er da også klart understreget, at diskontonedsættelsen ikke er udtryk for en pengepolitisk lempelse, men alene nødvendiggjort af et gennemgående rentefald i verden omkring os. Man kunne vel sige, at hvis vi havde fastholdt diskontoen fortsat på det grundlag, så var der snarere tale om en pengepolitisk stramning. Men ingen kan benægte, at en så stram pengepolitik og en så stram kreditpolitik som den, det nu er nødvendigt at opretholde, medfører ubehagelige virkninger for erhvervene. Det skaber uligheder erhvervsgrenene imellem og de enkelte virksomheder imellem. Jeg kan derfor erklære mig enig i den opfattelse, som også regeringen ofte har givet udtryk for, at når forudsætningerne for en lempelse foreligger, så må det ikke mindst af hensyn til erhvervenes stilling først og fremmest være på de penge- og kreditpolitiske områder, lempelserne sættes ind.

Vi befinder os i denne tid ved en korsvej, hvor så meget for erhvervene og for samfundet som helhed afhænger af, om vi forstår at leve med velstand og fuld beskæftigelse, om vi indser sammenhængen mellem produktiv indtjening og den pengemæssige indtjening. Den ønskværdige pengepolitiske lempelse, sikring af erhvervenes konkurrenceevne og bevarelse af den genskabte fulde beskæftigelse, ja, så meget afhænger af, om vi opnår det indkomstmæssigt nødvendige mådehold. Ingen kan frasiage sig et medansvar for, om det lykkes. Men ofte hører vi fra oppositionspolitikere og fagforeningsfolk, at regeringens sigte skulle være at vælte byrderne over ensidigt på lønmodtagerne. Kunne vi ikke snart blive fri for at høre det? Påstanden er jo klart dementeret af de foreliggende kendsgerninger, som er, at indtil nu har de skete indgreb ensidigt belastet erhvervene, først og sidst de selvstændige. Det er den anden side, der endnu mangler. Det er først og fremmest omkostningsstigningerne, der gør virksomhederne sårbare, og det skal slås fast, at erhvervene vil ikke fortsat kunne bære en ensidig omkostningsstigning, der udhuler indtjeningsevnen og ødelægger konkurrenceevnen, uden at det får ulykkelige, samfundsmæssige konsekvenser. Så er risi-

koen åben for virksomhedslukninger, der ikke kan modsvares af anden udlignende ekspansion, og arbejdsløsheden vil være en truende følgevirkning.

Regeringen har også gjort en betydelig indsats for at vende den uacceptable udvikling, vi var kommet ud i ved det offentliges beslaglæggelse af såvel økonomiske som personalemæssige ressourcer. Ingen ønsker at være nedskæringsprofet, men vi må erkende nødvendigheden af, at det offentliges udgiftspolitik ikke lukker for erhvervenes muligheder for at skabe den velstand, der også skal betale den offentlige indsats. Alt i alt har regeringen dæmpet udgiftstigningerne med 2 milliarder kr. Heroverfor har vi mødt krav fra socialdemokraterne om øgninger på rundt regnet 3 milliarder kr. Var disse krav blevet opfyldt, havde vi nok ikke behøvet nogen diskussion om mystiske Reutertelegrammers ubegrundede indhold — det, som finansministeren døbte „hønsepolitik“ i mandags i Berlingske Tidende — for så tvivler jeg på, om vi nu havde undgået at være under international administration.

De seneste besparelser på rundt regnet 1 milliard kr. under den såkaldte støvsugning har så lidt som tidligere besparelsesbestræbelser vundet gehør hos oppositionen. Jeg finder, at det vigtigste resultat var, at vi kom over den hurdle, som de lovbundne udgifters hidtidige urærlighed har været. Når perspektivplanen, som handelsministeren omtalte, om et par måneder foreligger, vil det utvivlsomt stå mange klart, at så vil den nødvendige prioritering af samfundsopgaverne stille os over for en fortsat vurdering af, om opgaver, vi tidligere har besluttet, fortsat er vigtigere end nye opgaver, der ellers må bremses. Det vil vi få lejlighed til at vende tilbage til senere, når perspektivplanen foreligger, men jeg vil her gerne slå fast, at mit parti fuldt erkender nødvendigheden af, at den offentlige indsats ikke hindrer den nødvendige erhvervmæssige udbygning.

Samspillet mellem offentlig indsats og erhvervenes egen indsats bør efter vor opfattelse ikke ske ved statsdirigering af erhvervslivet. Derimod ved langsigtet tilrettelæggelse af de rammer, inden for hvilke erhvervslivet — og jeg må måske hellere gentage: naturligvis med fuld respekt for de

[Hans Kjør.]

samfundshensyn, der løbende må afstikkes ved lovgivningen — kan lade de opdrifts-krafter komme til udfoldelse, som alene det private initiativ kan sikre.

Både hr. Ivar Nørgaard og hr. Poul Dam har erklæret sig som tilhængere af en statsdirigering af investeringerne. Et sådant system har vi ingen tillid til. Jeg gad da også vide, hvorfra man kan hente erfaringer, som kunne fremme en tro på, at en sådan dirigering fører til bare tilnærmelsesvis lige så gode resultater, endsiige bedre resultater for en befolkning end dem, der kan opnås ved — undskyld udtrykket, hr. Ivar Nørgaard — liberale hovedprincipper, under samfundsmæssige hensyn naturligvis.

Vi er principielt modstandere af offentlig støtte til virksomheder, der er i vanskeligheder, da vi mener, en sådan støtte forvrider strukturudviklingen og snarere modvirker den optimale økonomiske vækst. Man kan heroverfor anføre, at vor tilslutning til B & W-garantien ikke er i overensstemmelse med denne vor principielle holdning. Det skal da heller ikke forties, at det var med store betænkeligheder, der blev givet tilslutning i vor gruppe. Det helt afgørende var muligheden for at bevare den økonomisk sunde del af virksomheden, maskinfabrikken, og også af valutariske hensyn den dertil knyttede licensindtjening. Vi afventer også rapporten fra 3 mands udvalget og resultatet af de forhandlinger, som man nu fører med rederierne, og vi skal da ikke på forhånd afskrive enhver form for optimisme. Vi må jo se, hvad der kommer ud af det. Men ikke mindst i betragtning af hr. Ivar Nørgaards bemærkninger her før finder jeg anledning til at understrege, at det konservative folkeparti ved sin tilslutning til Nationalbankgarantien af det aktuelle kortfristede lån ikke på nogen måde har givet forhåndstilsagn om at medvirke ved yderligere forpligtelser, hverken i form af direkte investeringer eller i form af garantier. Det var for os en engangsforeteelse.

Det offentliges opgave er, finder vi, at skabe de bedst mulige forudsætninger for, at den tilpasningsdygtige del af erhvervslivet får de bedst mulige vilkår for den nødvendige ekspansion, samt i erkendelse af, at udviklingen på en række områder stiller så

betydelige krav til erhvervenes tilpasning, at yde en særlig indsats på sådanne områder. Men det indebærer ikke offentligt ansvar for den enkelte virksomheds eksistens.

Det er da også før anført, at det er ikke noget specielt dansk fænomen, at nogle virksomheder ikke klarer omstillingen. Nu har vi fået at vide her, at antallet af konkurser stiger foruroligende. Må jeg henvise til udviklingen i Sverige. Der har man som bekendt haft socialdemokratisk ledede regeringer i længere tid end det, man kalder for mands minde. Fra 1968 til 1969 steg antallet af konkurser i Sverige med knap 9½ pct. Fra 1969 til 1970 steg de med godt 32 pct., og Sverige er dog et land med længere industritraditioner end vort land.

Handelsministeren omtalte den betydelige indsats, der gøres, er gjort og fortsat gøres på talrige områder for at støtte erhvervslivets tilpasning. Jeg skal undgå repetition af disse ting, men nævne nogle enkelte områder, hvor jeg mener, at en fortsat stærk indsats har særlig stor betydning for erhvervene. Jeg vil gerne fremhæve mulighederne i fondet til fremme af teknisk og industriel udvikling — der er ikke andet i vejen med fondet end navnet, det er næsten værre end en spiritusprøve. Forskningen og produktudviklingen er nøglefaktorer for vor fortsatte udvikling herhjemme, hvis vi skal bevare vor internationale konkurrenceevne, så en fortsat udbygning heraf må have en særdeles høj placering i prioriteringen, ja, den kan næppe overvurderes. Jeg vil gerne her pege på de muligheder, der følger af, at staten og de statslige institutioner er blevet på en række områder så væsentlige indkøbere. Ved køb af prototyper og ved indgåelse af forskningskontrakter kan der her skabes en betydelig inspiration for erhvervslivets forskning og produktudvikling. Jeg mener, vi nøje bør følge, om de nu åbnede muligheder er tilstrækkelige, om de bliver tilstrækkeligt udnyttet, eller om andre initiativer er påkrævet for at udnytte mulighederne.

Jeg finder i samme forbindelse også anledning til at fremhæve den gunstige udvikling, der er i gang med udbygningen af vore teknologiske institutter, ikke mindst fordi der her gøres en afgørende indsats for formidlingen af forskningsresultater, afprøvninger og undervisning, der i høj grad også

[Hans Kjør.]

står åben for mindre virksomheder. Selv om udviklingen generelt går imod større virksomheder og vi på nogle områder nødvendigvis må have helt store virksomheder, så er jeg overbevist om, at der netop i vort land fortsat vil være gode muligheder for mindre virksomheders eksistens. Vor styrke er jo i høj grad en kombination af fagligt dygtige arbejdere, kreative produktionsfolk og en veludviklet evne for handel. En væsentlig del af vor eksport bygger på kvalitet og design inden for områder, hvor konkurrenceevne ikke alene er et spørgsmål om pris, men også om kvalitet. Vore muligheder vil i vidt omfang kunne findes her i en verden, hvor velstandsstigning, der er baseret på udvikling af masseprodukter og automation, samtidig skaber øgede afsætningsmuligheder for det, der er anderledes, og det, der er bedre, og mange mindre virksomheder kan kombinere specialisering med en hurtig omstillingsproces, der kan leve op til den stigende hastighed for modelskift og materialskift.

Men skal disse muligheder udnyttes, er der stadig øget behov for hurtig og direkte formidling af ny viden om teknologi, om afsætningsvilkår og afsætningsmetoder, men også om de nye ledelsesprincipper, der er på vej. Konsulentvirksomheden inden for byerhvervene bør derfor især udvikles med disse opgaver for øje. Konsulentindsatsen kan også være en væsentlig hjælp for virksomhederne over for de opgaver, det offentlige bebyrder erhvervslivet med — hvor hr. Poul Dam sagde, at han havde opdaget, at kildeskatten ikke var helt uden betydning.

Her må jeg erindre om, at det er ikke en ægte samfundsmæssig rationalisering, hvis man bare flytter opgaver fra det offentlige over på erhvervslivet. Men selv om det er sagt, så tvivler jeg på, at de opgaver, man vil pålægge erhvervslivet, bliver færre i fremtiden, også af den grund, at der er opgaver, erhvervslivet selv har brug for. F. eks. har erhvervene selv behov for et betydelig bedre handelsstatistisk eller erhvervsstatistisk materiale som grundlag for de beslutninger, der skal tages i den stadige tilpasning, og materialet hertil kan jo kun hentes hos erhvervsvirksomhederne selv. Så meget vigtigere er det, at vi får gennemført en forenkling og en harmonisering af de op-

gaver, som det offentlige pålægger virksomhederne.

Må jeg endelig nævne en mulighed for måske på én gang at øge egnsudviklingsindsatsen, fremme udflytningen og fremme den nødvendige rationalisering af den offentlige administration. Vi anvender nu 300 mill. kr. på elektronisk databehandling på et år inden for staten og de statslige institutioner. Edb er vel nok et af de områder, hvor udviklingen fortsat sker hastigst. Med de nyeste terminalsystemer kan indlæsningen ske direkte fra vidt spredte indsamlingssteder; ganske tilsvarende kan udlæsningen ske direkte på vidt spredte udnyttelsessteder. Det skulle åbne muligheder. Hvor der ikke er direkte behov for eller nødvendighed af direkte personlig kontakt, åbnes der derved større muligheder for udflytning af institutioner. Frigørelse af de dyrest beliggende arealer og bygninger kunne finansiere investeringen i terminalteknikken, som igen betyder en større rationalisering og muliggør udflytningen. Således kan ringen sluttes, så der samtidig skabes grobund for økonomisk vækst for erhvervene ude i landet og dermed en bedre udnyttelse af landet som helhed. Jeg tror, at nytænkning på disse områder kunne åbne for nye muligheder.

Spørgsmålet har været, hvilke erfaringer man kunne drage af disse store virksomheders økonomiske vanskeligheder. Jeg mener, man kan drage den erfaring, at størrelsen gør det ikke alene. Viden og kunnen, dygtighed og vilje er nok så afgørende faktorer for enhver virksomheds trivsel. Erhvervslivets udvikling er snarere end et mål i sig selv et middel til at skabe de nødvendige forudsætninger for opfyldelse af de ønsker og krav, som vi stiller til vort samfund. En dynamisk tid stiller os over for vældige udfordringer, hvor risikoen er stor, men hvor mulighederne er større. Skål erhvervslivet klare sin del af opgaven, så skal vi ikke hæmme dets muligheder, men øge dets muligheder ved at videreudbygge en fornuftig erhvervs politik på grundlag af erhvervsforståelse.

Jens Peter Jensen (Sorø amt): Hvis det ærede medlem hr. Poul Dams forespørgsel har til formål at skaffe orientering om den økonomiske, erhvervsmæssige situation, så

[Jens Peter Jensen (Soro amt).]

vil jeg takke for, at forespørgslen er fremkommet. Men man har jo en anelse om, at forespørgslen måske skal tjene lidt andre formål, for i det ærede medlems korte motivering for forespørgslen nåede han jo at indtage en forhåndsposition, nemlig at han ikke er tilfreds med regeringens erhvervs politik, ligesom han bemærkede, at heller ikke ret mange andre er det.

For mit vedkommende vil jeg sige, at selv om der kan udpeges visse pletter i denne erhvervs politik, er hovedlinjen dog rigtig, og jeg kan ganske tilslutte mig de udtalelser, som den højtærede handelsminister har fremsat ved besvarelsen af forespørgslen, men jeg vil på venstres vegne fremkomme med nogle supplerende betragtninger.

Der er ikke noget opsigtsvækkende i, at nogle virksomheder må give op, hvilket jo også blev erkendt af ordføreren for forespørgerne. Det er en naturtilstand under en fri økonomi, at nogle virksomheder klarer sig godt, andre klarer sig dårligt, og nogle klarer sig slet ikke og må give op. Hvis der ingen ophør af virksomheder finder sted, så må man komme i tvivl om sundhedsgraden i vort erhvervsliv målt på konkurrencen. Der har imidlertid i det sidste års tid og med voksende styrke op til i dag været en mærkbar stigning i antallet af virksomhedsophør, det være sig frivillig lukning eller som konkurssager. Jeg så forleden i dagbladet Børsen, at sø- og handelsrettens skifteretsafdeling, der behandler sager fra hovedstadsområdet, i 1970 modtog konkursbegæringer fra 81 firmaer mod 72 året før; i sidste kvartal blev optaget 22 sager til behandling mod 14 i sidste kvartal af 1969.

Adskillige mindre virksomheder har vanskeligheder, men det ser ud til, at flere og flere mellemstore kommer med i denne kategori. Vi har tillige set endog særdeles store virksomheder bryde sammen, og det er jo det sidste, der falder i øjnene, selv om de nok er mindre typiske for situationen.

Erhvervslivets struktur ændrer sig i ret-

ning af større enheder, og det ses måske tydeligst inden for butikshandelen, hvor et stort antal mindre forretninger giver op, medens der er vækst i antallet af nye store butikker. Det var denne strukturproces og vor uforberedthed over for den, der var en af årsagerne til, at jeg var betænkelig ved at gå med til en så vidtgående revision af lukkeloven, som der var forslag om fra den højtærede handelsminister i sin tid. Det er en udvikling, der vil fortsætte, og vi skal være mere forberedt på den og tage den op.

De tendenser, jeg her har peget på for butikshandelen, gør sig også gældende inden for andre byerhverv, håndværket, den mindre industri og transporterhvervene. Bag denne udvikling ligger det ubønhørlige krav om effektivitet. Adskillige erhvervsdrivende må give op, fordi deres virksomhed ikke er lønsom, de har også svært ved at skaffe sig arbejdskraft, og samtidig har de erhvervsdrivende fået nye byrder med at administrere moms og andre afgifter, sociale ydelser, kildeskat og meget andet. De magter simpelt hen ikke dette, og derfor giver de op. Jeg føler mig ikke overbevist om, at dette er en god udvikling socialt, folkeligt og politisk.

Ser vi mere generelt på industriens forhold, så kan man jo imponeres af væksten i såvel produktionen som i eksporten, men det er mit indtryk, at der bag de smukke tal skjuler sig den beske kendsgerning, at lønsomheden er utilfredsstillende. Fra industrien hører man da også besværligheder over, at monopoltilsynet ofte sætter for snævre rammer for indtjeningen, et forhold, som jeg vil bede den højtærede handelsminister studere nærmere og være særdeles opmærksom på.

Ikke mindst for eksportindustrien er konkurrencen meget hård, og i mange tilfælde er man kommet på den forkerte side af rentabilitetslinjen. Virksomhederne fortsætter imidlertid deres aktivitet i den udstrækning, de magter det, for at fastholde dyrt erhvervede markedsandele rundt omkring i verden. Den højtærede handelsminister var

[Jens Peter Jensen (Sorø amt).]

inde på dette tema i sin besvarelse, og jeg synes, at ministeren nok var lidt for optimistisk over for vor industris muligheder for at fastholde, endside udvide markedsandelen. Der er efter min bedømmelse en vigende tendens, og dette mener jeg er blevet bestyrket gennem bemærkninger i den økonomiske oversigt fra december.

Samspelet mellem erhvervslivet og det offentlige fører til en vis styring af økonomien. Det var den højtærede handelsminister også inde på i sin omtale af forskellige støtteordninger. Ud fra en liberal opfattelse kan det dog ikke være uden en vis betænkelighed med en sådan styring. Der ydes i væsentlige situationer visse brancher en særlig støtte, men det er svært at fjerne denne igen, når forholdene for branchen har vendt sig til det bedre. Der er en risiko for, at de midlertidige støtteforanstaltninger antager en mere permanent karakter; det er jo svært at tage et gode fra folk, når man én gang har givet dem det. Hvis støtten strækker sig ud over den anstrengte situation, så opstår der en forvriddning mellem de forskellige industrigræne. Den støttede er da gunstigere stillet end den virksomhed, der må bidrage til støtten. Den støttede kan da gå ind i kapløbet om at skaffe sig arbejdskraft, som den suger fra de andre virksomheder, der kan være lige så samfundsnyttige og lige så værdifulde i eksporten. Her har vi en upåagtet årsag til den lønglidning, man i den aktuelle situation er så optaget af, og det er et forhold, som jeg vil bede folketingsmedlemmerne at være meget opmærksomme på.

Venstre mener ikke, det er nogen god idé at etablere en statslig investeringsbank, sådan som den socialdemokratiske ordfører var inde på. Tager man et sådant skridt, vil vi få en dirigering af kapitalformidlingen og investeringerne, hvor politiske hensyn ofte vil komme til at veje stærkere til end rentabilitetshensyn. Det samme synspunkt vil jeg tillade mig at anlægge over for forestillinger om store fondsdannelser, der tænkes som investorer i erhvervslivet. Vore pengeinstitutter har i de senere år med lovgivningsmagtens bistand foretaget strukturændringer, fusioner, samarbejde, der gør dem bedre egnede til at varetage kapital- og kreditformidlingen inden for et erhvervsliv, der tenderer mod større enheder og et større

kapitalbehov. Jeg tror, pengeinstitutterne efter denne strukturproces og med den erfaring og tradition, de har, er vel skikkede til at løse denne opgave nu og i fremtiden.

Jeg har lyst til at tilføje en aktuel bemærkning her og sige, at selv om de fleste banker har haft et godt og tilfredsstillende år, så bør det ikke friste til i den givne situation at sætte udbytteerne op. Man bør i stedet konsolidere sig.

Når jeg peger på, at det politiske hensyn kan komme til at gå forud for rentabilitetshensynet, så skyldes det, at aktuelle begivenheder kan give mange erhvervsdrivende rundt om i landet anledning til at stille det spørgsmål: hvor stor skal en virksomhed være, for at den kan benytte sig af Nationalbankens selvbetjeningsystem med henblik på lønbetalinger og andre forpligtelser?

Den nyligt gennemførte diskontonesættelse er blevet modtaget med tilfredshed af erhvervslivet, men jeg understreger, at det er en rentessenkning, der er kommet til os udefra. Den giver ikke en forbedring af dansk erhvervslivs konkurrenceevne. Den forhindrer blot den forværring, der ville være indtrådt, hvis renteniveauet her i landet ikke tilpassede sig de rentefald, der har gjort sig gældende hos vore udenlandske konkurrenter. Den skete rentenedsættelse kan heller ikke tages som udtryk for en lettelse i det pres, der hviler over den indre økonomi i Danmark, et pres, som vedvarende er meget betydeligt.

Adskillige af erhvervslivets problemer kan i dag henføres til den stramme penge- og kreditpolitik, der længe har været ført. Jeg vil ikke bestride, at en stram pengepolitik kan anvendes som middel i en økonomisk saneringsproces, men en forudsætning er, at stramningen har en midlertidig karakter. Blicher stramningen af mere permanent varighed, melder sig de uheldige sider ved den. Jeg skal blot pege på, at så kan der indtræde social slagside, for under en langvarig stram pengepolitik sker der det, at de, der i forvejen er meget givet, får mere, og de, der har lidet, får mindre, og de får større byrder.

Der kan også udvikle sig noget i retning af en ungdomsfjendsk tendens. Det unge initiativ har ideerne, har vovemodet, men er ofte kapitalfattigt. Og det er dog dette unge initiativs mulighed for at blomstre, de

[Jens Peter Jensen (Sorø amt).]

resultater, det kan skabe, som vi skal bygge fremtiden på.

Det er vel nødvendigt endnu en tid at fastholde en stram pengepolitik, og den er da også anbefalet af erhvervenes organisationer, som man har kunnet se det af så sene tillkendegivelser som udtalelser omkring årsskiftet. Men jeg understreger, at det må være sigtet at få et sådant hold på finanspolitikken, at penge- og kreditpolitikken kan lempes inden for overskuelig tid. Ellers får politikken en omvendt virkning end den sanerende. Og så kommer vi fjernere fra målet: en bedring af vort betalingsforhold over for udlandet.

De seneste konjunkturvurderinger for industrien er ikke for opmuntrende. Det er tallene for industriens investeringer heller ikke, og her må jeg gøre opmærksom på, at under den høje beskæftigelse er der ingen arbejdskraftreserve at hente til forøgelse af produktionen. Arbejdstiden afkortes, og der tales om længere ferie, og det betyder det samme. Jeg vil give det råd at være forsigtig med dette, for det kan betyde, at vi må give plads for adskillige tusinde fremmedarbejdere flere blot for at opretholde produktionen — alt imens vi selv napper os en uge ekstra på Mallorca. Under de givne gunstige beskæftigelsesforhold må produktionsudvidelser og produktivitetsforbedring hentes gennem øgede investeringer i industrien og andre erhverv, og derfor må indtjeningen hos disse blive bedre end nu.

Disse betragtninger fører direkte til spørgsmålet om forholdet imellem erhvervslivet og det offentlige anvendelse af kapital og arbejdskraft, og her vil jeg sige, at det går simpelt hen ikke an, at det offentlige tager hele tilgangen til arbejdsmarkedet, ligesom stigningen i det offentlige pengeforbrug må dæmpes. Jeg vil i denne sammenhæng også tillade mig at pege på, at det offentlige ofte er lønførende. Jeg vil blot nævne, at den sidste aftale mellem det offentlige og HK har medført sådanne lønstigninger, at ethvert rådhus i riget eller et hvilket som helst andet offentligt kontor har lagt et dræn i de private virksomheder, hvorfra man suger arbejdskraft til sig. Jeg mener, man skal tilråde større forsigtighed på disse områder, end der hidtil har været udvist.

Jeg føler det egentlig påtrængende at appellere til det høje ting om at være sig mere bevidst de administrative konsekvenser af den lovgivning og af de reformer af forskellig art, som vi vedtager. Der kan fra de senere år nævnes afskrækkende eksempler; det skulle vel ikke være nødvendigt at minde om det her i selvangivelsesmåneden, hvor folks forestilling om skatte- og lovgivningens forenkling nok ikke er skunket ret dybt i deres bevidsthed. Hvis vi skal have de økonomiske fremskridt og de forbedringer i levestandard taget i videsté forstand, som vi også ønsker, så må vi forstå, at den afgørende forudsætning for at nå disse mål er, at vi giver vort erhvervsliv rimeligere trivselsvilkår. Det kan være aktuelt og rigtigt at minde forespørgerne om sammenhængen mellem det indkomststop, der er i gang, og vort erhvervslivs konkurrenceevne, som igen er afgørende for at kunne opretholde en høj og stabil beskæftigelse.

Dagmar Andreasen: Der kan anstilles mange betragtninger om erhvervslivets økonomiske problemer og om de konkurser, vi har oplevet, og dem, vi kan forvente at opleve de nærmeste måneder, men bortset fra de menneskelige problemer, som er helt uden for diskussion, så er det forkert, hvis vi kun ser på ulemperne. Firmalukninger og konkurser indebærer også fordele. Et markedsdirigeret samfunds forudsætning er konkurrence; den skal sørge for, at firmaerne holder sig friske i toppen, ja, i hele organisationen. Konkurrencen er blevet meget skarp, mange erhvervsfolk vil sige ubehagelig skarp, men det er ikke et specielt dansk fænomen. Konkurrencen skærpes i alle markedsdirigerede industrisamfund, og det er for øvrigt ikke et fænomen, som hverken socialdemokratiet eller socialistisk folkeparti skulle være ked af. Jeg husker i hvert fald, da de højlydt beklagede, at konkurrencen ikke var effektiv nok. Er konkurrencen ikke effektiv, tjener virksomhederne for meget uden risiko, og enhver omkostningsforøgelse kan slå igennem i stigende forbrugerpriser; det sker i hvert fald i meget ringe omfang i dag.

Endvidere befinder Danmark sig som bekendt i en situation, hvor kapital og arbejdskraft er mangelvarer, og samtidig er vor import større end vor eksport. For at få

[Dagmar Andreasen.]

råd til at leve, som vi gør, må vi øge værdien af vor eksport, og en af vejene er at flytte kapital og arbejdskraft fra virksomheder med ringe indtjening til virksomheder med stor indtjening.

Jeg vil lige indskyde, at det, jeg siger her, gælder kun, når det drejer sig om eksportvirksomheder eller virksomheder, som er i konkurrence med udenlandske firmaer på det danske marked. Skulle der endnu findes firmaer, der kan hente store fortjenester uden konkurrence på det danske marked, så gælder reglen ikke. Vi kan ikke blive rigere af at barbære hinanden til overpris.

Men én af vejene til, at denne overflytning kan ske, er, at virksomheder med dårligt afkast lukker, og at virksomheder med godt afkast udvider og opsuger den ledige arbejdskraft; det er jo stort set sket hidtil. Arbejdsløshedsprocenten er trods mange firmalukninger stadig normal for årstiden. Desværre må vi konstatere, at det ikke er altid, at de firmaer, der lukker, ligger dér, hvor der også er firmaer, der kan bruge den ledige arbejdskraft, og det er heller ikke altid, at de arbejdsledige kan få genansættelse inden for deres eget fag. Vi trænger til mobilitet i arbejdskraften, vi trænger til mobilitet i faggrænserne, og vi trænger også til, at erhvervslederne i København finder ud af, hvor store fordele de kan opnå ved at flytte deres virksomheder til de områder, hvor der findes ledig arbejdskraft.

Bortset fra de mennesker, der rammes, er udviklingen altså slet ikke så dårlig, især hvis urentable virksomheder ikke river rentable med sig i en konkurs. Det kan der være en ikke ringe risiko for i øjeblikket, og det kunne godt være, at man fra regerings-side burde overveje et vist risikonet i så henseende.

Bortset fra disse bemærkninger til indledning vil jeg sige, at der kan være god grund til, at vi for en gangs skyld beskæftiger os med industriens problemer her i folketinget.

Det har for mig været overraskende og deprimerende at opleve, hvor lille plads eksportindustriens vilkår indtager i den politiske debat. 70 pct. af Danmarks eksportindtægter stammer fra industrieksporten; når kød- og mælkekonserves medregnes til industrivarerne, men i hele diskussionen

om betalingsbalanceunderskud har selve spørgsmålet om, hvordan vi hæver stigningstakten i produktionen, indtaget en forbavsende lille plads. Når vi kalkulerer med 4 pct. produktionsstigning, er det faktisk under forudsætning af, at man fra politisk side ikke foretager sig noget særligt for at få produktionen til at stige. Vi har oplevet 7 pct. produktionsstigning i det skattefrie år, så der er altså latente muligheder for en ekstra stigning; så vidt jeg har læst, har Japan 15 pct. produktionsstigning, så der er da noget at stile efter.

Der er heller ingen tvivl om, at i hvert fald mange mindre eksportfirmaer og unge firmaer i ekspansion kunne sætte deres produktion yderligere i vejret, hvis der var mere kapital til rådighed. Vi ved, at der ikke kan regnes med yderligere tilgang af arbejdskraft til industrien i de næste 10 år — det er beregnet, at den offentlige sektor vil lægge beslag på tilgangen — og vi ved også, at det er industrien, der skal sørge for den økonomiske vækst, som vi har kalkuleret med i lovgivning om undervisning, på sociale områder og om de trafikinvesteringer, som vi gerne vil have foretaget.

Men skal produktionen stige uden tilgang af mere personale, så skal industrien i hvert fald bruge mere kapital, også mere, end den selv kan tjene. Den skal bruge kapital til at sætte bedre maskiner og mere automatik ind, og den skal bruge kapital til produktudvikling og til markedsføring. Og selv om kapital er en knaphedsfaktor i hele den vestlige verden, så er det måske særlig udpræget, at risikovillig kapital er en knaphedsfaktor i Danmark. Det er bare ikke specielt den nuværende regerings skyld, men en konsekvens af den politik, man har ført igennem de sidste mange år, og som der stort set har stået et enigt folketing bag ved. Den øjeblikkelige kreditstramning er også en konsekvens af den offentlige aktivitet, som et enigt folketing har stået bag ved. Nu er det ikke sådan, at kapital er det eneste, der kunne hjælpe os til at hæve værdien af vor eksport. Hvis vi nu kunne blive enige om at lade være med at bevilge hinanden lønforhøjelser ud over, hvad der er dækning for i produktionen, så ville vi forøge vor konkurrenceevne, især da hvis ikke vore konkurrenter fandt på at gøre det samme samtidig.

[Dagmar Andreassen.]

Ifølge Erhvervenes Oplysningsråd steg Danmarks prisniveau fra 1960 til 1969 med 67,6 pct., og vi lå klart i spidsen. Holland fulgte efter med 44½ pct. Først i 1969 oplevede vi et år, hvor Danmark ikke førte; da var vi rykket ned på syvendepladsen med 3,5 pct. I 1970 havde vi igen en stigning på 6,5 pct., uden at jeg dog ved, hvordan vi er placeret i forhold til andre lande.

Politikerne synes at have interesseret sig endnu mere for at fordele velstanden end for at holde den ved lige, og man har ikke i tilstrækkelig grad gjort sig klart, hvordan gennemførte love har indvirket på erhvervslivets vilkår. Det ville være meget tiltrængt og velgørende, hvis vi kunne få en afslappet og åben debat om, hvordan vi sikrer industrien de vilkår, der kan give os de ønskede produktionsstigninger. Vi må simpelt hen finde ud af, hvordan der stilles risikovillig kapital nok til rådighed for industrien og stilles til rådighed på en måde, så vi sikrer, at den placeres i de mest givtige industrier. Det vil sige, at låneværdigheden er vigtigere end sikkerheden, og at det i hvert fald ikke bliver politiske hensyn, der skal tages. Vi må også finde en form, der ikke ensidigt begunstiger kapitalkoncentrationen; alle må være interesseret i en spredning af kapitalværdierne.

Vi må prøve at analysere, hvad der begunstiger initiativ og arbejdsindsats, især for igangsatte — de ansattes reaktionsmønstre ved vi nok mere om. Vi bør finde ud af, hvordan vi skaber et opfindermiljø. Konkurrenceevnen i dag på de internationale markeder, hvor priskonkurrence, kreditkonkurrence og tilsyneladende også en vis form for protektionisme er ved at brede sig, består jo bl. a. i, at vi laver teknisk lidt bedre produkter, som kan sælges til meget højere priser.

Vi skal også have fundet ud af, hvordan vi igen kan skabe interesse hos de unge for at lade sig uddanne til erhvervslivet, så de ikke alle sammen vil være psykologer og teaterkritikere. Det er ikke, fordi jeg har noget imod hverken psykologer eller teaterkritikere, for vi har jo brug for nogle af dem, men en overproduktion er nok svær at eksportere, og tilgangen til universiteterne steg fra 1958-59 til 1968-69 med 400 pct., og på polyteknisk læreanstalt, teknikum- og inge-

nørakademiet, hvor de mere tekniske uddannelser finder sted, steg den i samme periode med 40 pct. Det fortæller i hvert fald lidt om indstillingen hos de unge.

Vi må have skabt større samspil mellem offentlig forskning og erhvervsliv, så vi koordinerer vore ressourcer. Jeg ved godt, opgaven ikke er særlig let, men den er påtrængende, og vi kan i det radikale venstre kun glæde os over, at vi får denne debat.

Det har jo været sådan, at huller i afskrivningsreglerne har ført til en usaglig politisk debat, der har gjort sit til, at der i befolkningen ofte sættes lighedstegn imellem afskrivningsregler og skattesnyd. Manglende forståelse for aktieudbytter og fondsdannelser og fondsaktier og den politiske propaganda, der har været ført om disse ting, har været en medvirkende årsag til, at der ligesom er blevet en kløft imellem dem, der beskæftiger sig med produktion, og dem, der beskæftiger sig med undervisning og socialt og andet humanitært arbejde, en kløft, som samfundet ikke kan være tjent med, og som jeg desværre må sige at både socialdemokratiet og socialistisk folkeparti har deres store medansvar for. Man står på hver sin side af kløften og råber beskyldninger mod hinanden. Fra den ene side råber man, at industrien udnytter de ansatte, at industrien gennem reklame skaber unødige behov, og at alle erhvervsfolk snyder i skat. Fra den anden side råber man, at studenter og offentligt ansatte nasser på produktionen, og at det er produktionen, der alene skaber værdierne.

Til påstanden om, at industrien udnytter de ansatte, har jeg lyst til at sige, at der jo generelt slet ikke er det modsætningsforhold imellem ansatte og arbejdsgivere, som piskes op i den offentlige diskussion op imod en overenskomstsituation, og samarbejdet er som regel ikke så dårligt, i hvert fald slet ikke på de mindre virksomheder. De egentlige modsætninger går jo helt andre steder i samfundet. Jeg behøver blot at nævne, at lønsummen til de offentligt ansatte i dag er større end lønsummen til dem, der er ansat i produktionen, til trods for at deres antal endnu ikke er så stort.

Denne generelle mangel på forståelse for hinandens vilkår har i hvert fald for erhvervsfolk været en stærkt medvirkende årsag til, at modløshed og surhed og mangel

[Dagmar Andreassen.]

på initiativ er ved at være mere fremtrædende egenskaber end dem, der kunne være stærkt medvirkende til at bringe Danmark ud af dets nuværende dilemma, nemlig initiativ, vovemod og optimisme. Vi må have familien Danmark til at vedkende sig sit hovederhverv. Vi må have et bedre mentalt klima for industrien, og samtidig indrømmer jeg gerne, at vi må modvirke industrisamfundets ulemper, men på en måde, så vi ikke går glip af fordelene; vi skal ikke behandle hønsene, så de går ud af æglægning.

Til slut har jeg lyst til at sige, fordi jeg tidligere fra denne talerstol har beklaget, at tv og pressen ikke ville behandle erhvervslivets vilkår, at det er glædeligt, at tv nu har fundet ud af at lave saglige udsendelser om erhvervslivets vilkår, og at pressen har åbnet spalterne for kravet om, at vi får udformet en industripolitik. Hvis denne debat kan være medvirkende til, at det sker, har den i hvert fald ikke været forgæves.

Sigsgaard: Det første spørgsmål, man må stille sig, er jo dette: er forespørgslen nu også rigtigt formuleret i overensstemmelse med virkeligheden, den virkelighed, der omgiver os? Bag forespørgslen ligger den opfattelse, at de virksomhedslukninger, vi har set, er tegn på kriselignende tilstand. Jeg tror, at den opfattelse er forkert. Bankernes fortjeneste har vist aldrig været højere end nu. Opgørelser fra Finansieringsinstituttet for Industri og Håndværk viser, at profitterne i de senere år har været voksende både i industri og håndværk, og væksten var særlig stor fra 1968 til 1969; nyere tal findes beklageligvis ikke. For skibsfarten går det helt ovenud godt. Det er ikke unormalt, at en supertanker kan tjene sig selv ind på et år, har man lige læst. Profitter af den størrelsesorden som på skibene er jo simpelt hen vanvittige. Og det er opvækkende, når de, der på den måde skovler fortjeneste ind, i kor med regeringen formaner lønmodtagerne til helst ikke at stille lønkrav. Hvis lønmodtagerne hopper på den limpind, bliver de jo endnu en gang sorteper, og jeg tror, at forespørgslens formulering kan være med til at styrke det indtryk, at erhvervslivet står i en vanskelig situation. Den bedste måde at undgå at blive sorte-

per på går over dannelsen af strejkekomiteer og fabrikskomiteer for alle arbejdere; slagkraftige organisationer på det lokale plan er vigtige.

De store profitter, der hales hjem mange steder, bliver endnu større, fordi mange selskaber på grund af afskrivningsfiduserne næsten ingen skat betaler. Hvert fjerde aktieselskab betaler simpelt hen 0 kr. i skat. Da staten og kommunerne jo skal have pengene ind, må lønmodtagerne betale for selskaberne. Gennem afskrivningsfiduserne — og her skelner jeg imellem de almindelige afskrivninger og det, jeg her forstår ved afskrivningsfiduserne — sætter selskaberne altså deres profitter op, og det betaler lønmodtagerne. Derfor har VS foreslået disse afskrivningsfiduser ophævet, og det kan selvfølgelig gøres, hvis der er vilje til det.

Men det kan altså fastslås, at de økonomiske vanskeligheder i industrien i hvert fald ikke skyldes, at profitten i al almindelighed er for lille. Når SF og socialdemokratiet så tit fremhæver, at vanskelighederne er en følge af regeringens erhvervsfjendsk politik, tjener det kun til at forplumre vandene, for netop VKR varetager jo i særlig grad kapitalinteresserne her i landet, og derfor synes jeg, det er vrøvl at kalde regeringens politik erhvervsfjendsk. Regeringens politik tjener først og fremmest kapitalens interesser, og det gælder for resten mere eller mindre alle regeringer, der accepterer at arbejde på kapitalistiske betingelser, og det har alle hidtidige danske regeringer som bekendt gjort.

Det er forkert, når man kalder en situation, hvor virksomheder lukkes, for unormal. Den er jo ganske normal for kapitalismen, dér er jeg enig med handelsministeren. Kapitalen søger hen, hvor profitten er størst, dér bliver produktionsapparatet så for stort, og hvad gør kapitalen så? Ja, så ødelægger den det overflødige produktionsapparat ved at lukke virksomhederne. Den har fået sin profit, medens det gik godt. Aktionærerne søger andre steder hen med deres kapital, og de lader de ansatte om at betale regningen med arbejdsløshed.

Sådan gik det i sin tid, da fjernsynsfabrikker skød op rundt omkring og produktionen så blev skruet for højt op; så lukkede de fleste fabrikker, produktionsapparatet blev destrueret, hele egne, der

[Sigsgaard.]

havde troet på opblomstring gennem den nye industri, blev kastet ud i kriser og arbejdsløshed. Nu kommer der måske tilsvarende lukninger inden for værftsindustrien, og igen vil vi få at se, at storaktionærerne klarer sig, de flytter deres kapital, men lønmodtagerne og skatteyderne kommer til at betale regningen.

Skal man så prøve at forhindre virksomhedslukningerne af hensyn til beskæftigelsen? Jeg tror ikke, det kan være i arbejderklassens interesse at opretholde en produktion ved hjælp af store offentlige tilskud, for vi ved jo godt, at det netop er lønmodtagerne, der først og fremmest betaler de tilskud, og vi ved også, hvem de går til.

Men sådan, som jeg her har beskrevet det, fungerer kapitalismen altså simpelt hen, og det kan hverken socialdemokratiet, SF eller VKR lave om på sådan lige med det samme. Skal der laves om, må der tages skridt til at lave det kapitalistiske system om, og så må man spekulere over, hvilke skridt der kan tages på vej hen imod denne totale forandring, så må socialismen altså på dagsordenen.

Jeg nævnte før, at profitten er høj og endda meget høj i mange brancher for tiden, merværdien, det vil sige udbytningen, er kraftigt stigende, og samtidig er renten jo meget høj. Det betyder, at virksomheder med lavere profit har svært ved at skaffe sig kapital, de har ikke sparet så meget op, og de kan dårligt betale de ågerrenter, der skal til, hvis de vil låne. Derfor er likviditetskriser ret almindelige. I det hele taget må man skelne mellem de store og stærke selskaber og de små og svagere. Tendensen har i mange år været, at de stærke bliver stadig stærkere og større og de svage enten må lukke eller bliver opslugt af de stærke. Denne monopolisering fører til, at den økonomiske magt samles på stadig færre hænder. I parentes bemærket betyder det jo også, at den politiske magt samles på disse hænder, for økonomisk og politisk magt er to sider af samme sag.

Nogle eksempler: kun en halv procent af selskaberne har en aktiekapital hver for sig på over 20 mill. kr. Men denne lille håndfuld selskaber — det drejer sig om ca. 80 — ejer tilsammen mere end en tredjedel af alle

danske selskabers samlede aktiekapital. Disse 80 selskaber er så igen knyttet til hinanden i grupper, og undersøger man gennem bestyrelsernes sammensætning forbindelserne mellem selskaberne, så udkrystalliserer der sig 10 kapitalgrupper, der tilsammen har hovedindflydelsen på dansk økonomi. Jeg synes, det er forbløffende, at man kan gennemføre en debat som denne, uden at nogen af de hidtidige ordførere rigtig har været inde på det forhold, for det er det helt afgørende i dansk økonomi.

De 10 stærke grupper, det er grupperne omkring F. L. Smidth, ØK, Store Nordiske Telegraf, De Danske Sukkerfabrikker, De Forenede Papirfabrikker, A. P. Møller, De danske Spritfabrikker, De Forenede Bryggerier, Dansk Svovlsyre og Korn- & Foderstof Kompagniet. De dækker hver for sig en lang række selskaber. Store Nordiske dækker f. eks. Aluminord, Nordisk Kabel- og Traadfabrik, Laur. Knudsen og Storno. A. P. Møller-gruppen består foruden af Danpskibsselskabet af 1912 og Dampskibsselskabet Svendborg af Odense Staalskibsværft, Danbritkem, Raulunds Fabrikker og Dansk Supermarked. Og Korn- & Foderstof Kompagniet har i de senere år opkøbt en meget stor del af købmandsforretningerne; man hævder over halvdelen.

Alene F. L. Smidth-gruppen, der beherskes af en lille kreds af personer, nemlig efterkommere af grundlæggeren, kontrollerer eller har væsentlig indflydelse på over 100 selskaber, og disse selskaber har en aktiekapital på tilsammen ca. 1.200 mill. kr. eller mellem 5 og 10 pct. af den samlede danske aktiekapital. På baggrund af disse tal må man antage, at de 10 stærke grupper, som jeg har nævnt, kontrollerer eller har væsentlig indflydelse på over halvdelen af den samlede danske aktiekapital. Hertil kommer så en række udenlandske selskaber, og det vil altså sige, at der bliver meget lidt tilbage til de mindre og mere selvstændige danske virksomheder. Om det er 15, eller det er 20, eller det er 30 procent, der bliver tilbage, når de 10 store grupper er trukket til side for sig og de overvejende udenlandsk dominerede selskaber også er trukket til side, skal jeg ikke kunne sige. Jeg ville meget gerne, om man ville foretage en undersøgelse af det forhold, så vi på den

[Sigsgaard.]

måde kunne få ligesom en fornemmelse af, hvor vidt monopoliseringen er gået i Danmark.

Forholdene her minder altså — det kan man allerede se af de ting, jeg her har oplyst — om de svenske, hvor en kommission jo har fundet ud af, at 12 familier behersker svensk økonomi. En så kolossal magtkoncentration og det store befolkningsflertals tilsvarende afmagt har selvfølgelig ikke meget med egentligt demokrati at gøre. Det er fåmandsvælde.

Ved siden af de 10 giganter, jeg her har nævnt, er der de store udenlandske, som jeg også allerede har nævnt, men her vil jeg særlig fremdrage de store udenlandske olieselskaber, og så er der selvfølgelig enkelte stærke selvstændige selskaber, Danfoss, Lauritzen, Codan og andre. De øvrige selskaber, der ikke direkte er underlagt de 10 giganter, er alligevel under pisken, f. eks. som underleverandører, og for dem er tilværelsen jo ikke altid nem, det må jeg nok indrømme.

En del selskaber drives af giganterne i fællesskab. Det drejer sig f. eks. om Det danske Stålvalseværk, hvor man i bestyrelsen finder repræsentanter for F. L. Smidth, ØK, A. P. Møller og Store Nordiske Telegraf, alle store stålfbrugere og alle med blandt giganterne. B & W, Investor og telefonselskaberne er andre eksempler på sådanne selskaber. Så er der endelig bankerne, som de store monopolser ser ud til at have fuld kontrol over. Dermed kontrollerer de også långivningen og kan altså bestemme, hvilke virksomheder der skal leve, og hvilke der skal dø. Giganterne bestemmer over de øvrige selskaber gennem deres kontrol med storbankerne.

Lad mig dokumentere, hvad jeg her siger om bankerne. I Handelsbankens repræsentantskab er bl. a. ØK, Kampsax, Dansk-Fransk, F. L. Smidth, Nordisk Kabel & Traad, De forenede Bryggerier, Spritfabrikkerne og Korn- og Foderstof Kompagniet repræsenteret. I bestyrelsen sidder repræsentanter for F. L. Smidth, Spritfabrikkerne og De forenede Bryggerier. I Privatbankens repræsentantskab sidder der folk fra Store Nordiske Telegraf, A. P. Møller, Sukkerfabrikkerne, Papirfabrikkerne, Kampsax, De forenede Bryggerier, og så er udenland-

ske interesser repræsenteret ved én mand fra Philips. I Landmandsbankens bankråd er bl. a. De forenede Bryggerier, ØK og BP repræsenteret. Det er altså de samme få store, stærke kapitalgrupper, der går igen, når vi ser på bankernes repræsentantskaber. Det er dem, der besætter bestyrelsesposterne, og det er de store banker, der dermed kontrollerer långivningen her i landet i langt, langt højere grad, end folketinget gør det.

Disse hovedbanker æder sig i øvrigt som bekendt mere og mere ind på de mindre banker, hvorved monopolernes kontrol yderligere styrkes. Monopolerne kan jo ikke klage over manglende støtte fra statens side. De støttes konstant, f. eks. gennem afskrivningsreglerne, gennem skattelovgivningen og gennem kreditpolitikken. Et eksempel så vi, da VS stillede forslag om en undersøgelse af benzin- og oliebranchen. Det blev jo næsten harmdirrende afvist af VKR; der skulle sandelig ingen detaljer frem ud over, hvad der allerede måtte være fremme.

Monopoliseringen, som længe har været i gang, følger naturligt efter den frie konkurrence, og jeg er ikke, det ligger ikke i mine bemærkninger her, ude på at skrive udviklingen tilbage: nu skal Danmark igen bestå af en hel masse uafhængige småvirksomheder, som det gjorde for mange, mange år siden. Men altså, monopoliseringen følger naturligt oven på perioden med fri konkurrence. Under den frie konkurrence vil der være en tendens til, at profitten falder set i forhold til den samlede kapital som et resultat af konkurrencen. Svaret herpå er netop monopolisering, og monopolerne bestemmer — og det er fordelen ved monopoliseringen set fra selskabernes side — næsten suverænt prisen på deres produkter.

Tag f. eks. F. L. Smidth-monopolet i byggematerialeindustrien, uanset hvilke tekniske fremskridt der gøres, byggeprisen bliver på underfuld måde ved med at være nogenlunde den samme. Med andre ord, monopolstillingen giver selskaberne mulighed for at beregne sig en ekstra profit, og det forøger deres investeringskraft i forhold til andre selskaber, som de så kan opsluge, når disse andre selskaber kommer i vanskeligheder.

[Sigsgaard.]

Når situationen er sådan, kan det næsten kun kalde på smilet, når nogen tror — og det ligger bl. a. i SF's dagsordensforslag her i dag — at kunne gøre noget egentligt ved at lade staten få et par repræsentanter i hovedbankerne eller lønmodtagerne et par repræsentanter i selskabsbestyrelserne. Det ændrer intet ved magtforholdet. Der skal langt mere dybtgående ændringer til.

Det er klart, at monopoliseringen er en trussel mod forbrugerne, der må betale for høje priser, herunder ikke mindst de mindre handlende, håndværkerne og småindustri-erne, der må se deres fortjeneste beskåret, enten fordi de skal betale for meget for monopolernes varer, eller fordi de får for lidt for deres leverancer til monopolerne. Mange gange har de kun leverance til én bestemt kapitalgruppe, og denne kapitalgruppe, dette monopol, kan fastsætte prisen nogenlunde frit. Når landmændenes fortjeneste ikke er større, skyldes det f. eks. i ret høj grad, at Korn- og Foderstof Kompagniet selv kan fastsætte sin solide profit. De mindre virksomheder klemmes jo i øvrigt også af monopolernes banker, og det er tit det; både landbrugsvirksomheder og andre virksomheder måske mærker allerstærkest.

Men monopoliseringen tvinger os alle sammen til at betale for meget for varerne, eller, sagt på en anden måde: monopoliseringen har gjort det muligt for storkapitalen at sætte sin profit i vejret. Gennem monopoliseringen bliver industrien opdelt i større og mere slagkraftige enheder. Sker der ikke en kraftig aktivisering og radikalisering af arbejderklassen samtidig, så bliver den selvfølgelig svækket i den situation, svækket i klassekampen.

Jo mere vi ved om monopolerne, jo stærkere står vi over for dem, men vi ved kun meget lidt. I 1949 vedtog rigsdagen loven om trustkommissionen, der skulle undersøge monopoliseringen, og om lovgivningen imod den var tilstrækkelig; og eventuelt fremsætte udkast til lovændringer.

Men allerede da kommissionen havde offentliggjort betænkningen om kalk-, kridt- og mørtelbranchen, kulbranchen og planglasbranchen og udarbejdet en foreløbig betænkning om konkurrencebegrænsninger og monopoler, begyndte venstre og de konservative at forlange denne kommission ophævet med den begrundelse, at nu havde man fået monopolloven. Det blev dog til under forhandlingen, at kommissionen fik lov til at analysere også cement- og bryggeribranchen og bl. a. her kortlagde F. L. Smidths monopol. Så havde venstre og de konservative fået nok. Den 18. februar 1958 fremsatte de lovforslag om afskaffelse af trustkommissionen. De radikale tilsluttede sig, og beskæmmende nok gik socialdemokraterne åbenbart også med, for i hvert fald blev denne kommission afskaffet.

Imidlertid indsamlede trustkommissionen en hel del materiale, og den udførte arbejde om kunstgødning, om benzin og olie — det interesserer mig ganske specielt — om vaskemidler, om stål og om en del andet. I kommissionens afsluttende betænkning hedder det, at dette materiale er overgivet til monopoltilsynet. Jeg spørger nu handelsministeren: er dette materiale offentligt tilgængeligt? I benægtende fald spørger jeg: vil ministeren gøre det tilgængeligt, sådan at vi kan snakke på lidt mere konkret basis om monopoliseringen? Endelig vil jeg også gerne spørge — det kunne jo være, der sker ting i dansk politik inden for en nærmere fremtid: er socialdemokratiet enig i, at dette materiale bør være offentligt tilgængeligt? Jeg ved ikke, om hr. Ivar Nørgaard havde lejlighed til at høre spørgsmålet: er socialdemokratiet enig i, at dette materiale bør være offentligt tilgængeligt? Det er meget interessant at få det besvaret, inden vi kommer ind i valgkamp og alt det dér.

Men monopoliseringen er jo også gået videre siden 1958. Monopolernes magt er vokset, alle andres indflydelse har nærmet sig nulpunktet endnu mere. Socialdemokratiet vil have undersøgt de store udenlandske

[Sigsgaard.]

selskabers virke i Danmark, forstod vi allerede her forleden dag. I VS har vi prøvet at analysere benzinselskaberne, men det er jo langtfra nok. Også de danske monopoler må under lup igen. En ny trustkommission må derfor gøre den aflivede trustkommissions arbejde færdigt. Jeg går ud fra, at VKR ikke vil være med til at nedsætte en ny trustkommission; det højeste, jeg kan håbe, er, at nogen af dem måske vil afholde sig fra at stemme. Men socialdemokratiet kan vel ikke undslå sig. I hvert fald kan jeg bebude, at VS i den nærmeste fremtid vil fremsætte forslag i folketinget om nedsættelse af en ny trustkommission.

Nu over til en enkelt sag, men det har været nødvendigt for mig at sige det, jeg har sagt, for at man kan vurdere denne enkeltsag.

Ligesom hr. Ivar Nørgaard vil jeg sige lidt om B & W-krisen. Jeg har i modsætning til hr. Ivar Nørgaard og hans parti ikke haft lejlighed til at tage stilling tidligere, det er jo udelukkende finansudvalget, der har behandlet denne sag, og dér er VS ikke med. Hvorfor lægger ledelsen op til en lukning af værftet? En af grundene er, at værftsindustrien vil få det vanskeligere i fællesmarkedet. I Danmark er det forbudt at eksportere skrot. Det skal leveres enten til Stålvalseværket, til B & W eller til cement-jernkonsortiet Norden, der i øvrigt kontrolleres af F. L. Smidth. En række koncerner har altså monopol på skrottet, og på den måde bliver stålet billigere, end det bliver i fællesmarkedet efter Kul- og Ståluionens regler for import.

Her har vi altså en forklaring, som ellers ikke rigtig kommer offentligt frem. Men det spiller vel også ind, at de redere og værfter, der er medejere af B & W, har fundet ud af, at der måske er ét værft for meget i Danmark, og det er B & W, det kan være en grund. Medmindre man kan få skatteyderne til at betale nogle af omkostningerne. Ejerne kunne over for offentligheden og staten spille på, at B & W jo nærmest opfattes som en slags offentlig institution, og de spillede med held på det. Finansudvalget rykkede kritikløst, så vidt offentligheden ved, og så vidt jeg ved, ud med en garanti på 50 mill. kr.

Nu er 50 mill. kr. til en enkelt virksomhed

jo mange penge. Men jeg må lige indskyde, for at proportionerne kan være i orden, at i forhold til de milliarder, som skatteyderne via afskrivningsregler og skatteunddragelser er tvunget til at forære aktionærerne, er de 50 mill. kr. selvfølgelig småpenge, så er det kun en dråbe i havet. Men alligevel: er det ikke groft nok, at finansudvalget lader 50 mill. kr. rulle uden at stille betingelser bortset fra den om en undersøgelse af virksomheden? Må jeg stille spørgsmålet: hvornår bruger staten ellers 50 mill. kr. uden at spørge, hvem det egentlig er, der skal have dem, og uden at vide mere om anvendelsen, end man ved i dette tilfælde? Heldigvis mig bekendt yderst sjældent. Finder jeg andre eksempler, skal jeg nok tage dem frem.

Jeg benytter lige lejligheden til i en parentes at spørge ministeren, om den rapport, der bliver tale om den 15. marts, bliver offentligt tilgængelig — det håber jeg da.

B & W-krisen er i øvrigt et godt udtryk for, at monopolerne søger at socialisere deres omkostninger i oprettelse af fælles selskaber eller ved at lade staten betale en del af omkostningerne. Jeg vil fastholde, at det er nogle af de store monopoler og nogle af dem, jeg har nævnt her i dag, der har magten på B & W, ikke nødvendigvis hovedselskaberne, snarere mere anonyme datterselskaber.

Man kan spørge: hvorfor går det så skidt på B & W? Forklaringen er nok, at den kontrollerende aktionærgruppe ikke er interesseret i, at B & W skal give noget større overskud. Derfor ville de ikke have Knud Lauritzen end som storaktionær for et par år siden.

Næste spørgsmål: hvorfor vil de ikke have overskud? Den sandsynlige forklaring er, at der findes en aktionærkonstellation bestående af store underleverandører og store rederier, der er kunder hos B & W. Underleverandørerne er interesseret i en fast afsætning til B & W til en pris over markedspris, rederne er interesseret i at få skibene måske lidt billigere, end de ellers kunne få dem. Men hvis B & W på den måde skal købe dyrt og sælge billigt, er det jo ikke så underligt, at der ikke er overskud, og heller ikke så underligt, hvis man strammer den lidt rigeligt på den måde, at der kan blive tale

[Sigsgaard.]

om, at værftet lukkes. F. eks. vil underleverandørgruppen hellere have høje priser, end den vil have højt udbytte, for hvis værftet giver overskud, får den jo kun udbytte af det, hvis den er aktionær. De vil hellere have højere priser, for udbyttet beskattes, men ikke den merpris, de opnår.

Sådanne ting interesserede finansudvalget sig ikke for; de aner ikke, hvem der ejer B & W, hvis man skal tro dem på deres ord. De kender mig bekendt slet ikke virksomhedens regnskaber. I Minavisen for den 22. i denne måned spurgte en interviewer hr. Arne Larsen, medlem af folketinget for SF: stillede SF overhovedet ingen betingelser for at være med til garantien? Og hr. Arne Larsen svarede: ikke så vidt jeg er orienteret. Nu har jeg jo en mistanke, som jeg lige skal røbe. Man spørger sig selv: kan det virkelig være rigtigt, hvad man her siger? Er det virkelig muligt, at så mange mennesker, som dog har set på tal igennem mange år, kan sidde i finansudvalget og give de 50 mill. kr. — for der kan jo blive tale om at give dem, selv om der i dag kun er tale om en garanti — uden at forlange sådanne oplysninger? Kan det være rigtigt, eller har der været tale om betingelser, som vi andre bare ikke kan få kendskab til?

Et andet spørgsmål: ville VS have stemt for de 50 mill. kr., hvis vi havde siddet i finansudvalget? Se, de 50 mill. kr., som nu er ydet, er kun et tilskud til aktionærene, alene derfor ville vi have stemt imod. Men naturligvis ville vi heller ikke have ydet denne støtte uden at kende regnskaberne, uden at kende aktionærernes sammensætning, uden at få en ændret ledelse. Skulle vi have støttet, ville vi for det første have krævet, at staten fik indflydelse for pengene; de 50 mill. kr., der ganske vist som nævnt endnu kun er en garanti, er jo mere, end hele aktiekapitalen er værd. Man kunne så have forlangt at få aktiemajoriteten i selskabet; ved en udvidelse af aktiekapitalen til 145 mill. kr. kunne staten have erhvervet de 75 mill. kr. eller majoriteten for 35 mill. kr. efter de kurser, der var gældende. Kan værftet ikke leve, så kunne staten have nationaliseret maskinfabrikken og dermed have sikret det danske samfund licensindtægterne, og så kunne de 50 mill. kr., som nu nok ryger lige op i luften, er

jeg bange for, have været brugt, så de ansatte på værftet kunne have fået omskoling eller have fået råd til at holde fri et stykke tid og se sig om efter noget andet. Der kunne være blevet 20.000-25.000 kr. til hver eneste ansat på værftet for de 50 mill. kr.

Der havde altså været flere andre og bedre muligheder end dem, som regeringen og socialdemokratiet og SF valgte. Jeg har ikke lagt mig fast på nogen af de andre muligheder, jeg har nævnt, for der er ingen, der spørger mig, der er ingen, der spørger VS i denne sag. Men den mulighed, vil jeg dog sige, som man i finansudvalget valgte, er simpelt hen den dårligste af dem, der kan nævnes.

Nu er så det første skridt taget til at lukke B & W; maskinfabrikken er udskilt med alle aktier i det gamle B & W, og når skibsværftet kvæles, kan kreditorerne overtage maskinfabrikken til gengæld, eller de kan sælge deres rettigheder — og det ved jeg ikke om man har tænkt på — f. eks. til japanske værfter; der så kan overtage og flytte produktionen og overtage licensindtægterne.

Nu diskuterer så SF denne og andre sager med handelsministeren, men de har begge ansvar for affæren, og det løber man ikke fra med en forespørgselsdebat. Det er meget muligt, at B & W er levedygtig, det får vi kun at vide ved en undersøgelse af, hvem der ejer B & W. Er det underleverandører og rederkunder, der er interesseret i at holde B & Ws overskud nede? Vil det nedsatte udvalg undersøge det spørgsmål? Får vi at vide, hvem der er aktionærer? Får vi en sammenligning mellem priserne på underleverancer til B & W og priser på tilsvarende leverancer? Får vi at vide, hvor mange af skibsrederkunderne der samtidig er aktionærer? Jeg tvivler. Udvalget i forbindelse med sidste B & W-krise gjorde jo ingenting ved sådanne spørgsmål, og det, at vi i dag er inde i en ny krise og der er nedsat et nyt udvalg, viser jo, at udvalget fra dengang ikke fandt frem til, hvad der egentlig var galt, og ikke gjorde noget ved det.

Jeg spurgte handelsministeren i december, hvem der ejer B & W. Han kunne ikke se, hvad det kom mig og dermed offentligheden ved, det gik svaret kort sagt ud på — ministeren var selvfølgelig høflig i sit svar som altid, men det var det, der stod i det. Nor-

[Sigsgaard.]

malt ved staten jo ellers nok, hvem det er, der betales penge til.

Men i dag kan jeg afsløre, at ØK i hvert fald ejer 12 mill. kr. af de 70 mill. kr. og dermed altså Nakskov skibsværft også. Det er altså en storaktionær, der her er tale om. Jeg ved ikke så forfærdelig meget mere, det er svært at finde ud af tingene, når handelsministeren ikke vil hjælpe og vi i øvrigt har den lovgivning, som vi har. Det er altså bl. a. sådan nogle ting, handelsministeren ikke ville have frem, men det er da væsentligt for vor vurdering af en sådan sag, at ØK sidder med 12 mill. kr. af de 70 mill. kr.

Jeg kan også oplyse, at selskabet Investor ejede 476.000 kr. aktier i B & W til en kursværdi af 370.000 kr., men det gør Investor ikke længere; pr. 31. december 1970 ejer Investor ikke en krone i B & W. Investor er altså blandt de aktionærer, der har forladt, hvad nogle kalder den synkende skude; det har mange gjort, og det har fået kurserne til at rasle ned. Det interessante er, at et af bestyrelsesmedlemmerne i Investor hedder Hill-Madsen og er samtidig formand for B & W. I Investors bestyrelse sidder også A. O. Borum, De Forenede Bryggerier, Jens Horn, K.T.A.S. og Privatbanken, Mogens Kjærulf, Kampsax, Bent Suenson, Privatbanken, Store Nordiske, Laurids Knudsen, Nordisk Kabel og Tråd og flere andre.

Det er altså mange af monopolerne, der sidder på Investor, men jeg synes nok, det er groft, at B & W-formanden er med til at sælge sine aktier og redde sit på det tørre, samtidig med at han forlanger, at staten skal punge ud med 50 mill. kr., og han og Investor har jo kendt til krisen i hvert fald fra juni 1970, det tror jeg ikke nogen er i tvivl om. Men jeg ved jo ikke, hvem der ellers har forladt den synkende skude, og ingen ved fortsat, hvem der ejer B & W, hvem der altså kører det ned.

Jeg synes, ministeren nu burde forstå, at vi har krav på besked, og derfor skal jeg ikke stille en så generelt holdt dagsorden som den, der før blev stillet fra SF's side — den får jeg ikke tid til at kommentere i denne omgang — men derimod en meget kontant og konkret dagsorden, der lyder sådan:

„Idet folketinget opfordrer regeringen til at sikre, at ejerforholdene i B & W klar-

lægges, at samtlige økonomiske transaktioner i selskabet siden midten af 1960'erne undersøges, at det oplyses, hvilke underleverandører B & W har, og til hvilke priser leverancerne sker, at disse priser sammenholdes med priser på tilsvarende leverancer, og at der foretages en undersøgelse af, til hvem de producerede skibe sælges og til hvilke priser, går tinget over til næste sag på dagsordenen.“

Lad mig lige tilføje, at formuleringen altså går på, at jeg gerne vil have regeringen til at sikre, at vi får disse ting oplyst. Om regeringen vil sikre det ved selv at foretage nogle undersøgelser eller ved at få nogle andre til det, f. eks. det udvalg, der er nedsat, skal jeg slet ikke blande mig i. Men jeg er bange for, at hvis det ikke præciseres her gennem en dagsorden, vedtaget af folketinget, at disse ting skal vi have frem, så får vi en undersøgelse ligesom den sidste, der ikke siger noget om de realiteter i virksomheden, omkring virksomheden, omkring ejerforholdene osv., som det er strengt nødvendigt at kende til for at kunne vurdere den situation, som værftet, og som i øvrigt talrige andre virksomheder på den ene eller den anden måde står i. Hvis ikke man forlanger disse oplysninger her, så lader man sig endnu en gang spise af med snak. Jeg håber derfor, at dette dagsordensforslag kan vinde tilslutning.

Første næstformand (Kaj Andresen): Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Hanne Reintoft: Med den økonomiske politik, der føres af denne regering, og med de vilkår, der hersker for øjeblikket i hele den kapitalistiske verden, er krak, vanskeligheder på virksomhederne, efterfulgt af krav om statsstøtte eller særlig gunstige vilkår for kapitalen, daglig kost i hele den vestlige del af Europa.

I ønsket om gunstige vilkår, om investeringslettelser, lettelser via afskrivningsregler eller ved direkte subsidier, ser man dog aldrig fra arbejdsgiverside noget tilbud om at opgive den udemokratiske og, som det viser sig, for produktionen meget skadelige ret til ensidigt at lede og fordele arbejdet.

[Hanne Reintoff.]

Spørgsmålet om statsstøtte, om statsindgreb, er vanskeligt. Det er specielt vanskeligt, fordi vi ikke kan udelukke, at det for arbejderne er en livsnødvendighed, at deres arbejdspladser bevares, medens kapitalen blot kan søge andre steder hen, hvor der er mere profit at hente. Samtidig er det vanskeligt, fordi det ikke kan være meningen, at staten skal hjælpe arbejdsgivere og aktionærer over deres vanskeligheder, blot for at de i tryghed kan fortsætte deres profitjageri. Trods alle arbejdsgiveres jammer kan vi konstatere, at stigningen i nettoudbyttet i et repræsentativt udsnit af industrivirksomhederne er enorm. Vi hørte jo også i dag den konservative ordfører forklare, med hvilken glimrende indsats dansk industriliv formåede at klare sig; det stemmer ikke helt med regeringens udredning af den økonomiske politik og af erhvervslevets vanskeligheder.

Det kan heller ikke være en samfundsopgave at hjælpe én gruppe af virksomheder eller arbejdsgivere på bekostning af en anden gruppe, idet hele den usunde konkurrence er farlig for samfundet som helhed og eksistenstruende for arbejderne på de enkelte virksomheder. Hvis det er det, handelsministeren mener med sin liberalisme, så er den som sædvanlig i en ynkelig forfatning.

Skylden for mange virksomheders vanskeligheder lægges ofte på tabgivende ordrer, eller man forsøger at placere skylden hos arbejderne. Men de reelle problemer ligger, sådan som også andre har påpeget, helt andre steder. Først og fremmest ligger der tit et hensynsløst ønske om størst mulig profit ud fra en kortsynet økonomisk betragtning. For det andet sker der det, at når egenkapitalen er lille i forhold til behovet for driftskapital, så bliver forrentningen af driftskapitalen meget tyngende med vort nuværende renteniveau.

For tiden er det af valutamæssige grunde nødvendigt at opretholde et vist renteniveau, og dette forhold kan kun ændres, hvis der sker afgørende ændringer i den almindelige politik. Det forhold, som jeg har påpeget mange gange, at der i årene 1965-70 blev lånt over 12 milliarder kr. til forbrug ved at belåne kapitalgevinster, har dels belastet betalingsbalancen ved at skabe

købekraft, der ikke er dækning for i produktionen, dels øget presset på lånemarkedet, så renten er tvunget op.

Valutasituationen kunne rettes op ved at følge DKPs forslag om at gøre en ende på kapitalgevinster på jord og ejendomme, så Danmark var friere stillet med hensyn til fastlæggelsen af sit renteniveau. fuld bevægelsesfrihed med hensyn til renteniveauet ville kunne opnås, hvis der gennemførtes en lovgivning, der sikrede staten det fuldstændige herredømme over alle former for valutabevægelse. Det vil sige, at alle økonomiske kontakter med udlandet skulle afvikles over en central statslig valutainstitution, der havde myndighed til at sikre, at valutaforbruget ikke oversteg valutaindtjeningen samt de lån i udlandet, der blev tiltrådt af regeringen og/eller folketinget. Det lader til — det har vi konstateret til vores glæde — at det begynder at dæmre for socialdemokratiet, at der her er tanker, som måske kunne redde landet ud af nogle af de økonomiske vanskeligheder, det er i.

Det siger sig selv, at en socialistisk økonomi bedst kunne løse alle disse vanskeligheder, og udviklingen på arbejdsmarkedet er jo også — det viser hele debatten i dag — ved at bekræfte den historiske nødvendighed af en socialistisk økonomi.

For en række virksomheders vedkommende er der ingen tvivl om, at økonomiske vanskeligheder kan føres tilbage til det forhold, at kapital, der er opsamlet i virksomheden og selvfølgelig opsamlet i kraft af arbejderne produktive indsats, er blevet placeret uden for virksomheden i håbet om opnåelse af større profit. Det var f. eks. ganske klart i tilfældet med Kirkkonceren, og når socialistisk folkeparti og socialdemokratiet bliver ved at snakke om kapitalmangel, var det lige så interessant at se, hvor kapitalen gik hen, hvortil kapital-eksporten foregik; den foregår nemlig til steder, hvor der simpelt hen er højere profit, uden noget hensyn til samfundets behov endsige arbejderne krav på at bevare de arbejdspladser, de selv har skabt ved deres arbejdsindsats.

Hvis kapitalejernes profitmotiv ikke var det bestemmende i sådanne situationer, kunne virksomhederne øge deres konkurrenceevne også internationalt ved at nedbringe deres kapitalophobning, altså ved

[Hanne Reintoft.] prisnedsættelser. At en sådan fremgangsmåde ville være klart til gavn for de beskæftigede og dermed også for samfundet, turde fremstå nogenlunde tydeligt.

Det må derfor slås fast, at den samfundsmæssige indsats over for store virksomheders økonomiske vanskeligheder må bestå i forholdsregler, der øger de beskæftigedes og samfundets kontrol og medbestemmelsesret over de økonomiske dispositioner. Fordele heri skulle ikke være svære at indse, hvis viljen til det fandtes, og at arbejderne magter det, har vi mange, mange eksempler på; den gamle historie om, at der ikke eksisterer den fornødne indsigt her, er modbevist tit.

Tager vi B&W, har der længe været talt om krise; tager vi samtidig den meget saglige rapport, der blev udarbejdet af arbejderne ved sidste krise på basis af samtaler med bonusførere og tillidsmænd i de respektive afdelinger, så ser vi en klar påvisning af tusinder af spildtimer som følge af unødigt spildtid i arbejdsgangen på værftet. Rapporten kan fastslå, at der ikke var sket nogen væsentlig forbedring i tilrettelæggelsen af arbejdet, at firmaet i sine dispositioner, bl. a. ved indhentning af ordrer på nogle sektioner i Norge, havde vanskeliggjort en fornuftig produktionsgang. Der ankedes endvidere over, at materialerne ikke var standardiserede og vedligeholdt, at kransystemet var ineffektivt, at pladearbejdet ikke kunne foregå kontinuerligt — der manglede værktøj og stilladser — og at det nye mandskab ikke var tilstrækkelig kvalificeret til deres job, så afleveringsfristen undertiden blev overskredet med 40 pct. Indtjeningsmulighederne var også for dårlige til at fremme produktiviteten, men bestyrelsen havde ikke noget tilovers for denne meget saglige og meget indsigtfulde rapport, der udtrykker noget meget væsentligt om årsagen til driftsvanskelighederne på B&W. Vi skal jo heller ikke mystificere disse driftsvanskeligheder; der er ganske klare tegn i arbejdsgangen på B&W, der simpelt hen viser, at hvis man tog arbejderne med på råd, hvis man fra bestyrelsens side havde villet gøre det, så kunne der være kommet en helt anderledes fornuftig produktion i gang.

Også den rapport, der i 1967 blev ud-

arbejdet på foranledning af handelsministeriets kontaktudvalg og regeringen samt B&Ws ledelse, påpegede en række mangler hos den daværende B&W-ledelse, bl. a. også spildtid og dårlig arbejdsgang; heller ikke det interesserede. Der er altså al mulig grund til at sikre, at enhver samfundsmæssig støtteforanstaltning har som forudsætning, at virksomhedens beskæftigede og deres organisationer får reel og ikke bare formel medindflydelse på de økonomiske dispositioner, på arbejdets tilrettelæggelse og på den daglige ledelse af arbejdet og fordelingen af det.

Klassesamfundets ensidige karakter træder også stærkt frem, når vi har med disse virksomheders problemer at gøre. Når man er virksomhedsejer; kan man skalte og valte med værdier skabt af arbejderne, som man vil. Man kan investere, som man vil; man kan flytte kapital, som man vil, og man kan skade samfundet, som man vil, og det kan gøres uden at sikre dem, der skaber værdierne, garanti for så meget som en ugeløn frem. Man kan spekulere og svindle — jeg tænker på Boss of Scandinavia — man kan krakke eller sælge — her kan vi se på Kirkkoncernen og Carmen Curlers — man kan rationalisere og indskrænke — det kan vi se på Novo i disse dage — og man kan gøre det ganske uden samfundsindgreb og ganske uden kritik. Tværtimod kommer der hjælpssomme socialdemokrater og snakker om kapitalmangel i stedet for at se, hvad det egentlig var, der foregik, og hvor kapitalen var flyttet hen, og hvilke profitter den gav de steder, den var flyttet til.

Men hvordan er så arbejderens stilling? For en arbejder er det strafbart at hindre en virksomhed i at fungere ved at indstille sit arbejde og gå hjem. Så bliver han omgående slæbt i arbejdsretten, hvor man endog tillader sig at give ham bøder for at fastholde sin grundlovssikrede ret til at ytre sig politisk ved demonstration. Man kan disponere over en arbejders fritid; nægter han at tage overarbejde, kan han også slæbes i arbejdsretten. Kan han få højere løn på en anden virksomhed, straffes han i tilfælde af ledighed ved, at arbejdsgivernes arbejdsformidling giver ham karantæne for arbejdsvægning og hermed nægter ham understøttelse. Det er unægtelig to forskellige opfattelser af, hvad der er ret og rime-

[Hanne Reintoft.]

ligt, alt efter hvilken klasse man tilhører i dette samfund.

Til alt dette kommer, at allé virksomheder i kraft af de ekstraordinære afskrivningsregler allerede har fået en betydelig tilførsel af kapital fra samfundet, uden at samfundet har fået en tilsvarende indflydelse på virksomhederne. Det er tilskud, der betales af de almindelige lønmodtagere, som i kraft af deres produktion allerede har sikret kapitalejerne enorme indtægter.

Alt i alt må vi konkludere: udenlandske opkøb af danske virksomheder, dansk kapitaleksport og overflytning til mere lukrativ produktion overhovedet uden hensyn til samfundets behov, virksomhedskrak på grund af en hård og forfejlet økonomisk politik, der ganske ensidigt kun kommer de allerstørste monopoler til gode — med handelsministerens velvillige mellemkomst — det er virkeligheden i det danske samfundsliv i dag. Men det giver problemer, og det giver problemer, som befolkningen klarere og klarere vil kræve rimelige og retfærdige løsninger på.

Der står her to klare modsætninger: mod kapitalens krav om profit for enhver pris, også på bekostning af samfundsliv og menneskeskæbner, står befolkningens krav, der lyder sådan: sikring af indtjent løn, sikring af vore arbejdspladser, sikring af produktion for vore behov, for samfundets behov og ikke for kapitalens, sikring af en stigende andel i de øgede indtægter, som den produktion giver, befolkningen selv skaber, og sikring af reel medbestemmelse og medindflydelse.

Vi er ikke i tvivl om, at kapitalens kurs vil skærpes, ikke mindst med den bestemte tilnærmelse til EEC, som regeringen jo desværre tillader sig. Men jeg tror, jeg kan sige, at over for kapitalens skærpede krav vil befolkningens skærpede krav også fremstå i stadig skarpere form.

Jeg skal derfor fremsætte følgende forslag om motiveret dagsorden, der først og fremmest tager hensyn til netop disse krav, der i en periode som denne må rejse sig i befolkningen, for at de kan få deres eksistens og deres livsforhold sikret. Det lyder således:

„Idet folketinget opfordrer regeringen til at fremme en lovgivning, der sikrer, at

al samfundsmæssig støtte til erhvervsvirksomheder gøres afhængig af, at de beskæftigede sikres deres løntilgodehavernes tilstedeværelse på den normale udbetalingsdag, samt at de får indflydelse på virksomhedens økonomiske dispositioner og arbejdets tilrettelæggelse, går tinget over til næste sag på dagsordenen.“

Første næstformand (Kaj Andresen): Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Jeg skal lade også dette forslag indgå i forhandlingen.

Kai Moltke: Jeg må først sige, at der er ét punkt, som står mig en smule uklart. Det er det, at man fra SFs side stiller en forespørgsel og dernæst stiller forslag om motiveret dagsorden. De punkter, som findes i denne motiverede dagsorden, er nemlig ganske simpelt en hel række ikke særlig fyldigt motiverede led i noget, som man mener folketinget skal beslutte og folketinget skal påtale over for regeringen. Ved at vælge forespørgselsformen undgår man kun én eneste ting: at der kan ske udvalgsbehandling, at man kan udfylde sine krav og motivere dem tydeligere, at man kan optage forhandlinger, og at man kort sagt kan gøre disse sager konkrete og bl. a. opnå lejlighed til at stille spørgsmål om en række meget uklare og pinlige ting.

Jeg skal derfor beklage, at man har brugt denne dag på en sådan måde, at vi nu får en afstemning eller rettere sagt mulighed for en afstemning om 3 dagsordensforslag, for de er jo ikke stridende mod hinanden, og strengt taget skulle de vel sættes til afstemning under ét, eftersom det ikke er alternative forslag.

Se, det var en lille formel påtale, fordi jeg ikke synes, man har udnyttet de reelle muligheder til at skabe virkelig klarhed over ting, som bør afklares, og som jeg ikke tror vil kunne løses hverken i folketingets spørgetid eller på anden måde.

Dernæst kan jeg ikke lade være med at begynde med venstres ordfører ved denne lejlighed, for der kom jo en række meget markante og meget tydelige synspunkter frem her. Det, som særlig interesserede mig, var, at venstre ligesom på vej mod en nyliberalisme talte om det fordærvelige og det

[Kai Moltke.]

skrækkelige ved understøttelse af enkelte erhvervsgrene. Jeg vil tro, at venstres ordfører ved denne lejlighed glemte én eneste ting, nemlig at et af de mest understøttede erhverv, et af dem, der har fået de største millionbeløb, er landbruget. Jeg har over for adskillige punkter i landbrugsstøtten taget mine forbehold, men jeg vil da gerne høre nærmere af venstres ordfører: er det også sådan her, at man i angrebene på at støtte erhverv agter at stille konkrete afviklingsforslag vedrørende de hidtil gældende former for landbrugsstøtte?

Havde vi nu kunnet få et udvalg nedsat, ville en af de ting, som jeg ville have anbefalet at undersøge i praksis, være, om det er et rationaliseret landbrug, vi har opnået igennem støtten. Man behøver blot at rejse et sådant spørgsmål: findes der et rimeligt antal moderne maskiner i forhold til det opdyrkede areal? Finder vi virkelig her en rationel fordeling af kapital, sådan at landbrugets produktion virkelig gøres billigere, eller står vi ikke i en situation, hvor man simpelt hen på grund af afskrivningsmulighederne har fået indført en hel del kostbare landbrugsmaskiner, som det kunne have været undgået at indføre, hvis man ikke havde haft den dækning og disse værn? Jeg er fuldstændig klar over, at det er et spørgsmål, som skulle behandles i et udvalg eller i nærmere enkeltheder der, men når venstres ordfører optræder, som han gør, vil jeg dog lige henlede opmærksomheden på, at her måske også ligger et spørgsmål om rationel produktion og rationel kapitalinvestering, som man ikke skal gå udenom i tilfælde af, at man så at sige hejser en nyliberalismens fane.

Dernæst vil jeg sige om den krise, vi er i, at jeg tror, handelsministeren sådan set har ret i at sige, at vi ikke er inde i en almindelig krise, og det ville være forkert at sige, at dansk erhvervsliv og dermed dansk kapitalisme tjener ualmindelig dårligt, befinder sig i en ualmindelig pinlig situation i øjeblikket. Men vi har visse tegn, vi har visse tilløb, og vi har visse symptomer.

Når man taler om virksomhedsnedlæggelser, synes jeg først og fremmest, at sådanne sager som sammenbruddet af Boss of Scandinavia og Kirkkoncernen minder om, at det er alt for sent, man har taget

spørgsmålet op om en revision af den nu-gældende form for aktieselskabslovgivning, for havde der eksisteret en effektiv kontrol og en effektiv regnskabsaflæggelse, en effektiv aktieselskabslovgivning her i landet, så kunne de manøvrer, som skete ved disse lejligheder, sikkert have været undgået.

Derfor kan jeg da støtte et krav om, at man skal tage kontrollen med aktieselskaber og deres regnskaber op helst hurtigst muligt og helst i enkeltheder, helst i form af nødforslag til at stoppe i alle tilfælde de værste huller i loven om aktieselskaber og om kontrollen med aktieselskaber. Jeg ved udmærket godt, at der arbejder en kommission, og der arbejder sagkyndige, og vi har det motiv, at vi skal have en sammenfaldende nordisk aktieselskabslovgivning som et led i det nordiske arbejde efter en fælles model. Jeg har heller ikke noget imod, at vi sigter hen imod noget sådant, men vi er blevet belært om en række mangler, hvor man dog kunne gennemføre midlertidige ændringer, midlertidige forslag, som virkelig skabte den effektive kontrol, SF taler om i sit forslag om motiveret dagsorden.

Jeg beklager som sagt, at tingene ikke går i udvalg, for når man stiller et sådant dagsordensforslag, kan man jo ikke få det hele med, men det ville dog være rart at vide, hvad man forstår ved urimelige virksomhedsnedlæggelser. Er det blot dér, hvor rentabiliteten er sløj på grund af en midlertidigt dårlig ledelse, eller er der tale om, at et firma er stødt ud af markedet? Det kunne man have fået at vide. Jeg er også en stor tilhænger af, at man skaber en fornuftig og rationel fordeling af kreditten gennem en statslig fond, som fordelser midlerne, men sådanne begreber som offentlig styring trænger til en forklaring: under hvilke former, gennem hvilke organer, og af hvilken art? For som det står her, ser det jo nærmest ud som tiltro til, at den nuværende regering og handelsminister vil kunne styre erhvervslivet og investeringerne i erhvervslivet sådan, at det skulle være tilfredsstillende for folketingets venstrefløj.

Dernæst: de ansattes indflydelse i virksomhederne løvfæstes. Er det en opfordring til, at regeringen skal udarbejde et

[Kai Moltke.]

program for arbejdernes indflydelse i virksomhederne? Er der nogen, som tror på, at der kan komme en tilfredsstillende formulering af bestemmelser om medarbejdernes indflydelse i virksomhederne, hvis det blot drejer sig om et lovforslag, som skal vedtages af det nuværende folketingsflertal? Er det ikke sådan, at det ville være klogt at sige, hvad vi forstår ved arbejdernes driftsmæssige og økonomiske indflydelse i virksomhederne?

Det er nogle af de ting, der er tale om her; jeg vil give helt afkald på at komme ind på en større principdebat om alt, hvad der sker i industrien i øjeblikket, og blot til slut komme med nogle bemærkninger om den konkrete situation på Burmeister & Wain og udviklingen dér.

Det er jo mærkeligt, at dette, et af landets ældste og mest kendte og en overgang mest skabende industriforetagender, først nu igen står over for sin tredje krise. De, som tænker lidt tilbage, vil kunne huske 1928-krisen, tror jeg nok, hvor staten måtte overtage et meget stort antal af aktierne. Ved statens og andre foretagenders medvirken skabte man igen et så strålende overskud, at staten solgte sine aktier. Det var første omgang. Der var nogle, der overtog profitten, efter at staten først havde betalt omkostningerne. Så stod vi over for 1967-krisen, hvor det meddeltes os, at der kun skulle fremskaffes de nødvendige ordrer, for at man kunne rationalisere og arbejde frit i fremtiden på at skabe en større stabilitet. Så vidt jeg erindrer, skaffede den daværende regering de nødvendige ordrer fra udlandet, som man forlangte dengang. Og man sagde: all right, så kan vi begynde forfra igen. Nu kommer man bagefter og siger, at det er disse ordrer, som har ført til, at man nu står over for den tredje B & W-krise, hvor staten foreløbig for en kort periode har måttet garantere for de 50 mill. kr., hvis skæbne også er en af de ting, som det ville være rart at få lidt nærmere og lidt mere detaljeret besked om her i tinget.

Når forholdene ligger sådan, er jeg enig med hr. Sigsgaard i, at det, før vi går videre i understøttelsespolitikken over for erhvervene, vil være rart at få disse konkrete oplysninger om, hvad det er, der har skabt den nye B & W-krise. Jeg må blot tage et enkelt forbehold. Det forekom mig, at hr. Sigsgaard ligefrem kom med en beklagelse af, at rederiet Lauritzen og skibsværfterne Lauritzen blev forhindret i at komme ind med tilstrækkelig stor kapitalrepræsentation i B & Ws daværende aktiekapital. Nu forekommer det mig, at hr. Lauritzen opnåede temmelig store aktieposter, efter hvad der blev oplyst på generalforsamlingerne, men om den afgørende magt opnåedes eller ikke opnåedes, er en ting, som man kun kan gætte på, for vi har jo ikke kontrol med, i hvilket tempo og ved hvilke lejligheder aktierne købes og afhændes på Børsen. Men nu ser jeg da i bladene, at et af medlemmerne af dynastiet Lauritzen retter voldsomme angreb på de to store rederier og skibsværftsejere, som i øjeblikket ikke har underskud, og ligefrem fortæller, hvor fordærvelige afskrivningerne er inden for tankskibsfarten.

Hvad skal hele denne B & W-historie føre til? Betyder afhændelsen, at en vis gruppe overtager den del af virksomheden, som giver licensindtægter, som kan give overskud i den nuværende situation, og som i modsat fald går nedenunder og hjem. Og står vi her sammen om at gennemføre en rationaliseringsproces og en ordreinddelingsproces for at skabe specialiteter for en ny gruppe af skibsværftsejere?

Jeg synes, at hele denne mistro, alle disse affærer, gør, at folketinget burde have taget spørgsmålene op ved denne lejlighed og skaffet sig positiv viden og på grundlag af positiv viden og objektive kendsgerninger have taget stilling til erhvervslivets almindelige situation. Alternative forslag til regeringens politik er jo stillet nogle gange her i tinget. Vi har nu fået en dag til at gå, vi har også fået interessante enkeltheder osv., men vi er ikke

[Kai Moltke.]

kommet et skridt videre, og jeg tror ikke, handelsministeren er i stand til på forsvarlig måde at give folketinget de oplysninger, som er en medafgørende faktor ved bedømmelsen af den øjeblikkelige erhvervspolitik.

Og til disse korte bemærkninger skal jeg holde mig og ikke forlænge en debat, som er grebet forkert an, og som ikke kan bringe de oplysninger og resultater, som den skulle have gjort.

Handelsministeren (Knud Thomsen): Jeg har med største interesse hørt på samtlige ordførere. Jeg har på visse punkter konstateret enighed, men unægtelig også på visse punkter uenighed. Jeg skal forsøge at gennemgå det, der er sagt, som jeg har kommentarer at knytte til. Jeg skal indrømme, at jeg står over for den personlige vanskelighed, at jeg aldrig lærte at skrive ordentligt i skolen, men jeg er jo ikke det eneste folketingsmedlem, der kan døje med at læse, hvad man selv har skrevet under debatten.

Hr. Poul Dam tilsluttede sig i og for sig mine bemærkninger om, at man ikke skulle generalisere, og at i hvert fald industrien ikke befandt sig i nogen krisetilstand, men han pegede bl. a. på konjunkturbarometeret, som viser ringere resultater for nogle virksomheder, uforandret for betydeligt flere osv., og alt i alt tror jeg, hr. Poul Dam gav udtryk for en vis utryghed med hensyn til eksportmulighederne. Om eksportmulighederne kan man jo have en række opfattelser. Der har været strålende eksportvilkår, vi har måske endog ikke fuldt ud kunnet udnytte dem, men det er mit indtryk, at eksportvilkårene stadig væk er gode, for så vidt angår afsætningsforholdene i udlandet. Og må jeg med hensyn til den mindre tryghed, der gav sig udtryk i konjunkturudsigterne og konjunkturbarometeret, gøre opmærksom på, at regeringen har gennemført en finans- og rentepolitik, hvis sigte har været en vis afdæmpning, som var nødvendig af hensyn til vor betalingsbalance.

Endvidere anførte hr. Poul Dam, at investeringerne ikke var steget i reel værdi, men kun i kroneværdi. Jeg har ikke haft lejlighed til at gå så nøje ind i det, men jeg må da konstatere, at en industriinveste-

ningsstigning på ca. 33 pct. på et år ikke er helt ringe, ej heller ligger den, så vidt jeg kan se, hovedsagelig på fast ejendom. Af de 623 mill. kr. repræsenterer stigningen i fast ejendom de 188 mill. kr., stigningen i maskiner, værktøj og andet materiel, som jo er typisk investeringsmateriel, er på 335 mill. kr., hvilket ved hurtig hovedregning viser sig at være noget over halvdelen af den samlede investeringsstigning.

Jeg må bedrøve hr. Poul Dam med, at jeg ikke har læst Svend Bergsøes artikel i dag. Jeg er måske ikke fuldt så flittig en avislæser, som jeg burde være, men jeg mener personlig, at jeg dermed måske også undgår visse ærgrelser.

Jeg er aldeles enig med hr. Poul Dam i, at der er en række flaskehalse, og en af dem er kapitalmangelproblemet. Jeg hentydede ganske rigtig til et privat initiativ — hr. Ivar Nørgaard var inde på det samme — og gjorde opmærksom på, at der dér var dels kapitalmidler, dels det virkelige fornødne, nemlig forretningsmæssig vurderingsevne og ekspertise til stede, og jeg skal villigt indrømme, at det er det, jeg er bange for vil kunne mangle ved et hvilket som helst statsligt initiativ, der måtte blive taget inden for disse områder.

Hr. Poul Dam mente ikke, at de serviceorganer, der stod til rådighed, var udbygget nok, ej heller at de havde kontanter nok, altså de serviceorganer, der beskæftiger sig med forholdet mellem erhvervslivets og det offentlige indsats på en bredere front. Det er nu ikke så ganske lidt, der er til rådighed. Jeg skal som minister vel vogte mig for at sige, at det er for meget, der er til rådighed, for det er det ikke, men det bruges med sparsommelighed. Vi har til fondet til fremme af teknisk og industriel udvikling, hvorom der har været stor enighed, tilsagn på budgetterne stigende op til ca. 40 mill. kr., det begynder beskedent med 21 mill. kr. Man må ikke glemme, at vi endvidere har ordninger om støtte til visse handelsvirksomheder, det er mest til indretning af selvbetjeningsbutikker inden for detailhandelen. Der er dér en revoluerende bevilling på 4 mill. kr., som stammer fra 1953. Der er 30 mill. kr. i henhold til lov af 8. juni 1966 om garantier til finansieringsinstitutter inden for detailhandelen, og de er faktisk ikke fuldt udnyttet. Jeg

[Handelsministeren.]

nævner disse love, hvoraf nogle er vedtaget i tidligere regeringers tid, fordi de for så vidt fører en ubemærket tilværelse. De udnyttes pænt og flinkt, og der har ikke været vanskeligheder med dem, så de kommer sjældent frem under debatter, der jo mest drejer sig om andre støtteordninger.

Vi har hele egnsudviklingslovkomplekset, som jeg ikke her skal gå i enkeltheder med, men det omfatter adskillige støttemuligheder. Vi har en anden støttemulighed, der også sjældent tales om her i tinget, nemlig garantier for lån til industrivirksomheder — det hedder den såkaldt mindre industri — hvis dette findes påkrævet for at bistå ved virksomhedernes omstilling til ændrede markedforhold eller for at muliggøre iværksættelse, udvidelse eller rationalisering af samfundsnyttig produktion — hvad dette så måtte være — navnlig hvor der hertil er knyttet en særlig risiko. Det er en lov fra 1967. Vi har hele loven om Danmarks erhvervsfond, hvorefter der til produktivitet fremmende foranstaltninger arbejdes med 3,75 mill. kr. om året og til eksportfremmende foranstaltninger med 11,5 mill. kr. Og for nu at tage et stort tal, så har vi garantirammen på de 8,5 milliarder kr., men det skal nok ikke tælles med her. Endelig har vi loven om teknologiske institutter, i henhold til hvilken det øjeblikkelige driftstilskud er 48-49 mill. kr. og tilskuddet til konsulentvirksomhed 8,6 mill. kr.

Jeg har nævnt dette, fordi en række af ordførerne har været inde på emnet og sjældent i og for sig har lejlighed til at høre en samlet opridsning af, hvad der i grunden er af serviceordninger inden for byerhvervene.

Så sagde hr. Poul Dam som ordfører for forespørgerne, at det var et spørgsmål, om ikke meget lå ugjort, og jeg forstod det sådan, at der her sigtedes til, at der var noget, der simpelt hen ikke var penge til at gøre. Jeg må besvare det med et nej. Der er ikke meget, der lades ugjort, men det skulle være en mærkelig bevilling, der ikke efterlader noget lige på kanten, hvor man gerne ville gå lidt længere, og jeg skal da ikke på nogen måde sige, at jeg ikke gerne ville have lidt flere penge, men det er

bestemt ikke mange opgaver, der fortjener at få støtte, som ikke kan få det gennem de her nævnte mange støtteordninger.

Hr. Poul Dam var inde på en række betragtninger, som jeg skal holde mig fra at kommentere, om besparelser og ressourcer både kapitalmæssigt og arbejdsstyrkemæssigt inden for forsvaret og forskellige andre områder, men han kom også ind på perspektivplanlægningen, og som jeg allerede har sagt, ser jeg meget gerne til sin tid en debat om ressourcefordelingen mellem det offentlige og erhvervslivet. Jeg tror, debatten vil blive nok så frugtbar, når den sker på basis af det meget fyldige materiale, som vil indgå i perspektivplanlægningen.

Hr. Poul Dam var også inde på, at når pengene var tabt, så var alt tabt. Jeg er da enig med hr. Poul Dam i, at der samtidig med pengene går andre værdier tabt. Der er et team, der har arbejdet dér. Der går også en vis viden, en know-how inden for området, eller hvad man nu vil kalde det, tabt, som i mange tilfælde ikke burde gå tabt. Men jeg må sige til hr. Poul Dam, at dette opfanges antagelig bedst af en vurdering inden for rammerne af det private initiativ, jeg har omtalt, og som jeg gerne ser gjort meget større, fordi der dér sidder forretningskyndige folk. Jeg vil stadig væk udtrykke angst for, at man, når man skal skønne over, hvorvidt der er et sådant residuum at opsamle, som det vil være værdifuldt at bevare, kommer til at holde armen for ømt omkring virksomheden og siger: lad den hellere bestå, også i tilfælde, hvor den faktisk ikke burde videreføres. Hvordan skal man nemlig vurdere rentabiliteten af en allerede noget nedbrudt virksomhed? Det er en af de allervanskeligste ting at beskæftige sig med.

Hr. Poul Dam beskæftigede sig med aktieselskabsloven. Jeg er enig, og det er kun tidnød, der hidtil har forhindret mig i at komme med de to adviserede afsnit om regnskab og revision. Jeg er som hr. Poul Dam både for selskabernes egen skyld, for samfundets skyld og for de ansattes skyld tilhænger af, at der skal være en betydelig større åbenhed i regnskaberne, således at man virkelig kan se noget af disse regnskaber. I samme åndedrag kan jeg tilslutte mig, at der er et aldeles overflødigt hemme-

[Handelsministeren.]

lighedskræmmeri omkring mange ting inden for erhvervslivet.

Hr. Ivar Nørgaard sagde med fuld ret, at jeg hverken var sprudlende eller fuld af initiativ. Mit initiativ foretrækker jeg at udfolde på fredeligere arbejdspladser end folketingets talerstol, jeg tror også, at det gør større nytte dér. Sprudlende er jeg kun under meget få omstændigheder, det kan jeg beklage, men sådan er jeg altså skabt.

Der er mange konkurser, siger hr. Ivar Nørgaard. Det er rigtigt. Hr. Ivar Nørgaard har også allerede fået svaret; det er der også i andre lande, bl. a. i Sverige. Hvis hr. Ivar Nørgaard vil trække en for mig ikke helt forståelig tråd mellem de mange konkurser og udenlandsk kapitalsovertagelse af visse danske virksomheder, et spørgsmål, som vi havde lejlighed til at drøfte forleden dag i spørgetiden, må jeg sige, at den omstændighed, at visse danske virksomheder overtages af udenlandsk kapital, i alt fald ikke taler for, at man fra udenlandsk side skulle finde det danske erhvervsklima så forfærdelig dårligt, for så ville de ikke overtage virksomhederne, og hvis de overtog dem, ville de nedlægge dem. Men der kan altså fra min side kun nævnes et enkelt eksempel, som jeg var inde på forleden dag, på, at noget sådant er sket.

Kreditknapheden er naturligvis medvirkende årsag til en stigning i antallet af konkurser. Der er ikke spor tvivl om, at i penge- rigelige tider ville mange virksomheder, som begyndte at ligge lidt tungt i vandlinjen, alligevel få lov til at flyde en stund endnu, og at det hårde, pengemæssige, økonomiske klima, der hersker under den finansielle stramning og under den stramning af pengepolitikken, der har fundet sted, gør, at skibet, som i forvejen var ved at synke, måske synker noget hurtigere. Men jeg tror stort set, at det er de i forvejen noget synkefærdige skibe, der går ned.

Med hensyn til diskontoen skal jeg kun bemærke, at den jo er sat ned, og at der var enighed mellem regering og Nationalbank herom.

Så har hr. Ivar Nørgaard både i dag og, hvad jeg undtagelsesvis har set i pressen, ved tidligere lejligheder været inde på tanken om at oprette noget, som jeg forstår ikke skulle være et varedirektorat, men i

grunden vel et kreditdirektorat. Jeg synes ikke godt om forslaget om at etablere kontrol med optagelse af de korte kommercielle kreditter i udlandet, hverken ud fra realøkonomiske eller ud fra administrative synspunkter. Beskærer vi adgangen til at optage korte kommercielle kreditter i udlandet til finansiering af importen, vil dette uundgåeligt betyde en hertil svarende belastning af det indenlandske kreditmarked. Det underskud på betalingsbalancen, som vi beklageligvis har, må og skal jo finansieres, og i det omfang det ikke kan ske gennem langfristet lånoptagning i udlandet, må det ske gennem korte kreditter. Det centrale i problemstillingen er valutaunderskuddets tilstedeværelse og størrelse, og den side af sagen er regeringen i høj grad opmærksom på. Vore bestræbelser går ud på at føre en økonomisk politik, som mindsker dette underskud; og man vil selvsagt også stræbe efter, at så stor en del af underskuddet som muligt finansieres gennem langfristede lån. Men det har ikke fuldt ud været muligt, og der har derfor måttet føres en kreditpolitik, som har givet adgang til optagelse af korte lån i udlandet til finansiering af resten af underskuddet. Hvis man forbød denne kreditoptagning i udlandet, ville det være ensbetydende med en dertil svarende tilbagebetaling af gæld til udlandet, og det har vi simpelt hen ikke råd til for øjeblikket.

Hertil kommer så, hvad hr. Ivar Nørgaard jo er klar over, at indgreb i den normale kortsigtede, kommercielle kreditgivning i udenrigshandelen ikke ville være foreneligt med Danmarks internationale forpligtelser, og at i hvert fald min indstilling er — jeg ved godt, at meget kan gøres i det internationale samkvem — at det må være vigtigt for de små nationer, der hyppigst har lejlighed til at påberåbe sig, at de større nationer synder imod god opførsel, selv at holde deres sti meget ren og ikke gå den vej, som andre og større nationer stundom og beklageligvis betræder.

Også hr. Ivar Nørgaard var inde på, at der i samarbejdet mellem det offentlige og det private erhvervsliv skulle mangle serviceorganer, og at dette samarbejde i det hele taget ikke var dybtgående nok. Her vil jeg gerne for handelsministeriets vedkommende henvise til de to organer, vi kalder eksportkreditrådet og produktivitets-

[Handelsministeren.]

udvalget, hvor erhvervslivets organisationer og ministerier sidder sammen og drøfter forholdene på disse områder.

Dernæst var hr. Ivar Nørgaard inde på tanken om et kapitalmarkedsråd, og derom skal jeg da gerne sige, hvad der vel ikke er nogen hemmelighed, efter hvad jeg har sagt i formiddags, at jeg ikke anser tanken om en statslig styring af investeringerne via en statslig investeringsbank eller et kapitalmarkedsråd for at være nogen god løsning. Regeringen vedkender sig fuldt og helt ansvaret for de store træk i fordelingen af de økonomiske ressourcer, landet råder over, og regeringen er, som jeg flere gange har sagt bl. a. gennem perspektivplanlægningen indstillet på at tilvejebringe det nødvendige materiale for en langsigtet politik på dette område, men vi har ingen tanke om at gå ind i en mere detaljeret fordeling af ressourcerne til de enkelte investeringsobjekter. Jeg mener, at denne opgave må påhvile kapitalmarkedets forskellige institutioner, realkreditinstitutionerne, bankerne og sparekasserne for at nævne de vigtigste, og regeringen har ingen tillid til, at man gennem en detaljeret statslig dirigering vil kunne fremkalde en bedre kapitalanvendelse end den, der fremstår som et resultat af disse sagkyndige organers vurdering. I øvrigt forekommer det mig, at der måske kunne være tale om igennem et sådant kapitalmarkedsråd at få en vis dublering af det økonomiske råd, hvori alle de gode kræfter, hr. Ivar Nørgaard peger på, og som gerne skulle med i et sådant råd, er repræsenteret; det har jo fuld adgang til at rådgive regeringen også på det område af central betydning, som hr. Ivar Nørgaard har nævnt her. Jeg synes altså, der ville være tale om en vis dublering her.

Endelig skal jeg på grund af en uklarhed, der øjensynlig er opstået, kort henvise til, hvad jeg har sagt om perspektivplanlægningen og navnlig dens følger. Jeg mener, at når den engang har været drøftet, vil vi kunne få et udgangspunkt deri for en særlig industristrukturdebat her, og i fortsættelse af en sådan debat forestillede jeg mig — og det vil jeg hjertens gerne tage initiativet til — at jeg sammen med industrien og fagbevægelsen ville tage den opgave op at forsøge at nå frem til visse linjer dér, efter at

folketinget gennem en debat har haft lejlighed til at udveksle synspunkter. Jeg er meget villig til at tage det initiativ, derom skal der ikke herske nogen tvivl.

Med hensyn til B & W vil jeg gerne sige til hr. Ivar Nørgaard, at der er ingen uenighed og ingen mulighed for uenighed mellem vore opfattelser. Det er helt sikkert, at 3 mands udvalgets beretning naturligvis fra min side vil blive afkrævet dem snarest muligt, og at det ville være aldeles fortvivlende, om den først kom henimod 15. marts, således at regering og folketing skulle stå i samme situation som den, man stod i før jul. Jeg har udtrykt forventning om at kunne få den betydeligt før, og det er en selvfølge, at den stilles til folketingets rådighed.

Det er endvidere helt klart, at såvel socialdemokratiet som samtlige andre partier i denne sal er aldeles frit stillet efter 15. marts. Der foreligger ingen tanker eller planer om videre offentlig støtte, og der er ej heller fremsat nogen begæring om noget sådant. Der er intet foregrebet i denne sag.

Hr. Hans Kjær takker jeg først og fremmest for betragtningerne om det mig ubekendte terminalsystem inden for edb, det lød højst interessant. Dernæst vil jeg gerne takke ham for de ord, han sagde om Industrirådet. Det er ikke nødvendigt for mig at gentage dem, men jeg kan ganske tilslutte mig dem. Jeg mener, at Industrirådet, som har udført og udfører et stort og sundt og godt arbejde, ikke bør klandres, som det sker i pressen fra mange sider for øjeblikket. Man kan være ude i forbigående vanskeligheder, men industrien kan jo selv, som også hr. Hans Kjær sagde, interessere sig for at tage del i den debat, der finder sted, og man finder nok sine ben igen.

Hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) kom ind på stigningen i antallet af lukninger, og jeg er altså enig i, at det er stort. Jeg mener også, det allerede har været belyst, at det må blive større under et barskere økonomisk klima. Jeg er helt enig i, at det er effektivitet og lønsomhed, der må være grundlaget for en virksomheds overlevelsessevne, og jeg erkender fuldt ud, at der bliver pålagt navnlig mindre og helt små virksomheder i forhold til deres størrelse mange byrder fra det offentlige i retning af indberetninger. Det har ofte været drøftet.

[Handelsministeren.]

Dernæst kom hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) ind på et også her tidligere drøftet forhold, nemlig spørgsmålet om monopoltilsynet og den utilfredsstillende lønsomhed, som i alt fald angivelig hersker i store dele af erhvervslivet. Jeg har tidligere i en spørgetid svaret på et spørgsmål herom fra hr. Hans Kjær, og jeg oplyste dengang, at monopoltilsynet selv var i færd med overvejelser over, hvorvidt en, skal vi sige for knapt tilmålt avance, navnlig når det drejede sig om kapitaldannelsen, skulle være til stede. Man har ikke afsluttet disse drøftelser, men jeg vil naturligvis tage et initiativ, så snart jeg kan.

Der er vel nok en noget vigende tendens i eksporten, men som jeg sagde før, ligger konjunkturerne i og for sig meget godt; så det er op til erhvervslivet selv at forsøge at udnytte de rimelige konjunkturer i udlandet.

Dernæst kom hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) ind på nogle udmærkede betragtninger over vore forskellige støtteordninger og den tendens, der er hos alle til gerne at ville bevare én gang erhvervede rettigheder. Og jeg kan meget godt forstå det. Jeg må dog gøre opmærksom på, at der er visse rettigheder, som ikke sådan kan siges at være erhvervet af enkeltvirksomheder. Lad mig f. eks. pege på egnsudviklingsloven. Rettighederne i henhold til den er jo erhvervet af nogle egne, og man har ikke erhvervet nogen ret til at få støtte, fordi man bor i et egnsudviklingsområde, det kommer an på den egnsudviklende effekt.

Jeg er enig med hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) i, at bankvæsenets mange fusioner faktisk er nødvendige under de økonomiske vilkår, som ikke alene dette land, men også andre lande lever i. Der bliver jo flere og flere større virksomheder, hvad enten, som jeg sagde i formiddags, man kan lide det eller ej.

Så stillede hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) mig det spørgsmål, som jeg faktisk meget vanskeligt kan besvare uden at blive meget filosofisk: hvor stor skal en virksomhed være for at kunne erhverve statens bevågenhed? Jeg tror, at spørgsmålet havde en bestemt adresse, men jeg kan sige, at der er også meget, meget små virksomheder også inden for landbruget, som har statens be-

vågenhed, så der er ikke tale om nogen bestemt udmåling. Hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) ved jo, efter hvad jeg sagde i formiddags og også fra december måned, at det ikke var størrelsen, men andre forhold, der gjorde sig gældende.

Jeg er aldeles enig i, at en kreditstramning naturligvis ikke skal fortsættes længere end højest nødvendigt, og at den stramning, der derefter måtte skønnes nødvendig, skal gå over til at bæres af finanspolitikken.

Fru Dagmar Andreasen takker jeg for hendes meget brave ord om forholdet til og klimaet i erhvervslivet og måske industrien i almindelighed. Jeg vil sige, også med henblik på tidligere ordførere, at med til dette at blive industriminded hører efter min mening også, at det ikke længere anses for at være en synd, at det går en virksomhed godt, at den tjener penge. Det er nemlig meningen med det, og i en række lande er man glade og stolte, når man ser, at det går landets virksomheder godt, og at de har tjent godt, for man ved, at det er et bidrag til samfundsøkonomien, som ville være mindre, hvis det gik virksomhederne dårligt. Jeg synes, der er meget at ændre i hele indstillingen i denne henseende, det gælder også den normale indstilling over for aktien som begreb. Det er imidlertid et punkt, jeg ikke for øjeblikket skal gå dybere ind på.

Med hensyn til hr. Sigsgaards udtalelser vil jeg for det første gerne sige, at jeg aldeles ikke i december sagde, det ikke kom nogen ved, hvem der ejede B & W. Jeg sagde, at jeg ikke vidste det, og at jeg kunne ikke skaffe oplysningerne. Jeg kan naturligvis ikke fra talerstolen give folketinget oplysninger, som jeg ikke på en eller anden autoritativ måde har erhvervet mig. Jeg har spurgt om det, jeg kunne, og jeg ved, at man ikke for at have stemmeret på selskabets generalforsamlinger skal være indtegnet i selskabets aktiebog, og at langt størstedelen af aktiekapitalen derfor er ude på hænder, man ikke kender, ligesom man naturligvis heller ikke ved, når der har fundet ejerskifte sted. Jeg skal på den givne foranledning sige, at jeg da aldeles ikke finder noget som helst mærkværdigt i, at foreningen Investor har solgt nogle aktier. Denne forenings opgave er at anbringe penge i udbyttegivende aktier. Når

[Handelsministeren.]

selskabet B & W, hvori man altså havde en ret stor aktiepost, i 1967 gav 0 pct. i udbytte, i 1968 6 pct. i udbytte og i 1969 0 pct. i udbytte, så tror jeg også, jeg havde solgt de aktier, hvis jeg var Investors bestyrelse. Og at der i Investors bestyrelse sidder en så kendt industrimand som den nævnte, som samtidig er B & Ws formand, finder jeg ikke på nogen måde kritisabelt, og jeg har ingen bemyndigelse til at undersøge forholdene dér, finder heller ingen anledning til det, men det er muligt, at Investors bestyrelse kunne tænke sig at udsende en erklæring om dette særlige forhold.

Hr. Sigsgaard gjorde mig opmærksom på noget, jeg ikke havde skygge af anelse om, nemlig at da trustkommissionen ophørte med sit arbejde, blev en hel del materiale overgivet til monopoltilsynet. Jeg har undersøgt spørgsmålet i mellemtiden og kan oplyse, at dette materiale, om hvis indhold jeg ikke har selv den ringeste idé, ikke er blevet afleveret i færdiggjort stand og er, som det foreligger, aldeles uegnet til offentliggørelse, altså ikke ordnet, ej heller ajourført; de seneste tal, der forekommer i dette materiale, er fra omkring 1960. Monopoltilsynet har for øjeblikket hverken tid eller arbejdskraft til at ajourføre dette materiale, end ikke til at foretage en overvejelse af betimeligheden af en sådan ajourføring, og jeg kan derfor ikke stille i udsigt, at handelsministeriet vil lade materialet offentliggøre.

Til hr. Kai Moltke kun den ene bemærkning, at jeg ikke venter på nogen nordisk kommission eller andet med hensyn til et par afsnit inden for aktieselskabslovgivningen, nemlig regnskabs- og revisionsafsnittene. Jeg venter kun på at få den fornødne tid og kraft i handelsministeriet til at komme til tinget med forslag herom.

Hvad nu angår de foreslåede dagsordener, vil jeg gerne sige til hr. Poul Dam, at jeg er da virkelig tilhænger af, at urimelige virksomhedsnedlæggelser forhindres, men at det ikke er noget, man kan vedtage en dagsorden om. Hvem skal vurdere det? Jeg er ganske enig her i det, men adskillige andre ting er jeg knap så enig i, og jeg kan derfor af disse andre grunde ikke tiltræde den foreslåede dagsorden.

Det samme gælder det af hr. Sigsgaard fremsatte forslag om motiveret dagsorden, som efter min mening sigter på de skygebilleder, som hr. Sigsgaard ridsede frem, og som efter min mening kun gælder i fantasien verden.

Ligeledes kan jeg ikke tiltræde fru Hanne Reintofts dagsordensforslag, hvorefter man gennem en lovgivning skulle sikre, at al samfundsmæssig støtte til erhvervsvirksomheder blev gjort afhængig af, at de beskæftigede blev sikret deres løntilgodehavenders tilstedeværelse på den normale udbetalingsdag, og at disse fik indflydelse på virksomhedens økonomiske dispositioner og arbejdets tilrettelæggelse. Jeg beder tinget overveje, hvorledes en konstruktion som denne skulle forliges med den virksomhed, der udøves af fondet til fremme af teknisk og industriel udvikling. Skulle den omstændighed, at en virksomheds forskningsafdeling trådte i forbindelse med fondet med et udviklingsprojekt og fik støtte under en eller anden form, virkelig have de følger, som findes i denne dagsorden? Så ville der ikke blive brug for bevillingsforøgelse til fondet til fremme af teknisk og industriel udvikling; det kunne ophæves med det samme.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 17.

Mødet udsat kl. 16.37.

Mødet genoptaget kl. 17.00.

Forhandlingen genoptoges.

Ordføreren for forespørgerne (Poul Dam): Selv om en debat som denne måske ikke giver megen klarhed over mange ting, er det dog åbenbart, at der her i folketinget er et skel med hensyn til erhvervspolitikken, på den ene side regeringspartierne, som under påberøbelse af det frie initiativs velsignelser mener, at intet behøver at gøres i den nuværende situation, og på den anden side de to mere væsentlige oppositionspartier, som

[Poul Dam.]

mener, at ikke mindst den kapitalmangel, som præger erhvervslivet og generer en række virksomheder, kræver en offentlig indsats. Så er der naturligvis de grupper, der mener, at vi andre er forrædere, fordi vi ikke vil gennemføre verdensrevolutionen i den kommende weekend. Det ville ellers være meget passende, for da har vort parti hovedbestyrelsesmøde, men vi har nu så meget andet på dagsordenen, så vi agter at vente en uges tid til.

Jeg forstår ikke handelsministerens afvisning af de beskudte forslag, vi kommer med. Jeg forstår det navnlig ikke, fordi jeg har en levende fornemmelse af, at ledende erhvervsfolk har en ganske anden indstilling end regeringspartiernes politikere til, hvad der er nødvendigt i den nuværende situation. De er klar over, at vi for at få en fornuftig udvikling af industrien har brug for nye metoder, har brug for en langt kraftigere indsats, har brug for, at det offentlige træder aktivt ind i det, så man ikke overlader hele initiativet til et forholdsvis stift og gammel-dags bankvæsen med den begrænsede kapitalmængde, som dette bankvæsen er i stand til at bringe frem.

Det er mærkeligt, at alt hvad der hedder staten, alt hvad der hedder offentlige institutioner, altid bliver omgærdet med så megen mistillid. Jeg tror, at adskillige af de mennesker, som arbejder i det offentlige tjeneste, og også adskillige politikere er mindst lige så smidige, mindst lige så åbne for nye tanker, i mindst samme grad er i stand til at pege fremad som adskillige af de mennesker, der f. eks. er ansvarlige for vort pengevæsen og vor kapitalforsyning. Men vi må altså konstatere, at tilliden til fremtiden og til, at der er noget at gøre, først og fremmest findes i oppositionen, og at regeringspartierne ikke har meget andet at sige, end at det kunne gå meget værre, end det går, og at vi altså ikke har nogen større muligheder for at øve indflydelse på noget som helst.

Det gør mig ondt for erhvervslivet og dergennem for hele befolkningen, for det betyder noget, om vi får den produktionsforøgelse, som vi har brug for, hvis vi skal løse samfundets mange opgaver.

Flere af ordførerne har talt om Burmei-

ster & Wain situationen. Jeg har ment, at man kunne udelade det ved denne lejlighed, ikke mindst fordi vi har et løfte om en undersøgelse, der bliver færdig den 15. marts. Det forekommer mig at være i nogen grad at tage forskud på debatten, hvis man drøfter disse ting, inden resultaterne af denne undersøgelse foreligger.

Vi har fra vor side ment, at den situation, der forelå, hvor man blev afkrævet de 50 mill. kr. i garanti, var en tvangssituation, og at man var nødt til at bistå værftet ved den lejlighed. Men dette præjudicerer ikke fremtiden. På den anden side betyder det heller ikke, at man ikke skal kunne tage spørgsmålet om forøget og måske anderledes bistand op. Jeg har en tro på, at der er muligheder også i skibsværftet, som ikke må afvises uden videre; en rekonstruktion vil måske blive nødvendig. Lad os nu se, når undersøgelsen bliver afsluttet. Man skal ikke regne med, at resultatet er givet. Det skibsværft har gjort en god indsats; det har et produktionsapparat, der i mange henseender er fortrinligt, og det skal ikke få lov at gå ned, uden at forholdene er blevet undersøgt meget grundigt, både af hensyn til arbejdskraften og af hensyn til hele det danske samfund.

Ivar Nørgaard: Handelsministeren indrømmede, at hans indlæg hverken i form eller indhold sprudlede af ideer og perspektiv, og handelsministeren sagde, at dette at sprudle gjorde han ikke fra folketingets talerstol, men andre steder.

Desværre var handelsministeren mere negativ i sin replik end i sin gennemgang af regeringens almindelige holdning, for handelsministeren syntes ikke rigtig om noget som helst af de konkrete forslag, jeg lagde på bordet, og desværre var der ikke noget andet at sætte i stedet. Regeringen erkender, at der skal finde et øget samarbejde sted mellem stat og erhvervsliv, men har ikke et eneste konkret forslag til, hvordan sådan noget skal iværksættes, og handelsministeren er overordentlig skeptisk over for de forslag, vi i dag har lagt frem.

En af begrundelserne for handelsministerens holdning er den, at den forretningsmæssige ekspertise ikke rigtig kan få råderum i offentlige foretagender eller i noget,

[Ivar Nørgaard.]

der hviler på statsligt initiativ; sådan forstod jeg handelsministeren. Men man kan da udmærket tænke sig organer, som også har repræsentanter for erhvervslivet, der repræsenterer den forretningsmæssige ekspertise, og det er det, vi foreslår.

Handelsministeren kunne ikke forstå, at der kunne være sammenhæng, når jeg nævnedes, at det på én gang var beklageligt, at vi havde haft mange konkurser i 1970, og at mange danske virksomheder blev overtaget af udenlandske foretagender. Det mente handelsministeren sådan set var modsætninger, for når et dansk foretagende blev overtaget, måtte det da være, fordi det var noget værd, og det var kun gode tegn. Men både konkursen og overtagelsen kunne jo være udtryk for, at de danske virksomheder lider af kapitalmangel, og at disse virksomheder opgiver at klare problemerne selv, men lader sig sælge til udenlandske foretagender, der har den nødvendige kapital til at gennemføre de udvidelser og andet, som virksomheden har plan om. Jeg har indtrykket af, at flere af de seneste overtagelser simpelt hen har været udtryk for, at man ikke her i landet har haft tilstrækkelig kapital til at klare udvidelserne, og så har et udenlandsk foretagende, der var kapitalstærkt, fået mulighed for at overtage virksomheden. Der er altså i og for sig sammenhæng mellem konkurs og overtagelse i den forbindelse, i det omfang begge dele finder sted på grund af kapitalmangel.

Handelsministeren sagde, at en af grunden til, at vi optog lån i udlandet, også korte kreditter, var, at underskuddet skulle finansieres. Ja men hvis man nu indretter det på den måde, at man frister danske importører meget stærkt til at købe varer i udlandet, kunne det jo godt være, at det var den lave rente i udlandet og den høje rente herhjemme, der afstedkom en handel, som ellers ikke ville have fundet sted, og så ville det ikke være blevet årsag til et underskud, der skulle finansieres. Vi mener, at den store

forskel på den danske og den udenlandske rente kan stimulere importen på områder, hvor der ellers ikke ville have fundet import af færdigvarer sted.

Det undrer mig, at handelsministeren ikke finder, at et kapitalmarkedsråd er en god løsning, når handelsministeren umiddelbart efter erkender, at regeringen har ansvaret for fordelingen af kapitalen, som handelsministeren udtrykte det, i store træk på de forskellige erhvervsområder. Hvordan administreres da dette ansvar i dag? Hvordan administrerer regeringen fordelingen af denne kapital mellem de forskellige erhvervsområder? Foregår det gennem økonomiudvalget eller på regeringsmøder? Mig bekendt har man ikke i noget organ i regeringen formaliseret nogen fordeling af den knappe kapital. Vi foreslår, at man gør det, og at andre end regeringsmedlemmerne kommer til at sidde i organet, nemlig også repræsentanter for erhvervslivet og lønmodtagerne.

Vi har taget stilling til de fremsatte forslag om motiveret dagsorden. Vi kan ikke acceptere de to af dem, men vi er i og for sig ikke uenige i indholdet af hr. Poul Dams dagsordensforslag. Imidlertid forekommer det os, at det er noget vagt blot at opfordre regeringen til at søge at gennemføre forskellige foranstaltninger. Vi synes, det var mere rimeligt, at man pålagde regeringen at gennemføre konkrete ting, således at der var en vis sikkerhed for, at der nu skete noget i denne sag. Vi synes også, at handelsministerens første indlæg var så positivt, at han burde kunne acceptere, at man virkelig skabte organer, som for første gang var udtryk for en aktiv indsats på det erhvervspolitiske område. Handelsministeren sagde, at han ville vente, til perspektivplanerne lå på bordet; så ville han gerne indkalde repræsentanter for erhvervsliv og fagbevægelse. Men sagen er jo alvorlig allerede i dag, og det ville derfor være fortræffeligt at ned sætte et organ, som derefter kunne modtage de oplysninger, regeringen er ved at forberede.

[Ivar Nørgaard.]

Jeg skal derfor på den socialdemokratiske gruppes vegne fremsætte følgende forslag om motiveret dagsorden:

„Idet folketinget indskærper regeringen dens ansvar for at sikre fuld beskæftigelse og vækst i produktionen,

opfordrer tinget regeringen til at oprette et organ til fremme af den industrielle udvikling med deltagelse af repræsentanter for industrien, de faglige organisationer og samfundet samt til at nedlægge et kapitalmarkedsråd med det formål at reorganisere kapitalmarkedet og sikre den nødvendige kapitalforsyning til den fortsatte industrialisering.

Tinget går hermed over til næste sag på dagsordenen.“

Jeg skal endelig nævne, at de synspunkter, jeg redegjorde for i mit første indlæg vedrørende sikring af lønudbetalingerne på B & W, ville tilgodeses, hvis man vedtog det af socialdemokratiet fremsatte forslag om en lønsikringsfond.

Formanden: Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår ligeledes i forhandlingen.

Inden jeg giver ordet til næste taler, vil jeg gerne opfordre til mere ro i salen. Uroen kommer som sædvanlig fortrinsvis fra sidegangen.

Hans Kjær: Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger om debatten i dag, men kun takke handelsministeren for en bestemt del af hans svar. Det var et svar til hr. Poul Dam. Når jeg takker specielt for det, er det, fordi det var noget, jeg egentlig gerne selv ville have sagt, da jeg var oppe sidste gang, men som i farten smuttede for mig. Det var bemærkningerne om bedømmelsen af konjunkturbarometret.

Jeg synes, man skal være en lille smule forsigtig, når man nu igennem så lange tider har haft et konjunkturbarometer, der tydeligt og klart har vist en overophedning i vort samfund, som man bestræber sig for med alle midler at dæmpe. Når så konjunkturbarometret viser de tendenser, det har vist denne gang, og som overhovedet ikke på nogen måde kan udlægges som pessimistisk, skal man være forsigtig med at ud-

lægge det som pessimistisk, bare fordi man måler det på baggrund af denne langvarige overophedningstendens. Det er en farlig vurdering, for den kan fremkalde pessimistiske fornemmelser på et forkert grundlag.

Jeg vil også gøre en enkelt bemærkning om sammenhængen mellem eksport og hjemmemarked. Der tales så meget om en særlig støtte til eksportindustrien, men der er jo tale om forbundne kar. Vi lever i en liberaliseret handelsverden, og den industri, der lever af at sælge herhjemme i konkurrence med importen, vil blive diskrimineret, hvis man specielt sætter ind over for eksportindustrien. Valutarisk er det nøjagtigt det samme. Det gamle ord siger, at hvad der er sparet, er fortjent. Hvis man på et område spares for en import, fordi vi er konkurrenceedygtige på området herhjemme, har det præcis samme virkning som en øget eksport. Man skal nok passe på, at der ikke spreder sig forvirring. Noget andet er det naturligvis med den rene hjemmemarkedsindustri, som overhovedet ikke har nogen konkurrence udefra. Sådan noget findes på enkelte områder, men det lyder i hvert fald mere generelt, når man her taler så meget om disse ting.

Hr. Poul Dam gav udtryk for i sin replik, at han mente at kunne konstatere, at oppositionspartierne havde større tillid til fremtiden end regeringspartierne. Jeg ved ikke, hvordan han kommer til den konklusion, når regeringspartierne har givet udtryk for den opfattelse, de har givet udtryk for her i dag — jeg kan naturligvis kun gå ud fra mine egne bemærkninger. Jeg må i hvert fald sige til hr. Poul Dam, at jeg må opfatte det sådan, at vort parti har større tillid til industriens egne kræfter end hr. Poul Dam. Vi mener jo netop, at hvis man kan skabe det rette grundlag, er det de selv bærende kræfter inden for erhvervet, der kan skabe fremdriften, og vi tror ikke på, at der bliver nogen som helst fremdrift af, at man sætter en politisk styring ind til at bestemme over erhvervenes egen indsigt.

Til de foreslåede dagsordener, som der er mange af, skal jeg først sige om hr. Poul Dams dagsorden, at der, som handelsministeren allerede har sagt for sit vedkommende, er elementer deri, som jeg tror hele tinget vil kunne være enig om. Men der er unægtelig også elementer i den, som står i

[Hans Kjær.]

diametral modsætning til den opfattelse, jeg på mit partis vegne i dag har givet udtryk for.

Dette gælder mere entydigt for de to dagsordener, der er stillet af hr. Sigsgaard og fru Hanne Reintoft; de er ikke i overensstemmelse med den holdning, vi har til problemerne.

Der er så nu fremsat et dagsordensforslag her i sidste runde af hr. Ivar Nørgaard. Jeg må først falde over det ordvalg, at folketinget indskærper regeringen dens ansvar. Det lyder noget skolemesteragtigt. Jeg har den opfattelse, at regeringen fuldt og helt til stadighed har været klar over sit ansvar for beskæftigelsen og væksten i produktionen. Det er netop denne ansvarlighed, der ligger bag den politik, der er lagt frem, og som appellerer til alle andre kredse i dette samfund med en åben henvisning til, at dette ansvar er udeleligt, for det er alles ansvar. Det er naturligvis regeringen, der har ansvaret for at lede, men det er ikke sådan, at man over for spørgsmål om fuld beskæftigelse og vækst i produktionen, i hvert fald så længe man ønsker at opretholde frie arbejdsmarkedsforhandlinger, kan sige, at det er regeringens ansvar alene. Det må være et fælles ansvar i samfundet, som det foregår i øjeblikket.

Da realindholdet i dagsordensforslaget går ud på at nedsætte et kapitalmarkedsråd, må jeg henvise til den opfattelse, der tidligere er kommet til udtryk fra mit parti om, at vi ikke har nogen tillid til, at man kan få en bedre løsning på kapitalfordelingen efter rentabilitetsprincipper ved at nedsætte et nyt råd. Vi kan ikke forestille os, at der skulle kunne mobiliseres en bedre indsigt end den, der i øjeblikket hersker på det område, og som naturligvis arbejder ud fra et rent sagligt grundlag. Jeg skal derfor på mit partis vegne anbefale at stemme imod samtlige de foreslåede dagsordener.

Jens Peter Jensen (Sorø amt): Det ærede medlem hr. Poul Dam beklagede sig over hemmelighedskræmmeri omkring erhvervsvirksomheders forhold. Den betragtning kan jeg egentlig støtte, men jeg vil da føje til, at der er sket en betydelig bedring i de senere år, bl. a. takket være pressens og andre kredses indsats. Der fremkommer nu

mere fyldige regnskaber og beretninger fra erhvervsselskaberne, og det mener jeg er nyttigt i forhold til de ansatte og i forhold til offentligheden. Der er dermed gjort et godt stykke public relationarbejde for erhvervslivet.

Jeg synes nok, det kan være værd at overveje, om man kan finde udveje for den bedre betryggelse af de ansatte, som det ærede medlem var inde på. Et nært og godt forhold mellem ansatte, ledelse og virksomhed er af væsentlig betydning for såvel produktionen som for produktivitetens udvikling. Vi behøver et mere udviklet industrisind hos befolkningen, og hertil hører også en bedre forståelse af kapitalens betydning på linje med erkendelsen af arbejdskraftens og ledelsesfunktionens betydning. Der tales ofte smukt om opsparingen; det kniber mere med respekten for opsparingens resultat, der jo er kapitalen.

Det ærede medlem hr. Ivar Nørgaard var inde på spørgsmålet om udenlandsk kapital fremrykning i dansk erhvervsliv. Det kan være rimeligt at få den analyse, som det ærede medlem i anden forbindelse har efterlyst. Jeg synes, der kan være mange ting, det kan være interessant at få belyst. Herunder kunne man også orientere om, hvorvidt de eksisterende skatteregler er tidssvarende i denne situation, for jeg vil spørge finansministeren eller handelsministeren, om det kan tænkes, at udenlandske virksomheder, der driver virksomhed her i landet, kalkulerer på en sådan måde, at der borttrylles overskud, således at de slipper for at betale skat. Hvis det er tilfældet, er det en ubillig konkurrence over for andre erhvervsdrivende, og så mister vi gode skatteydere og får dårlige skatteydere i stedet for. Det kan godt være, man skulle se lidt på den side af sagen.

Jeg vil dog føje til mere principielt, at udenlandsk kapital fremkomst her i landet er noget positivt. Det ærede medlem hr. Ivar Nørgaard er sikkert enig med mig. Ellers kan jeg da minde om, at det ærede medlem hr. J. O. Krag i sin tid som handelsminister udsendte en pjece med det formål at vække interesse hos udenlandsk kapital for at investere her i landet.

I samme forbindelse bemærker jeg, at vi da også har glæde af, at dansk kapital investerer i udlandet, for frie kapitalvandring

[Jens Peter Jensen (Sivø amt).]

er af væsentlig betydning for den internationale arbejdsdeling.

Må jeg videre sige til det ærede medlem hr. Ivar Nørgaard, at selv om man gik ind på at etablere de kapitalformidlingsinstitutioner, som han talte så varmt om, ville der ikke af den grund skabes en eneste krone mere kapital, men man ville få mere administration, flere mappemænd til at administrere den kapital, der er.

Vort banksystem har god erfaring i virksomhedsvurdering, og man er dér i stand til at handle i tide og handle hurtigt. En statsbank eller andre offentlige organer vil blive tungt arbejdende, og alt imens græsset gror, dør horsemor — og horsemor er i dette tilfælde de virksomheder, der er kommet i klemme.

Må jeg sige til det ærede medlem hr. Kai Moltke, at det glædede mig, han havde noteret sig mine bemærkninger om visse betænkeligheder ved støtteforanstaltninger over for enkelte brancher. Det ærede medlem inddrog i denne forbindelse landbruget. Må jeg for det første sige, at såfremt der ydes støtte til landbruget, sker der ingen forvridning i forhold til beslægtede erhverv eller brancher, for sådanne findes ikke. For det andet mener jeg, at man lige så vel kan tale om forbrugerstøtte som om landbrugsstøtte, al den stund danske forbrugere har billigere kvalitetsfødevarer, end forbrugere i ret mange andre lande har.

Dernæst var det ærede medlem tvivlende over for, om landbrugets produktion er rationel, og ligeså med hensyn til kapitalinvesteringen i landbruget. Må jeg sige til det ærede medlem, at landbruget har igennem mange år afgivet 8.000-9.000 medarbejdere og ejere hvert år. Alligevel har man været i stand til at opretholde en stort set uændret produktion. Se, det er en fremgang i produktivitet, der batter. Der er vist ikke mange andre erhverv, der kan tillade sig en sammenligning med, hvad her er nået. Det tyder da på, at produktionen er rationel, og at man har haft en fornuftig investering i dette erhverv.

Lad mig endelig vedrørende det, som det ærede medlem her drog ind i debatten, spørge: mon ikke man i byerhvervene er særdeles tilfreds med den arbejdskraft, man har fået fra landbrugserhvervet? Det er i hvert

fald en tilgang til byerhvervene, der ikke har voldt nogen nationalitetsproblemer.

Jeg skal gøre et par bemærkninger om de stillede forslag om motiveret dagsorden. Hvad mener det ærede medlem hr. Poul Dam, når han i sin dagsorden foreslår, at regeringen skal søge gennemført foranstaltninger, hvorved urimelige virksomhedsnælgølgelser finder sted? Hvad skal kriteriet for rimelighed være? Hvem skal foretage denne sondring mellem, hvad der er rimeligt, og hvad der er urimeligt, og hvem skal betale, hvis der opstår et stort tab, fordi man har vurderet, at det var urimeligt at nedlægge, og derfor fortsatte virksomheden og gjorde det med tab? Jeg synes, det er noget teoretisk tågesnak, som det ærede medlem her søger at iklæde et anstændigt klædebon.

Det ærede medlems dagsorden vil have offentlig styring af kapital, særlig til eksportproduktionen. Det ærede medlem må da være klar over, at den dygtige importør er lige så værdifuld nationaløkonomisk og valutamæssigt som den dygtige eksportør. Politisk forvirring omkring dette forhold må være tilstrækkelig motivering til at afvise forslaget om en offentlig styring af kapitalbevægelser, sådan som der her er tale om.

Dagsordensforslaget røber, at politiske hensyn skal gå forud for de rentabilitets- og erhvervsmæssige betragtninger. Om næste punkt i dagsordensforslaget om, at støtten til forskning og produktivitetsudvikling m. v. skal øges, kan jeg sige, at det kommer af sig selv, også uden at det ærede medlem og hans parti behøver at optræde som pådriver.

Kravet om mere kontrol kan jeg ikke støtte. Vi har simpelt hen ikke tid og råd til at sidde og kontrollere hinanden, hvis vi vil have en større produktion. Erhvervslivet spilder allerede megen tid på blanketskriveri o. lign.

Ud fra det anførte må jeg anbefale at stemme imod den af det ærede medlem hr. Poul Dam foreslåede dagsorden.

Jeg anbefaler også at stemme imod dagsordenen af det ærede medlem hr. Sigs-gaard. De begærede oplysninger, der kan fremskaffes, og som det er rimeligt at offentliggøre, vil i det væsentlige kunne fås i forbindelse med den nye B & W rapport.

Det af det ærede medlem fru Hanne Rein-

[Jens Peter Jensen (Sorø amt).]

toft fremsatte forslag om dagsorden må jeg også anbefale at stemme imod. Det rører en meget begrænset sans for indleven i det praktiske erhvervslivs forhold. Så er det vist sagt meget mildt.

Vedrørende det af det ærede medlem hr. Ivar Nørgaard fremsatte forslag om motive-ret dagsorden skal jeg bemærke: der er ingen grund til at indskærpe regeringen dens ansvar for at sikre fuld beskæftigelse og vækst i produktionen. Det ansvar er regeringen og dens parlamentariske basis sig ganske bevidst. Jeg finder ikke anledning til at nedsætte det foreslåede nye organ om industriel udvikling og ej heller oprette et kapitalmarkedsråd. Den reorganisering af kapitalmarkedet, som det ærede medlem påberåber sig, frygter jeg vil ende i den rene desorientering.

Den gode debat, vi har haft her i dag, kan godt slutte, uden at vi overhovedet behøver at vedtage dagsordener. Nu kan vi stemme de dagsordensforslag ned, som er fremsat, og slutte debatten på denne gode og værdige facon.

Dagmar Andreasen: Både i hr. Ivar Nørgaards og hr. Poul Dams indlæg savnede jeg noget. De udtrykte begge ønsket om, at der skulle investeres mere i erhvervslivet, men de glemte at fortælle, hvor pengene skulle komme fra. Vi er i den situation her i samfundet, at vi i forvejen bruger alt, hvad vi producerer, og 4 pct. mere, så hvis vi skal investere mere i industrien, skal vi sætte forbruget andetsteds ned. Det synes jeg nok vi skulle tage op til diskussion og overveje, men jeg har i hvert fald foreløbig ikke hos socialdemokratiet eller socialistisk folkeparti mødt nogen særlig velvilje, når vi snakkede om, hvor man skulle skære ned. Jeg vil heller ikke selv her fremkomme med nogen særlige anbefalinger. Vi har vedtaget en hel del love, fordi vi gerne vil have dem; så må vi se, om vi kan få råd til at have dem, og det er der da andre veje til end lige akkurat at sætte dem ud af funktion igen.

Jeg hører også til dem, der er lidt bekymrede over, at udenlandske kapitalinteresser opkøber nogle af vore bedste virksomheder, men det er jo en konsekvens af en politik, der er ført igennem mange år, og ikke et direkte sigte, nogen har haft.

Der er foreslået en hel række dagsordener. Den første, der kom, var hr. Poul Dams. Det lyder meget kønt, at urimelige virksomhedsnedlæggelser skal forhindres. Havde der nu stået nedlæggelse af rentable virksomheder, havde det da været lidt bedre. Men stadig væk mangler der en anvisning på, hvordan man skal hindre det.

Erhvervslivets forsyning med kapital svæver også frit i luften, når man ikke siger, hvor kapitalen skal komme fra.

Hvad angår den offentlige styring, så er det jo ikke ligefrem efter den kogeboek, vi helst bruger inden for det radikale venstre. Vi har sat støtten til forskning og produktudvikling i vejret og udbygget erhvervsuddannelsen. Det kan da godt være, der skal mere til, det tror jeg gerne, men lad os nu lige udnytte de bevillinger, som er givet. Vi kan altså ikke fra det radikale venstre stemme for hr. Poul Dams dagsordensforslag.

Fru Hanne Reintofts forslag må jeg anbefale at stemme imod, uden at jeg synes der er nogen grund til at kommentere det særligt.

Det af hr. Sigsgaard fremsatte dagsordensforslag løser ikke et eneste problem, ikke ét. Det kan være, det kan skaffe os nogle oplysninger, vi kan få siden hen, men der er ikke nogen problemløsning i det.

Det dagsordensforslag, som hr. Ivar Nørgaard fremsatte, begynder med, at folketinget indskærper regeringen dens ansvar for at sikre fuld beskæftigelse og vækst i produktionen. Det synes jeg sådan set ikke der er nogen særlig anledning til. Der er jo ikke noget som helst, der tyder på, at regeringen ikke er sig sit ansvar bevidst. Den søger i alt fald at modvirke, at Danmark sætter sin konkurrenceevne over styr, og jeg tror da ikke, der er noget, dansk erhvervsliv hellere vil i øjeblikket, end bibeholde konkurrenceevnen.

Så skal tinget opfordre regeringen til at oprette et organ til fremme af den industrielle udvikling. Vi er meget åbne over for at diskutere en hvilken som helst koordination af ressourcerne i samfundet, men at vi ligefrem skal lægge os fast på en bestemt løsning ved at vedtage dette dagsordensforslag, er vist ikke en heldig måde at løse problemerne på. Jeg synes nok, der kan være rimelighed i, at vi fortsætter at disku-

[Dagmar Andreassen.]

tere og arbejde med disse problemer, men jeg vil være betænkelig ved at fastlåse dem nu.

Med hensyn til at nedsætte et kapitalmarkedsråd vil jeg sige, at der jo ikke bliver flere penge af den grund. Det er mit indtryk, at de knappe ressourcer, der er tilbage, i grunden fordeles ret godt, i hvert fald til erhvervslivet. Jeg har indtrykket af, at bankerne i dag ser mere på låneværdigheden end på værdien af de brugte mursten, som tidligere var kriteriet, og det kan vi kun hilse med tilfredshed.

Jeg kan altså heller ikke anbefale, at vi stemmer for det af hr. Ivar Nørgaard fremsatte dagsordensforslag, ikke fordi vi ikke godt vil diskutere nogle af spørgsmålene, men fordi vi ikke kan låse os fast på en stillingtagen ud fra den debat, vi har haft i dag.

Sigsgaard: Hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) udtrykte for et øjeblik siden bekymring for, at der måske her i landet fandtes udenlandske eller udenlandsk dominerede selskaber, der ingen eller næsten ingen skat betaler. Det bekymrede hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt), for så var der jo tale om ulige konkurrence. Han stillede det op nærmest som et spørgsmål. Nu kan jeg betro hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt), at der i høj grad findes sådanne virksomheder, der ikke betaler skat eller kun betaler lidt skat. Jeg har draget en hel del af dem frem ved forskellige lejligheder her i folketinget, hvor hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) måske ikke har været til stede. Men jeg er da meget glad for den støtte, der nu, måske lidt uventet, kommer til mine stadige krav om, at disse virksomheder, herunder olieselskaberne sammen med mange, mange andre, skal betale skat ligesom andre her i landet.

Så har man fra socialdemokratiets og vistnok også fra SF's side forsøgt at gå meget let hen over den genistreg, finansudvalget gjorde ved at bevilge de 50 mill. kr. som garanti for B & W. Hr. Ivar Nørgaard har bl. a. understreget, at der jo kun er tale om en garanti. Jeg tror, man skal gøre sig ganske klart, at det ganske vist er rigtigt, at det er Nationalbanken, der garanterer de 50 mill. kr., men at i det øjeblik det går galt, skal Nationalbanken rykke ud med de 50

mill. kr. Vel er Nationalbanken ikke staten, men staten får dog det overskud, som Nationalbanken giver. Skal Nationalbanken altså ud med 50 mill. kr., så får staten 50 mill. kr. mindre. Går det skævt, betyder det, man lavede i finansudvalget, simpelt hen, at de 50 mill. kr. skal staten, dvs. skatteyderne, ryste op med, så det er ikke nogen helt lille sag, man ordnede i finansudvalget.

Så er der spørgsmålet om materialet fra trustkommissionen. Jeg havde spurgt handelsministeren, om der var offentlig adgang til dette materiale, der omfatter oliebranchen og en række andre brancher, som jeg nævnte i mit første indlæg. Handelsministeren svarer, at det ikke er færdigbearbejdet, og at det vil kræve en masse arbejdskraft, hvis det skal udgives. Nu har jeg egentlig ikke bedt om at det skulle udgives. Det, jeg har bedt om, er, at det bliver offentligt tilgængeligt, hvis det ikke er det — det fik jeg ikke noget svar på; det kan jo være, det allerede er det. Det, jeg ønsker, er, at journalister, samfundsforskere, og hvem der ellers kunne have interesse i det, kan få lov til at rode i dette materiale og finde ting frem, som kan bruges. Der blev dengang ofret masser af penge på at skaffe det frem, og så er det urimeligt, at det skal ligge nede i kælderen hos monopoltilsynet. Det er faktisk det spørgsmål, jeg gerne vil have svar på. Det koster ikke en øre at give adgang til dette materiale, det er kun et spørgsmål, om man vil.

Jeg har altså selv på VS' vegne stillet et dagsordensforslag, og det kommenterede ministeren også. Men det var en lidt særpræget kommentar, for ministeren indskrænkede sig til at sige, at min analyse af B & W-situationen — ja, han kaldte det ikke en analyse, det er mig selv, der drister mig til det — at det, jeg sagde om B & W-situationen, var helt hen i vejret; jeg tror, han brugte udtrykket, at det var et fantasifoster eller flere fantasifoster. Han sandsynliggjorde det ikke på nogen måde. Han slog alle mine oplysninger hen uden bare antydning af et argument, uden antydning af en rimelig motivering for, at man sådan kunne slå det hen som fantasifoster.

Hvordan skal man nu afgøre, om jeg f. eks. har ret i, at meget tyder på, at det er underleverandørerne og rederne, der har en meget stor indflydelse på B & W? Hvordan

[Sigsgaard.]

skal man afgøre det? Kan det afgøres ved, at ministeren står herop og siger, at det er et fantasifoster? Selvfølgelig ikke. Det ved ministeren ingenting om, medmindre han har skaffet sig indblik i, hvem der faktisk kontrollerer B & W. Det kan kun komme for dagens lys, hvis man foretager de undersøgelser, som jeg stillede forslag om i mit dagsordensforslag, og det nægter ministeren ved at sige, at han ikke kan acceptere dagsordenen. Min analyse har sandsynligheden for sig. Jeg har dog kunnet lægge nogle tal på bordet. Ministeren og for den sags skyld alle andre, der har talt her i dag, har ikke kunnet præstere nogen tal. Den har sandsynligheden for sig, men skal den efterprøves, kan det kun ske ved at foretage de undersøgelser, som jeg har stillet forslag om i dagsordensforslaget. Der er åbenbart visse ting, der ikke så gerne må komme for dagens lys, siden man ikke vil foretage de undersøgelser.

Fru Dagmar Andreasen sagde, at det ikke løser et eneste problem, at man vedtager VS' dagsordensforslag. Det skaber dog forudsætninger for at forstå, hvad baggrunden egentlig er for det, der sker omkring B & W. Finansudvalget har åbenbart ikke bekymret sig om at få sådanne oplysninger på bordet. Men skal man handle ansvarligt, må man kende disse forudsætninger. Forudsætningerne er nødvendige ikke bare for at forstå problemerne, men selvfølgelig også for at tage fat på dem og løse dem, hvis man vil gøre noget ved dem for alvor.

Socialdemokraterne var også imod venstresocialisternes dagsorden. Handelsministeren havde dog nogle, måske lidt overfladiske ord til forslaget, men fra socialdemokratisk side kom der ikke ét eneste ord til motivering; man ville bare ikke være med. Hvad er det egentlig, socialdemokratiet er imod i vores dagsordensforslag? Vi vil have ejerforholdene i B & W klarlagt. Er man imod at få dem klarlagt? Vi vil have oversigt over de økonomiske transaktioner, der er sket i de senere år — også ud over den, jeg nævnte før med Investor — for deri ligger selvfølgelig en del af forklaringen på, hvorfor det går, som det går i B & W. Er socialdemokraterne imod det? Vi vil have at vide, hvad det er for underleverandører, der er tale om, til hvilke priser de sælger deres

varer til B & W, hvad det er for redere, der er tale om, og hvordan priserne ligger på de skibe, der leveres. Det vil man fra socialdemokratisk side åbenbart ikke være med til.

Hvad er det egentlig for noget? Det er det socialdemokrati, der sammen med andre partier igen i marts måske skal behandle den sag, måske skal være med til at bevilge flere penge eller måske kommer ud for tilsvarende situationer med andre selskaber. Man vil ikke undersøge, hvad baggrunden egentlig er. Jeg må nok sige, at jeg synes, det er forbløffende. Jeg kan ikke fortolke det på anden måde, end at det ikke er et uheld eller manglende tid eller sløvhed eller noget som helst, der har gjort, at man fra socialdemokratiets eller andre partiers side ikke har stillet nogen betingelse i finansudvalget, men at det er manglende vilje, for der var jo heller ikke noget om, at man ville skaffe de oplysninger frem på anden måde end ved at vedtage forslaget her.

Så sagde ministeren, at han ikke fandt det spor underligt, men tværtimod særdeles fornuftigt, at Investor, som har B & W-formanden i bestyrelsen, forlader den synkende skude og redder sine penge hjem, samtidig med at man presser et alt for viligt finansudvalg — det sagde ministeren nu ikke; det er mig, der taler om et alt for viligt finansudvalg — til gennem garantien at lade skatteyderne løbe den risiko, som Investor og B & W-formanden ikke vil løbe. Ministeren synes, at det var ganske rimeligt, at man solgte de aktier. Ja, det er helt i overensstemmelse med det økonomiske system, vi lever under, og det er også helt i overensstemmelse med regeringens politik. Men jeg tror nok, jeg tør påstå, at folk i almindelighed, og de fleste mennesker er jo ofre for den slags transaktioner, der her er tale om, ikke finder det i orden.

Nogle ord om de andre dagsordensforslag, der er stillet. Hvad socialdemokratiets dagsordensforslag angår, må jeg sige, at så vidt jeg kan se, kan det råd, der skal nedsættes med deltagelse af repræsentanter for industrien og de faglige organisationer og samfundet — hvad så samfundet ellers er — kun eller i hvert fald i høj grad bidrage til den sammenspisthed af fagbevægelsens top og industriens top og statens top, som man ser blive dyrket så voldsomt i Sverige, og det kan meget nemt betyde en endnu mere

[Sigsgaard.]

vidtgående umyndiggørelse af det store flertal af befolkningen, der kun er ofre for den politik, der føres. En sådan sammenspisthed i toppen kan jeg ikke være tilhænger af. Jeg må tilføje, at man skriver, at kapitalmarkedet skal omlægges osv., men der står ikke noget om, at man vil gribe ind over for afskrivningsreglerne, f.eks. afskrivningsfiduserne, og de talrige andre tilskud, der i dag betales til kapitallojerne af skatteyderne, uden at disse får nogen indflydelse til gengæld. Der er ikke noget om, at man vil ændre den stadig mere skæve fordeling, der følger af den politik, som ganske vist også er ført af tidligere socialdemokratiske regeringer, det/vil jeg erkende. Det er her, der er behov for indsats, og af de grunde kan jeg ikke stemme for socialdemokratiets forslag.

Så har SF ved hr. Poul Dam fremsat et dagsordensforslag. Her er jeg igen enig med hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) i hvert fald i én ting. Hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) sagde: urimelige virksomhedsnedlæggelser skal forhindres. Hvad er urimelige? Jeg synes også, at det er lidt for vagt sagt.

Videre skal erhvervslivets forsyning med kapital sikres. Ja men det er jo det, regeringens bestræbelser i alt overvejende grad går ud på i forvejen. Kapitalen skal kanaliseres over til erhvervslivet. Der foretages i øvrigt alt for mange overflødige investeringer. Der er måske også investeringer, der burde foretages, men som ikke foretages; men det første er det almindelige træk.

Hvis der nu skal kanaliseres mere kapital over til erhvervslivet, som det hedder her, og senere til eksportindustrien, hvorfra skal den kapital da komme? På bekostning af hvilke sektorer skal det ske? Det er der ingen svar på i dagsordensforslaget.

Regeringen skal fremme nye initiativer og støtte forskningen, produktudviklingen og udbygge erhvervsuddannelsen. Det gør den for fuld kraft. Det gør den med Hørsholmcentret, det gør den med fonden til industriudvikling. . . (*Finansministeren* [Poul Møller]; Hør!). Ja, jeg er enig med ministeren, det har handelsministeren også sagt. Men det, der er galt ved den måde, man støtter på, tages der ikke rigtig fat på her. Da man f. eks. vedtog denne industriudviklingsfond med SFs og socialdemokratiets stemmer, gjorde man det på en sådan måde, at de, der

er ansat på de virksomheder, der skal støttes, ikke har ét ord at skulle have sagt, ikke har kendskab til det. Handelsministeren omtalte dem i sin tid som uvedkommende. Man støtter også på en sådan måde, at heller ikke det offentlige, der yder støtten — af skatteydernes penge selvfølgelig — får nogen som helst indseende med det. Sådan noget vedtog man. VS foreslog dengang, at regnskaberne for de virksomheder, som fik støtte, til gengæld skulle offentliggøres. Det gik man imod. Hvis det er den slags støtte, man nu vil have yderligere fart i uden at stille de betingelser, jeg her har omtalt, og tilsvarende betingelser, så må jeg sige tak, det vil jeg under ingen omstændigheder være med til.

Man vil have kontrollen med aktieselskaberne og andre erhvervsdrivende selskaber skærpet, og det er helt i orden. Hvordan det skal ske, står der ingenting om. Man vil have de ansattes indflydelse i virksomhederne lovfæstet. Hvad betyder det? Er det bare, at enkelte ansatte skal sidde med i bestyrelserne, eller er der tale om en egentlig kontrol, som kan have en vis betydende kontrolfunktion? Hvis der er tale om en reel kontrol, burde man sige det.

I øvrigt: hvis de vanskeligheder, som givetvis findes på det erhvervsmæssige område, som jeg her har påstået og motiveret skyldes, at en række store koncerner udnytter situationen og skaber de vanskeligheder, som SF nu vil prøve at bekæmpe for andre virksomheder, hvorfor i alverden skal man så støtte stort set på det eksisterende grundlag, som der her er lagt op til? Hvis man gør det, betyder det kun en ny og forstærket indirekte støtte til de giganter, som jeg talte om i mit første indlæg.

Dagsordensforslaget indebærer stort set en fortsættelse af regeringens økonomiske politik, kun på et par punkter: styringen og ansattes indflydelse, går den ud over regeringens politik, og her er den alt for vag.

Hr. Poul Dam tager afstand fra mit dagsordensforslag med en lidt flot bemærkning om, at det nærmest gik ud på verdensrevolutionen. Jeg kan ikke se, hvad det har med verdensrevolutionen at gøre, at vi vil undersøge nogle forhold omkring B & W. Det kan give os nogen viden, og viden er en forudsætning også for verdensrevolutionen. Til gengæld kunne man måske sige, at hr. Poul

[Sigsgaard.]

Dams forslag havde for lidt at gøre med denne verdensrevolution.

Endelig fru Hanne Reintofts forslag. Jeg ved ikke ganske, hvordan jeg skal forstå det. Der tales om, at samfundsmæssig støtte til erhvervsvirksomheder skal gøres afhængig af, at de beskæftigede sikres deres løntilgodehavendes tilstedeværelse. Det er jeg indforstået med. Når der tales om samfundsmæssig støtte til erhvervsvirksomheder, vil jeg dog sige, at alle virksomheder i dette land får samfundsmæssig støtte; men så vidt jeg kan læse af dagsordensforslaget, går det kun på de virksomheder, der får en ganske speciel og særlig og direkte støtte, sådan som f. eks. B & W har fået det. Det synes jeg er en lidt for stor indskrænkning af forslaget, det er ikke vidtgående nok. De sidste linjer om de ansattes indflydelse på virksomhedernes økonomiske dispositioner er også lidt vage. Men med de forbehold kan jeg støtte dagsordensforslaget.

Hanne Reintoft: Jeg ved ikke, om hr. Sigsgaard bemærkede, at jeg i min tale netop gjorde opmærksom på, at erhvervslivet i årevis havde fået støtte over de meget gunstige afskrivningsregler. I „al samfundsmæssig støtte“ ligger såmænd også den støtte, der er givet hidtil, da det også for vort parti er et fast og bestemt krav, at medarbejderne skal have indflydelse på deres virksomheder.

I den forbindelse bebrejdede hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) mig, at jeg ikke havde sans for erhvervslivets praktiske forhold. Nu står der i mit dagsordensforslag, at man skulle sikre de beskæftigede deres løntilgodehavende på udbetalingsdagen. Jeg tror i og for sig, det for de mange tusinde lønmodtagere i Danmark, hvis virksomheder er truet af krak eller nedlæggelse, har temmelig meget at gøre med den praktiske hverdag i erhvervslivet, om de kan få deres ugeløn eller ej. Jeg tror faktisk, det står som en temmelig vigtig praktisk ting i erhvervslivets dagligdag, og når man ganske overle-

gent, som hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) og fru Dagmar Andreasen gjorde, afviser dette, så er man ikke overlegen over for mig, så er man overlegen over for de mange, mange lønmodtagere, der har prøvet eller har set sig truet af ikke at kunne få deres løn — det er nu en temmelig ubehagelig situation.

Hvis vi et øjeblik lader hr. Poul Dams evindelige skræk for verdensrevolutionen ligge — den kommer nok med eller uden hr. Poul Dams hjælp — så må jeg sige, at jeg er meget forundret over socialdemokratiets holdning til mit dagsordensforslag. Hvorfor kan socialdemokratiet ikke stemme for, at man skal sikre medarbejderne på arbejdspladserne, at deres løn er der, når de har arbejdet for den? Hvorfor har man da for ganske nylig stillet et forslag om lønmodtagernes garantifond, der netop skulle sikre lønmodtagerne, hvis de kom i den situation, at deres penge ikke var der? Var det pop, var det overhovedet ikke andet end pop? Hvorfor vil man ellers ikke stemme for det nu? Nu har vi en situation på B & W, hvor Industrirådets formand tillader sig den uhyre frækhed at sige, at hvis de beskæftigede vil have sikret deres ugeløn, så kan han ikke sikre dem beskæftigelsen. Og så kan socialdemokratiet ikke her i folketinget støtte, at vi hjælper til, at deres løn, som er indtjent, sikres!

Hvis man går videre og ser på vores krav om, at al samfundsmæssig støtte til erhvervslivet skal være betinget af, at medarbejderne har medindflydelse på virksomhedens økonomiske dispositioner og arbejdets tilrettelæggelse, må jeg spørge socialdemokratiets ordfører: hvad har socialdemokratiet imod, at lønmodtagerne får medindflydelse på virksomhedens daglige ledelse? Jeg troede dog ellers, at det var socialdemokratiets politik, at man skulle øge denne medindflydelse.

Hvis jeg vender mig til socialdemokratiets egen dagsorden og ser, at man vil have oprettet et organ til fremme af den industrielle udvikling med deltagelse af repræsentanter fra industrien, de faglige organisa-

[Hanne Reintoft.]

tioner og samfundet, og sammenholder det med, at man ikke vil stemme for reel medindflydelse på arbejdspladserne, så kan jeg kun udlede deraf, at de faglige organisationer og dermed medarbejderne altså ikke skal have nogen større indflydelse i dette organ.

Socialdemokratiets dagsordensforslag er et krampagtigt forsøg på at sammensmelte statsmagt og finanskapital; og jeg ser her en indrømmelse af, at lønmodtagerne ikke skal have virkelig indflydelse på det. Vi kan ikke stemme for det, vi vil undlade at stemme.

Ligesådan må det gå med hr. Poul Dams nægtelig forvirrede dagsorden. For det første er vi ikke enige i, at erhvervslivet mangler kapital. Erhvervslivet har gennem år haft meget gunstige investeringsregler, meget gunstige afskrivningsregler, det har haft en ganske voldsom ophobning af kapital. Kapitalen bliver ganske uden hensyn til samfundets behov og ganske uden hensyn til de arbejdere, der har oparbejdet en arbejdsplads, flyttet derhen i ind- eller udland, hvor den giver mest afkast. Det er ikke kapitalmangel, det er et spørgsmål, om vi vil bruge den kapital, vi har, i samfundets tjeneste eller i de forskellige arbejdsgivers og aktionærers tjeneste.

Vi må også vende os lidt mod dette ud i luften slyngede med „fornøden rationalisering“. Rationalisering kan være fornuftig, og det kan være noget godt; det kan sandt for dyden også misbruges, og hvis hr. Poul Dam ikke nøjere kan gøre rede for, hvad man mener med rationalisering, så må man sige, at man må stille sig noget skeptisk over for det.

Vi vil også undlade at stemme vedrørende SF's dagsorden, mens vi vil stemme for venstresocialisternes.

Til slut vil jeg endnu en gang sige: burde dette folketing, der ganske vist ikke gør meget for befolkningen, ikke overveje at gøre en indsats for at sikre de beskæftigede rundt omkring på landets arbejdspladser, at de kan få den løn, de har indtjent? Det var ikke for meget forlangt; vi andre får dog vores.

Per Hækkerup: Da det måske ikke helt klart fremgik af vores ordførers tale, hvorledes vi ville stemme med hensyn til dagsor-

densforslagene, skal jeg starte med at præcisere det.

Vi kan stemme for det af hr. Poul Dam stillede dagsordensforslag.

Vi vil undlade at stemme om den af fru Hanne Reintoft foreslåede dagsorden. Det er ikke, fordi vi ikke har sympati for de tanker, der er nedfældet i dagsordenen, men som fru Hanne Reintoft sikkert ved og også gav udtryk for, har vi fremsat et lovforslag her i tinget, der sigter på at skabe en eller anden sikringsordning for lønmodtagerne, og vi ved også, at der i det konkrete tilfælde, som fru Hanne Reintoft henviste til, foregår forhandlinger mellem den faglige organisation og den pågældende virksomhed, og vi tror, at det er tilstrækkeligt.

Med hensyn til det af hr. Sigsgaard stillede dagsordensforslag skal jeg sige, at det vil vi også undlade at stemme om. Vi har den opfattelse, at nu må vi afvente rapporten fra det 3 mands udvalg, der er blevet nedsat til at undersøge B & Ws forhold. Mange af de tanker, der ligger i hr. Sigsgaards dagsorden, er vi i og for sig enige i, men vi finder det rimeligt, at vi først får beretningen fra 3 mands udvalget; før kan man vanskeligt vurdere, om de har gjort deres arbejde godt nok, og har de ikke gjort deres arbejde godt nok, så vil der være lejlighed til at tage sagen op igen.

Jeg behøver selvfølgelig ikke at sige, at vi stemmer for vores egen dagsorden.

Men jeg vil gerne gøre et par bemærkninger til regeringen. Jeg synes i og for sig, det må virke ejendommeligt for et erhvervsliv, som ganske notorisk står over for en række vanskeligheder — virksomheder i stort tal har følt disse vanskeligheder så stærkt, at de har måttet lukke — og som altid har fået tudet ørerne fulde af, at socialdemokratiet var erhvervsfjendtligt, men de borgerlige partier var erhvervsvenlige, at det eneste, regeringen har at sige til erhvervslivet i dag, er: ja, sådan går det nu engang, nogle går det opad for, og nogle går det nedad for, uden at regeringen har noget som helst at give de mennesker af håb. De må sejle deres egen sø. Jeg synes, det er overordentlig pauvert, at man ikke har andet at fortælle dem. Derfor har vi stillet vort dagsordensforslag for dog at få sat noget i gang, som kan virke positivt i forhold til den anspændte situation, mange virksomheder be-

[Per Hækkerup.]

finder sig i, og i den anstrengte situation, landets økonomi befinder sig i. Vi møder igen den pure afvisning.

Man er blevet lidt fornærmet over, at der i vort dagsordensforslag står, at folketinget indskærper regeringen dens ansvar. Hvis man ikke kan lide ordet indskærper, så stryger vi det, så kan vi lave det om; vi kan ikke ligefrem takke regeringen, det vil jeg dog sige, men vi kunne måske finde et andet ord, det har jeg ikke noget imod, blot det fastslås, at det er fuld beskæftigelse og vækst i produktionen, der er målsætningen. Det er et redaktionelt spørgsmål.

Efter dagsordensforslaget opfordrer tinget regeringen til at oprette et organ til fremme af den industrielle udvikling osv. Ja men det er taget praktisk talt ord til andet ud af handelsministerens svartale. Det er jo det, regeringen igennem sin handelsminister, der vel talte på regeringens vegne, antydede muligheden af at man ville være med til; det var, om jeg så må sige, den eneste virkelige antydning af noget positivt i handelsministerens tale. Nu får vi at vide, at det vil man altså alligevel ikke.

Vi taler videre om nedsættelsen af et kapitalmarkedsråd

„ . . . . med det formål at reorganisere kapitalmarkedet og sikre den nødvendige kapitalforsyning til den fortsatte industrialisering.“

Regeringen erklærer selv, at det er en væsentlig del af regeringens ansvar at fordele kapitalmængderne imellem den offentlige og den private sektor, og det har naturligvis en væsentlig betydning for forsyningsmulighederne på kapitalmarkedets forskellige dele, hvordan denne fordeling sker. Nu foreslår vi, at man skal nedsætte et kapitalmarkedsråd, der skal søge at reorganisere kapitalmarkedet. Det vil man altså ikke være med til.

Når vi har sat dette ind, hænger det sammen med, at da vi gennemførte sammen med regeringspartierne realkreditforliget, lovede økonomiministeren os, at der skulle komme en redegørelse for den øvrige del af kapitalmarkedets forhold. Vi har gentagne gange spurgt efter denne redegørelse og fået et undvigende svar, den er ikke klar, der er ikke noget på bordet endnu. Det er derfor, vi har ønsket at sige her: hvis økonomimini-

steren ikke kan overkomme det, så lad os da sætte nogle andre til at foretage denne gennemgang af kapitalmarkedsforholdene, det, som regeringen har lovet os, og som den ikke er kommet med endnu. Det er altså et forsøg på at få noget af det frem, som hører med, hvis man vil have et samlet billede af, hvorledes de økonomiske muligheder er her i landet.

Men hvis det er regeringen så forfærdelig meget imod, at det står i dagsordenen, og hvis økonomiministeren vil love os, at nu kommer det materiale; så er vi da villige til også at tage det ud. Og så står der tilbage kun det, som handelsministeren gav udtryk for at han var enig i.

Jeg vil derfor gerne spørge regeringspartierne, om de vil være villige til, hvis vi foretager disse to ændringer, så — jeg siger blot at overveje vores dagsorden. Jeg tror nemlig ikke, regeringspartierne har haft tid til at overveje vores dagsorden. Jeg ved nemlig ikke af, at der har været afholdt gruppemøder, siden vi fremsatte vores dagsordensforslag. Jeg ved godt, der var nogle herrer og damer, der blev kaldt ind i værelset derinde, og så fik de vel at vide, hvad de skulle sige, men der har ikke været afholdt gruppemøder, hvor man har haft lejlighed til at diskutere det. Man har altså ikke villet overveje vores dagsorden. Derfor spørger jeg nu: vil man være så venlig bare at overveje vores dagsorden? Vi har erklæret vores villighed til at ændre den. Hvis man ikke er det, så må jeg sige, at det er et nyt bevis på den magtfuldkommenhed, regeringen har nogle få måneder endnu.

Ordføreren for forespørgerne (Poul Dam): Tilbage til en tidligere bemærkning. Hr. Hans Kjær og også hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) var noget imod, at jeg havde fremhævet det særlige behov for støtte til eksportindustrien. Hr. Hans Kjær talte om, at eksport og import var forbundne kar og eksportindustri og hjemmemarkedsindustri var forbundne kar, og hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) fortalte, at den dygtige importør var lige så meget værd som den dygtige eksportør — så vi skal vel også snart til at have en importkreditordning. Nu vidner det om en mærkelig gammeldags opfattelse. Sagen i den moderne arbejdsdeling mellem landene er; at virksomhederne for at kunne

[Paul Dam.]

producere tilstrækkeligt økonomisk må producere for et verdensmarked. Hjemmemarkedindustrier vil normalt være småindustrier, der dårligt kan konkurrere med omverdenen. Den måde, vi kan producere på, så det virkelig betyder noget, så vi virkelig kan tjene noget på det, er ved at sætte ind og skabe en virkelig konkurrencedygtig eksportindustri, og derfor er dette forslag netop et udtryk for, at vi har den tillid til industriens egne kræfter, som hr. Hans Kjær gerne ville have forbeholdt for sin egen mund.

Forskellige har udtalt sig om mit dagsordensforslag og fortalt, at det var mere eller mindre forvirret. Hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) har sagt, at det var noget teoretisk tågesnak — et ikke særlig venligt udtryk; jeg ville aldrig bruge et sådant udtryk om hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt), som jo ikke er nogen særlig teoretiker.

Om dagsordenerne skal jeg i øvrigt sige, at vi kan stemme for det socialdemokratiske dagsordensforslag. Det og vores forslag strider ikke mod hinanden, de kan supplere hinanden. Med hensyn til hr. Sigsgaards og fru Hanne Reintofts dagsordensforslag er de utvivlsomt velmente, og vi skal derfor skåne dem ved at undlade at stemme.

(Kort bemærkning).

Hanne Reintoft: Jeg vil meget gerne have en forklaring på, hvorfor socialdemokratiet ikke kan stemme for, at arbejderne sikres, at den løn, de har indtjent, er til stede på lønningdagen. Jeg vil også meget gerne vide, hvorfor man ikke kan stemme for, at når samfundet yder økonomisk støtte til en virksomhed, så får medarbejderne medindflydelse på virksomhedens økonomi og daglige ledelse. Hvad er forklaringen? Hvorfor kan man ikke stemme for det? Jeg ved ikke, om det er for meget at bede om, men kunne jeg ikke få en rigtig forklaring og ikke bare en vittighed eller sådan noget. Der er vel en forklaring, for det er jo meget rimelige krav, der fremføres fra vores arbejdspladser næsten daglig.

(Kort bemærkning).

Sigsgaard: Det er rigtigt, at der er nedsat et udvalg til at undersøge omstændighe-

derne omkring B & W, og det nævnte jeg også i mit første indlæg, men hr. Per Hækkerups motivering for, at man ikke ville stemme for det dagsordensforslag, jeg har fremsat, hvor jeg præciserer visse ting, der i hvert fald også bør undersøges, kunne af nogen misforstås derhen, at mit dagsordensforslag foregriber udvalgets arbejde. Det er der ikke tale om. Dagsordensforslaget er med hensigt formuleret sådan, at det opfordrer regeringen til at sikre, at de oplysninger bringes frem. Det kan regeringen f. eks. sikre, hvis den altså mener, at det kan sikres på den måde, ved at henvende sig til det nedsatte udvalg, eller den kan vælge andre fremgangsmåder. Jeg forsøger bare gennem dagsordensforslaget på forhånd at skabe størst mulig sikkerhed for, at disse — og det forstår jeg hr. Per Hækkerup også mente — ganske relevante og nødvendige oplysninger faktisk bringes til veje så hurtigt som muligt.

Jeg tror heller ikke, hr. Per Hækkerup regner med, at de ganske, kan vi godt sige, nærgående spørgsmål, der er indeholdt i dagsordensforslaget, vil blive besvaret af det udvalg, der sidder. Hvis vi ser på det udvalg, der sad for en tre år siden og tilsvarende skulle undersøge B & Ws forhold, så kom det i hvert fald ikke særlig meget ind på forholdene omkring: hvem ejer firmaet, hvem leverer, hvem aftager og til hvilke priser osv.? Hr. Per Hækkerup siger, at det kan vi tage op i marts engang, når vi får udvalgets rapport. Jeg synes, man kunne handle hurtigere, hvis man allerede nu tilkendegiver over for regeringen, og dermed vel også over for udvalget, at disse oplysninger ønsker folketinget skal være indeholdt i den rapport, som til sin tid tilgår handelsministeren.

(Kort bemærkning).

Jens Peter Jensen (Sorø amt): Da jeg ikke kan se, hvilket håb det socialdemokratiske forslag til dagsorden giver dansk erhvervsliv, heller ikke når man piller det partipolitiske julepynt af det, kan jeg ikke finde anledning til, at vi udsætter mødet og tager nye overvejelser. De saglige ting, der er fremført i debatten, kan vi jo fortsat overveje. Denne debat behøver ikke at slutte med en dagsorden. Problemerne er her jo

[Jens Peter Jensen (Sorø amt).]
stadig væk, og der bliver lejlighed til at vende tilbage til dem.

Handelsministeren (Knud Thomsen): Jeg skal, i alt fald så vidt jeg rækker til det, ikke forlænge debatten meget, men i anledning af de bemærkninger, hr. Per Hækkerup kom med, vil jeg gerne sige, at vi fra regeringens side allerede i mit indlæg i dag to gange har afvist tanken om et kapitalmarkedsråd med det formål at reorganisere kapitalmarkedet. Vi anser det heller ikke for muligt her i folketinget her og nu at sikre den fornødne kapitalforsyning, for kapital er noget, der skal skaffes, det er ikke noget, der kan trækkes ud af den blå luft.

Med hensyn til den særlige mytedannelse, der var ved at opstå om, hvad jeg har sagt, hvilket skulle være det eneste, der var tilbage, vil jeg gerne sige, at jeg har i formiddags sagt og vedstår fuldt ud, at når perspektivplanlægningen kommer, vil denne planlægning naturligvis blive forelagt for folketinget. Jeg har derefter peget på, at der naturligvis i en perspektivplanlægning strækende sig over 15 år, vil være en skillelinje mellem de offentlige investeringer og hvad der er til erhvervslivets investeringer, og jeg fandt, at dette kunne give anledning til en særdebat her i folketinget, navnlig vel omkring de industrielle udviklingsproblemer, samt at jeg, når en sådan debat var overstået, var ganske parat til at tage en drøftelse med industrien og fagbevægelsen for at drøfte, hvorledes man kunne tænke sig de industrielle udviklingsperspektiver trukket op, men at jeg naturligvis ikke i dag vil binde mig til måden og formen for et sådant organ. Det vil jeg have lov til at overveje, når jeg har set perspektivplanen fuldt ud og sammen med folketinget har deltaget i en debat derom.

Per Hækkerup: Heller ikke jeg skal bidrage væsentligt til at forlænge debatten. Jeg konstaterer med interesse, at hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) optræder som ordfører for de tre partier — det er jo en nydannelse — men jeg ved ikke, om hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) også optræder som ordfører for regeringen. Jeg spurgte også regeringen, om regeringen var villig til at

overveje vort dagsordensforslag. Jeg forstår nu på handelsministerens svar, at det er man ikke. Jeg gentager, at det er ikke et udtryk for en særlig grad af samarbejdsvilje, og det er en fortsættelse af det, vi desværre på så mangfoldige områder har mødt. Jeg kunne ikke få blot et tilsagn om — men det kan jo skyldes, at økonomiministeren ikke kan være til stede, går jeg ud fra — at vi får de lovede oplysninger eller redegørelser vedrørende den øvrige del af kapitalmarkedet, som indgik som en bestanddel af det forlig, vi lavede om realkredit. Jeg erindrer, at da vi drøftede realkredit ved anden og tredje behandling, var der megen glæde hos regeringspartierne over, at det var lykkedes at nå frem til et forlig med os, og vi var også tilfreds med, at det lykkedes at få et forlig i stand, men en bestanddel af dette forlig var, at vi får den redegørelse for det øvrige kapitalmarkeds forhold, og det vil ikke blive lettere at opnå forlig med socialdemokratiet, hvis man fortsætter med at vise denne afvisende holdning over for os.

Jeg ved godt, man har de 20 mandater, men det kan ikke være afgørende for et parlamentarisk arbejde. Hvis man vil kalde på vores medarbejderskab — og det kan jo være, at man får brug for det om føje tid — så skal man i hvert fald prøve på psykologisk at forberede det, også ude omkring landet over, sådan at befolkningen forstår, at det er en samarbejdsvenlig regering, vi har, og ikke en overlegen regering, der benytter sig af sit flertal.

(Kort bemærkning).

Ordføreren for forespørgerne (Poul Dam): Må jeg understrege et par ord, som hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) sagde. Han sagde, at når denne debat er afsluttet, er problemerne der stadig, og vi kommer nok tilbage til dem. Ja, det gør vi. Problemerne er der stadig. Regeringens indsats har i denne debat været den ganske enkle at afvise alle forslag, der er fremkommet på området, undlade at komme med nogen selv, ja, undlade så meget som at foreslå en afværgedagsorden. Denne regering vil intet. Det vidste vi, men vi får det bekræftet gang på gang.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslag om motiveret dagsorden af Hanne Reintoft (se sp. 3361)
forkastedes med 85 stemmer mod 2; 56 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Forslag om motiveret dagsorden af Sigs-gaard (se sp. 3355)
forkastedes med 85 stemmer mod 2; 57 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Forslag om motiveret dagsorden af Poul Dam (se sp. 3314)
forkastedes med 85 stemmer mod 57; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Forslag om motiveret dagsorden af Ivar Nørgaard (se sp. 3383)
forkastedes med 85 stemmer mod 57; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ophævelse af lov om oprettelse af et statshospital i Sønderborg.

Valgt blev: *Mads Eg Damgaard, Burgdorf, Erik Hansen* (Vejle amt), *Stæhr Johansen, A. Chr. Andersen, From, Johan Philipsen, Samuelson, Jens Peter Jensen* (Agerskov), *Helge von Rosen, Gorrsen, Ove Hansen, Hans Hækkerup, Hans Lund, Knud Nielsen, Axel Ivan Pedersen og Kurt Brauer.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændring af lov om opførelse af arbejderboliger på landet.

Valgt blev: *Burgdorf, Chr. R. Christensen, Juul-Madsen, Niels Ravn, Niels Eriksen, Jens Chr. Christensen, Søren Jensen, Erik Hansen* (Ålborg amt), *Kirkegaard, Lindegård Rasmussen, Chr. Thomsen, Poul Dalsager, Anker Jørgensen, Risgaard Knudsen, Th. Mikkelsen, Teichert og Villy Christensen.*

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om tilskud til den landøkonomiske konsulentvirksomhed.

Valgt blev: *Niels Ravn, Chr. R. Christensen, Erik Hansen* (Vejle amt), *Juul-Madsen, Søren Jensen, Jens Chr. Christensen, Niels Eriksen, Erik Hansen* (Ålborg amt), *Jens Peter Jensen* (Agerskov), *Lindegård Rasmussen, Chr. Thomsen, Poul Dalsager, Lis Groes, Grünbaum, Risgaard Knudsen, Buchart Petersen og Morten Lange.*

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Vedrørende forslag til lov om ændring af lov om udstykning og sammenlægning m. m. af faste ejendomme og lov om afgift for ekspedition af udstyknings-sager, som i går efter 1. behandling overgik direkte til 2. behandling, har jeg modtaget henstilling om, at forslaget henvises til behandling i et udvalg. Jeg skal derfor foreslå, at *lovforlaget henvises til behandling i et udvalg på 17 medlemmer.* Hvis ingen udtaler sig derimod vil jeg betragte dette forslag som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Medlemmer af folketinget Morten Lange, Poul Dam, Aksel Larsen og Ømann har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om et statsligt olieselskab.

Trafikudvalget har afgivet betænkning over forslag til lov om ændring af lov om udbygning af det storkøbenhavnske S-banenet og om forarbejder for tunnelbaneanlæg i København og Frederiksberg. Eksemplarer vil blive omdelt.

Udvalget for undervisning og uddannelse har afgivet betænkning over forslag til lov om ændring af lov om gymnasieskoler og studenterkursus. Eksemplarer vil blive omdelt.

Det er meddelt mig, at *Arne Larsen* har ønsket at udtræde af Nordisk Råd, hvortil han er valgt som stedfortræder for Aksel Larsen. Til ny stedfortræder for Aksel Larsen har vedkommende gruppe udpeget *Poul Dam*, som herefter er valgt.

[Formanden.]

Medlem af folketinget Karen Dahlerup Andersen har meddelt mig, at hun ønsker til finansministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren tage skridt til at sikre, at formularen til fremtidige selvangivelser ikke virker som diskriminering af kvinder?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Medlem af folketinget Hanne Reintoft har meddelt mig, at hun ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren oplyse, efter hvilke kriterier der meddeles tilladelse til aktindsigt i henlagte straffesager og i justitsministeriets arkiver?“

Spørgeren udbeder sig skriftligt svar.

Skriftlig fremsættelse af forslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Morten Lange):

Jeg skal hermed tillade mig for folkettinget at fremsætte *forslag til folketingsbeslutning om et statsligt olieselskab.*

Den internationale oliehandel er i høj grad samlet inden for et begrænset antal store selskaber, der ikke mindst på det danske marked i fællesskab udøver et næsten uindskrænket monopolvælde. De danske filialselskaber har ingen ægte selvstændighed, og moderselskaberne kan sikre sig den væsentligste part af den samlede profit ved fastsættelse af leveringspriserne. De få forsøg, der er gjort på at svække det udenlandske monopol, har vist, at der er mulighed for billigere oliesalg.

Problemet er ikke særskilt for Danmark. Men Danmark er dog nok blandt de lande, der har gjort mindst for at svække de store selskabers monopol. Monopoltilsynets kontrolmuligheder er indskrænket til den del af prisdannelsen, der direkte sorterer under filialselskaberne. Den eneste virkelige mulighed for at påvirke oliepriserne må være en nationalisering af oliehandelen eller dele af den.

Et stort statsligt olieselskab er ikke noget særsyn i Vesteuropa, og at oprette et sådant selskab i Danmark må anses for meget ønskeligt.

Der er grund til at tro, at dette selskab kunne levere olieprodukter til priser, der vil være særdeles konkurrencedygtige, og allerede derved presse den gældende markedspris ned eller skære en bred top af de varslede stigninger.

Selskabet måtte naturligt have monopol på statsleverancer, men tillige have præferencestilling ved forsyning af kommunerne og kraftværkerne.

Der må forhandles om samarbejde med kooperationens olieindkøb og eventuelt ske afsætning til uafhængige forhandlere af olieprodukter.

Selskabet bør have som generel politik, at dets produkter har lavt indhold af forurenende stoffer.

Ved koncessionsfornyelse for borerer i dansk område må selskabet sikres fortrinsrettighed, ligesom det må have koncession på fordeling af naturgas fra Nordsøboringer, hvis en tilførsel til Danmark viser sig økonomisk fordelagtig.

Det må være naturligt, at selskabet får karakter af et aktieselskab, hvor staten har aktiemajoritet, men hvor kooperationen kan sikre sig aktieposter i forbindelse med et samarbejde.

Det er klart for forslagsstillerne, at international oliehandel ikke er et harmløst dukketeater. Men netop denne tids spænding mellem oliestaterne og de store monopol-selskaber skulle gøre det til en mulighed at sikre fordelagtige opkøb uden om de internationale giganter.

En anden årsag til, at forslaget fremsættes netop nu, er de stigende muligheder for, at Nordsøgas kan ilandbringes rentabelt i Danmark. Med tilsvarende sigte synes den norske stat at sikre en offentlig kontrol med en sådan ny forsyning med en kraftkilde. Det er forslagsstillernes opfattelse, at et statsligt olieselskab vil være en naturlig organisation til at varetage distribution af Nordsøgas i Danmark.

Forslaget fremlægges hermed til tingets hurtige og velvillige behandling.

Formanden: Der er ikke mere at foretage i dette møde. Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 29. januar, kl. 11 med følgende dagsorden: